

પરાસ કસતુરીની વારતા

— ૧૬૦૦ —
છપાવી પ્રસિદ્ધ દુકાનર
સાચાણ બીકોર આગુ

રામદાસદાસ

માણિયોત નહય કાગતોજિતમાં તિહા
હાવતા મમતમાં અપદાસદ તીપ્પેરીયા
મેસમાં

માવાલાઈ લલુભાઈ જી છાપી

સંવત ૧૯૩૬ રાત્રી ૧૯૮૩

કિતવડ ૭ — ૦

૧૭૭૬

બરાસ કસ્તુરીની વારતા.

શ્રી ગણેશાયે નમઃ
દાહરા.

શ્રી ગણપતી તુજને નમુ, શારદાને લાગુ પાય;
જે ઇષ્ટદેવ કરુણા કરે, તેા ગ્રંથ સંપુરાણ થાય. ૧
અષ્ટ ભૈરવ તુજને નમુ, નમુ જુગત અંબાય;
સહુ કવીને કરે વીનતી, પ્રાક્ષાણને લાગુ પાય. ૨
કરગર હું કરુણા કરો, મુને કોય ન દશેા જોડ;
તમ દાસ તણો હું દાસ છું, માગુ બેડ કરજેડ. ૩

છપો.

આદ્યશકતી તુ અંબાય, રંગ સ્વરૂપે કાંતી;
દઘત દુષ્ટને પરીતાપ, ભગત જનને હોએ શાંતી;
હસ વાહની એજ, તેજ પ્રગટ છે તાર;
તું જડ ચૈતનમાં વાસ, અવતરી ભગતને સાર;
અરીગજન સુખ દુઃખ, દાવાદલ જોએ આપી;
શામજભટ કહે સહુએ મળી, સેવો સાચી દેવી સરસ્વતી. ૧

ચોપાઈ

પુરવદેશ રળીઆમણું કામ. કોશંબા નગરીનું નામ;
ચીત્રમેન તેનો રાજન, તેને પેટ નોતુ સંતાન. ૧
રાણી ઘરમાં પરભાવતી, તે પાણુ પુરાણ શીરોમાણ સતી;
રાંણી તેજનો નવ આવે પાર, પાણુ પુત્ર વના ઝુરે અપાર. ૨
રાય પરજ પાળે રૂડી રીત, પુત્ર જેવી રાણે છે પ્રીત;
પરજ પામે અદક સુખ, સપના માંહે નહી તેહને દુખ. ૩
ચુગલ ચાડીયા હરામખોર, તે ગામમાં મલે નહીં કોય;
કપટ કોઈ મનમાં નવ અડે, ભુત વઈતાજ દ્રષ્ટે નવ પડે. ૪
નાવીજોગ કામ જાણે નહી તેહ, સુખી છે સરવ કોયની દેહ;
કંડની કોઈએ ન જાણે વાત, કંડ એક શીપાતને હાથ. ૫
હેણું નીકટ કરે છે રાજ, અસત અન્યા અંતરની તાજ;
પરજ પામે અદક સુખ, પાણુ પુત્ર નહી તેને અદક દુઃખ. ૬

હોમ જગન કીધા અતી ઘણા, દાન દીધાં એમાં શી માણા;
 એમ ઘણા ઉપાએ કીધા રાહી, પાણુ પુત્ર ફળ કાંઈ થાએ નહી. ૭
 પંડીતને પુછુ રાજન, કેમ પુત્ર થાએ ઉત્પન્ન.
 પંડીત હેવી બોલ્યા વાણુ, જોઈને શાસ્ત્ર વેદ પુરાણ. ૮
 પાંચ લાખ ચંતામણી કરો. તેથી પુત્ર તુને થાશે ખરો;
 પારથીવ કરાવે, પ્રાતીક જાએ, પુત્ર ફળ તે તારે થાએ. ૯
 રાજાએ માની તે વાત, પગે લાગ્યો જોડી બે હાથ;
 તતક્ષણ રાજા હરખ્યો એહ, કહ્યા પરમાણુ કીધુ તેહ. ૧૦
 રાજા સખ પામ્યો તે નેટ, ગરબ રહ્યો નારીને પેટ;
 ગરબવંતીતો રાણી થઈ, રાજાની તો ચંતા ગઈ. ૧૧
 ઘણું હરખીત તે મનમાં થયો, અશવે ચડીને મ્રગીયા ગયો,
 સાથે સકળ સેના પરવરી, ચોદરા શેવક રહ્યા તરવરી, ૧૨

દોહરો

તાજે શેન્યા મહુ આવી સડી, તારે રાજા બોલ્યો વાણુ;
 હવે અમે એકલા જોશું સડી. તમે પાછા વળો પરધાન. ૧
 રાજા ચાલ્યો એકલો, જ્યાંહાં મોટું જંગલ રાન;
 તે ઠેકાણે પરવર્યો, ઘેર ગયો પરધાન. ૨
 મધ્યાંકાળ પુરાણ થયો. તાપે તન પીડાય;
 તરસ લાગી અતી ઘણી, તેથી જીવ તલપાપડ થાય. ૩
 રાહા મારગ સુજે નહી, તે જંગલ મોટું જાણુ;
 ત્યાંહાં એક કહિતક થયું, તે સંભળાવું કાન ૪
 ત્યાંહાં એક અપહરા સરગની, બેડી કુંભ વીમાન;
 અંત્રીક્ષ મારગ જાએ સહી, તેનું ન જુગુશા નામ, ૫
 તેણે તે દીઠો રાયને, જંગલમાં ફરતો તે જાણુ;
 એતો રાજા ચીત્રસેન. એવું જોઈને બોલી વાણુ. ૬
 જુહાર જુહાર તેણે કર્યો રાજાને તેણીવાર;
 તે રાજા કાંઈ જાણે નહી, તે ફરતો વનમોઝાર. ૭
 તે જુહાર લીધો નહી, તેણે વીચારું મન;
 શરાપ દીધો તે રાયને, ક્રોધથી કહ્યાં વચન. ૮
 તે રાજા મોટો રાજવી, છે એ ચતુરસુજાણુ;
 એ જુહાર મારો લેતો નથી, એવેવડુ શું અભીમાન. ૯
 એ ખાવરો સરખો થઈ રહ્યા, જાએ ચો દશાએ દ્રષ્ટ;

મહારો જીહાર મીથ્યા કર્યો, માટે એને દહ કષ્ટ. ૧૦
કરોધ મારો રહેતો નથી, આજ જાણાયું એનું પાપ;
માહારો જીહાર માન્યો નહી, એવડું શું અલીમાંત. ૧૧
તમ નારીને વીજ્ઞેગ થજ્જે, એમ કહ્યું તેવાર;
પણ ખખર રાયને નથી, જે કોણે દીધો આપ. ૧૨
ત્યાંહાંથી પોતે ચલો સહી, ઘર આવ્યો પોતે રાજે;
તે નગર મધે આવ્યો સહી, સમીતે આવ્યો પરવાન. ૧૩
વાજતે જાજતે રાયજ, ગયા મંદીર માંહે રાજન;

ચોપાઈ

અપછરાએ દીધો આપ, તે પોતે જાણે નહી આપ;
ગરભવંતી તે નારી જેહે, રાજ જોઈને હરખ્યો તેહ. ૧૪
ખત્રી લોકમાં એહેવો ધરમ, તે તમને સંભળાવું ભરમ;
ગરભવાળી નારી થાએ જાહરે, સ્વામી તેને કુછે વાહરે. ૧૫
જેનું મન નારીને થાય. તેની સ્વામીને કેવી હાય;
માટે એમ કુછે રાજન, કોણે અસતરી તમારે શાનું મન;
તારે રાણી જોલી તેની સાથ, માહારા મનની સાંભળો વાત. ૧૬
જે માહારા મનની પુરો હાંમ, કહું તે કરો એક કામ;
લોહીએ કરીને વાવ ભરાવ. તેમાં તું મુજને નવરાવ. ૧૭
વસ્ત્ર વિના તેમાં જીલું સહી, હેવી મારે મન ધ્રુજા થઈ;
તે રાજ સાંભળી વીસમે થીઓ, મનમાં પસ્તાઈને રહો; ૧૮
જે માકુ થયું નારીનું મન, તો કાંઈ થાએ મોટું વીધન;
તે રાજથી ના કેમ થાય, ના કહે તો શીરજ ભય. ૧૯
જે કોઈ ઇશ્વરનો ખનાવ, એક વાડીમાં જોદાવી વાવ;
પછે રાજે મન વીચાર્યું, હવે રૂધીર કહાંથી ભર. ૨૦
પાણી તેમાં ભરવું સહી, પછે ખુબ વીચારી તહીં;
પાણી માંહે નખાવો પતંગ, તારે થયો રૂધીર સરખો રંગ. ૨૧
તે રાણીને દખાડું દ્રષ્ટ, રાજ મનમાં પામ્યો કષ્ટ;
રાણીને કહે તતખર થાઓ, સખીઓ તેડી વાડીએ જાઓ. ૨૨
જેમાં મન થયું તેમાં નાએ, રાણીને મન હરખ ન માએ;
રાજના પેટમાં પડી છે કાગ, ત્યાંહાં મોકલા શેવક રખવાળ. ૨૩
હરાંમી દ્રષ્ટીને હરો, જઈ રાણીની રક્ષા કરો;
ચોદશ શેવક રહ્યા તરવરી, રાણી વાડી મધે પરવરી, ૨૪

વસ્ત્ર ઉતારી મુક્યાં છે બાહાર, અંગે ધરચા છે સોલે શણગાર;
 શેવક ઉભા છે વાડી બહાર, હાથમાં રહી છે નગન તરવાર, ૨૫
 બંદુકો પીસતોલો ઘરમાં રહી, ઉભા વાડી ઘેરી રહી;
 પેત્રી સખી સઘળી ઉભી બહાર, જળમધે ઊતરી તે નાર. ૨૬
 તેહેન મન તો રૂધીર સહી, તેમાં ઝીલી રાણી રહી;
 સુંદર રાણી શોભે સોહાગ, મુશતકે વેણી વાયુઠી નાગ. ૨૭
 તેજ તપે તાણી તાણુ, વળી ગરભ થકી થયું અતી ઘણું;
 ઘડી બે ચાર થઈ જાડે, સખી બાહારથી બોલી તાડે. ૨૮
 રાણીજી હવે નીકળેને બહાર, ઘણી થઈ ગઈ હવે તમને વાર;
 રાજાજી જશે બહુ વાટ, તે કરતા હશે ઉચાટ. ૨૯
 તારે રાણી કહે હું ખુશી થાઉ, જાણે આખા દાહાડો નાહું;
 નીકળ્યાનું મન મને નવ થાયે, એવું કહીને તેમાં નાચે. ૩૦
 જો જો કરમતાણી એ ગતી, થાશે થાવાનું તે ખખરજ નથી;

દાહર.

સતે વાવમાં જીવે સુંદરી, થઈ ઘટીકા ચાર;
 તારે એક કહાક થયું, સાંભળો નરને નાર. ૧
 એક ગરૂડ ગગને જાતો હતો, તેણે દીડી નાર;
 તેને મનમાં ઉખર છે, એવો કર્યો વીચાર. ૨
 પતંગ રંગે રૂધીર સહી, તેમાં ઝીવે ઘેરી આનંદ;
 તેમાં જોર કાયા દીશીએ જાણે માંશના પીંડ. ૩
 શીશ ફેથની શોભા શી કહું. જાણે વળગ્યા ભોરંગ;
 તેના નેત્ર જાણે કાચબા, એવો દીડો રંગ. ૪
 તરત લીધી એને ચાંચમાં, ઉડો લેઈ આકાશ;
 એ ગઈ એ જાય છે, સહુ જોયા કરે ચોપાશ. ૫
 બંદુક નાલ ઊભી કરી, મારે તડોતડ તીર;
 સખીઓ હાથ ઘસી રહી, સહુએ નયણે ભરીયાં નીર. ૬
 સહુ ચીતરામાણ વત થઈ રહ્યા, મુજે નહી કંઈ પેર;
 મુઘ સાન ઉડી ગઈ, નથી જવાતુ ઘેર. ૭
 હવે જવાપ શું દેશું રાયને, એમ થર થર કપે કાચે;
 એકી દ્રષ્ટે ઊંચું જોવે સહી, કરાં કરે હાએ હાએ. ૮
 વાર જારે ઘણી થઈ, તારે રાય થયો અસવાર;
 થોડા શેવક સાથે લઈ કરી, આવ્યો વાડી મોજાર. ૯

- તારે દીન મુખ દીઠાં સરવના, તારે રાજા પુછે એમ;
રાણી માહારી કાંઠાં ગઈ, મુખે બોલો નહી કેમ. ૧૦
- કુમો જામ્યો સરવને, મુખે નવ બોલાએ;
કંઠે રૂદન થાએ સહી, થર થર કાંપે કાએ. ૧૧
- રાજા પણ વીશમે થાએ, શકે થયુ કાંઈ વીધાન;
રાણી માહારી કાંઠાં ગઈ, એમ પુછે રાજાન. ૧૨
- કેહે શેવક રાજા સુણો, થયો માહા ઉતપાત;
રાણી ઝીહલતાં હતાં વાવમાં, કહીશ હું માંડીને વાત. ૧૩
- પછે કઉતક મેં દુ થયુ આવ્યો વીનીતાનો તન;
તેણે લીધી ચાચમાં, તે લઈ ઉડ્યો ગગાન. ૧૪
- હમે ઉપાય અદકો કરે. મારો અતીશે માર;
તે અત્રીક્ષ મારગે ઉડી ગયો, અમે જ્યાં કરે આઠાર. ૧૫
- એવું કેહેતાં ઝખડી ગયો, રાજા પડ્યો પરથવી મોજર;
સવાસ નહી ચેતના, તાંહાં થઈ રહો હાહાકાર. ૧૬
- તાંહાં નગર બાધુ આવી મળ્યું, આવ્યો પુર પરધાન;
તે રાજાને ઘણું વીનવે, તેણે બોલે નહી રાજાન. ૧૭
- ગુલાબ અતરતો છાંટાં ઘણાં, એમ કીધા ઘણા ઉભય;
ચાર ઘડીએ મુરછા વળી, તારે બોલ્યો રાય. ૧૮
- રાણી માહારી કહાં ગઈ, શી થઈ તેની પેર;
રાણી રણમાં મુકી કરી, શું મો લઈ જાયું ઘેર. ૧૯
- તારે પરધાન રાયને ખીચવે, વળી નગર લોક તે ઠામ;
નગરશેઠ આદે સહી, તે સહુ કરે પરણામ. ૨૦
- મેં શું ધારયું ને શું થયું, દુટી મારી આશ;
મેં પુત્ર મુખ દીઠું નહી, હું છેક થયો નીરાશ. ૨૧
- માહા કલપાંત કીધું સહી, પછે વિચારી પેર;
પરધાન લોક સહુએ મળી, તેડી લાવ્યા ઘેર. ૨૨
- તે દુખ અતીશે ભોગવે, મનથી રહે ઉદાશ;
સભા મંઘે બેસે નહી, પણ મન નારીની પાસ. ૨૩

ચોપાઈ

- એ વાત એટલેથી રહી, પેલી નારીની શી ગત થઈ;
તે ગરૂડ લઈ ઉડોતો ગગન, આવ્યો છે એક સો જોજન. ૧
- એક મોટો પાહાડ દીઠોછે તહી, ઉભો ગરૂડ તે ઉપર જઈ;

ચાંચમાંથી કાઢી છે નાર, કરવા બેઠો તેનો હાર. ૨
 તે ગરૂંડે જરે કાઢાડી બાર, જુવે તો જીવતી દીડી નાર;
 મુકી નારી ઉઠો ગગન, નારી બેડી તાંહાં કરે રૂદન. ૩
 તાંહાં અરાણવન તે ભારે સહી, પશુ પંખી કાંઈ માનવી નહી;
 જજ રૂબ ન મજે લગાર, તાંહાં એકલી રૂદન કરે છે નાર. ૪
 મેં એ કાં માઠો કરો વીચાર, નાહાવા મન કીધું રૂધીર મોજાર,
 માહારા સવામીના બહુ નેહ, નીશચે તજશે હવે એ દેહ. ૫
 અરે પ્રભુ નોધારાનો આધાર, ચડજો વેગે માહારી વાહાર;
 તમે ભગત કુખની સાંભળો વાણુ, તતક્ષણુ દોડો તમે ભગવાન. ૬

છપ્પા—પરથમ મછા સ્વરૂપ. ભુપ શંખાસુર મારો;

બાને કછપ રૂપ, ચૈદ રતન બાર કાંડે;
 ત્રીજે વરાહ સ્વરૂપ, પરથવી ગ્રહી ડાહાડે રાખી;
 હીરાણુકથપને તતકાલ, લજા તેની નવ રાખી;
 ચોથે નરશીર્ષી સ્વરૂપ, ભગત પ્રહ્લાદ કાને સહી;
 સ્થંભમાંથી પ્રગટયા સહી, તેના બાપને મારો સહી. ૧
 પાંચમે પરમેશ્વર રૂપ, વામન થઈ વીશ્વમાં વાધ્યા,
 એ બાણાસુરનો બાપ, બળી પાતાળે ચાંધ્યા;
 છઠે તે કરશરામ, કરશી તે કરમાં લીધી;
 શેહેસ્તારજીવનો નાશ, પછે પ્રથવી નક્ત્રી કીધી;
 સાતમે રામચંદ્રજી થયા, વાંદર દેળી મેળવી સહી;
 સમુદ્રમાં પથર તારો, રાજા રાવાણ માર્યો જઈ. ૨
 આઠમે શ્રીચંન અવતાર, મનેહર મોહન જેવું;
 પુરણ સોળ અવતાર, ભગતને દરસાણુ દેવું;
 નવમે ભુવ સ્વરૂપ, હયાન એકે ચીતે માંડી;
 મારૂં મારૂં નહી કાંએ, લજા સહુની તરછોડી;
 દસમે કલંકી અવતારી, પ્રથવી નવ પ્રત્ય કરો;
 વળી ભગતને કારણે, ભમ મધે અવતરો. ૩

ચોપાઈ.

એમ નારી કરે રૂદન, કોણુ સાહે કરે ભગવંત;
 એમ ત્રણ દીવશ ને ત્રણ રાત, એકલી રૂદન કરે છે જાત. ૧
 એમ દીવશ ત્રણ ગયા જાહરે, પછી શું કામ થયું તાહરે;
 લાંઠાંથી એક જોજનપર તહી, એક રૂશીના આગ્રમ છે સહી. ૨

ઘેર વીધારથી ભણે છે ઘણા, વીધામાં કશી નહીં માણા;
 તેને ગરૂએ સોંપુ કામ, દરભ વીણી લાવે આ ઠામ. ૩
 પાંચ સાત વીધારથી જેહ, દરભ વીણવાને આવ્યા તેહ;
 મુખે જપતા ગરૂ નામ, આવ્યા નારી એડી જેહ ઠામ. ૪
 તે પાહાડ તળે આવ્યા જાહેરે, દરભ વીણવા માંડ્યાં તાહેરે;
 જણે શબ્દ રડે ત્યાં નાર, ત્યારે વીધારથીએ કર્યો વીચાર. ૫
 કાંઈ ભુત પરેત ડાકણુએ અહીં, એ કોણ કારણુ રૂપ રડેએ અહીં
 પછે હીમત રાખી સરવે રહ્યા, શમદ સાંભળી પાઠ ઉપર ગયા. ૬
 દીઠી નારી નઉતમ વેશ, ત્યારે સહુને પડ્યો અદેસ;
 પુછે સહુ મળી સમાચાર, વેકેમ રૂદન કરે છે નાર. ૭
 તેણે તેનું કહ્યું વરતાંત, ભાગી તેના મનની ભરાંત;
 ત્યારે વીધારથીને આવી દયા, તેને ગુરૂ પાસે તેડી ગયા. ૮
 ગુરૂ અગળ સરવે માંડી કહી વાત, આ નારી સકોમળ જાત;
 વળી ગરભવતી નારી સહી. તેના દુખનો પારજ નહી. ૯
 તારે ગરૂએ દીધી ધીર, મુખ પખાળી પાંચુ નીર;
 ભાવતા કરાવ્યાં ભોજન, પછે રૂશી બોલ્યા વચન. ૧૦
 તમે મુખુ રહો અમારે ધામ, તસ હીમ પુત્રી કરે ઠામ;
 જાણે પીઠેરમાં જાણવા આવ્યાં જેમ, તમે મનમાં ચીતવજે તેમ
 હવે દુખ માં ધરશે લગાર, મુખે રહો તમારૂં કુવાર;
 તે નારી રહી તે ઠામ, જરે પ્રભુની કીરપા થઈ તે ઠામ. ૧૨
 મુખ પામીને પોચી આશ, એટલે પુરણ થયા દસ માસ;
 મુલ નખેતર મુલ તીથી સોમવાર, પુત્ર પ્રસવ કર્યો તાંહાં નાર. ૧૩
 ઘેરથી વીધારથી આવ્યા તાંહે, ગુરૂને વધામણી કહી તાંહે;
 ગુરૂને હરખ થયો તેણી વાર, જનમ અખેર કરાવ્યા સાર. ૧૪
 પછે પુત્રનો કહ્યો સમાચાર. તારા પુત્રના પ્રાક્રમનો નહી પાર;
 સકળ વિદ્યા ગુણ પુરાણ થશે. દૃઢવી પતી તે રાજ થશે.

છપા—કામ શમાને રૂપ. ભુપ રામચંદરજી નેવો;
 કરાણુ સમાન દાતાર, મહીમા માહીમા માહાદેવ નેવો;
 સ્થીરતા જાણે એમ. બલીરે શાહગર વખાણુ;
 દાને કરી બાળી રાજન; બરાસ બેઠકથી જાણુ;
 કીરતી પુરણ નીધી થશે, ગુણે ગણપતી સરખા સહી;
 સામળ કહે શું વરાણુ અને શેષ પાર પામે નહી. ૧

સતે જોવો હરીચંદ્ર. લખ્મી કુબેરના જોવી;
 માને માન ધાતાં તાંહાં. બુધ તરીખ છે તેહવી;
 વાણી વીહર વાશ, ખેમાએ પ્રથવી કાંપે;
 જોરાવરમાં જોધ, બાણા વળીમાં બહુ ફાવે;
 સુર પુરશમાં શત વાદીઓ, ધીર વીર ધાતા સહી;
 શામળ કહે સહુ સાંભળો એના પ્રાકમનો પારજ નહી, ૨
ચોપાઈ—એમ રૂશી કહ્યો પ્રકાર; તે નારીને હરખ અપાર;
 હવે દીનપર તે મોટો થાય, સુંદીર વેશ શોહાયે કાય. ૧
 બીજનો ચંદ્ર વાધે જેમ. કળા કુવરની વાધે તેમ;
 શરીર સુધ બરાશને ડાંમ, માટે બરાસ પાડું કુવરનું નામ. ૨
 દીન દીન મોઢો થયો તે બાલ, ગુરુ દખી આણે બહુ વાલ;
 વરસ પાંચ થયાં જહરે: ગુરુએ ભાણાવતા માંડો તાહરે. ૩
 વણ દીખતી તે વીધા ભણે. અને ગુઢ અખેર આણુ શીખવા ગણે;
 કાવ્ય કવીત ભાષાને ભેદ; ભણે સકલ શાસ્તરના ભેદ. ૪
 દસ જોયાં પુરાણ, અમલ પ્રમલ પીંગળ નીરવાણ;
 દુહા ગાથા વ્યાકરણ વીચાર, સંસ્કૃત પ્રાકૃતનો નહી પાર.
 વીધારથી સંગ રમે જમે; તે માત પીતાને અદકું ગમે,
 એમ કરતાં વરશ થયાં છે સાંત, પછી થઈ એક કહિતકની વાત. ૬
 વન મધે કુંવર રમતો ફરે, હરનીસ એકલો જાએ બહારે;
 તે માતને મન હરખ ન માય. પુત્ર દખી ને સુખીયાં બહુ થાય ૭
 પોતીકા કરનું કંકણ જેહ, બાળકને રમવા આપ્યું તેહ;
 તે કંકણ લઈને વનમાં જાય, રમે જમે આણુંદ ન માય. ૮
 એ કદી વનમાં રમતો બાળ; ત્યાં શું કર્મ થયું તતકાળ;
 એક વાદી આવ્યો વન મોઝાર. બાળક રમે છે તેને ડાર. ૯
 તેણે આવી શું કીધું કામ, મહુઅર વગાડું તેણે કામ;
 ત્યાં મહુઅર નાદ થયો જોડે, એક મણીધર નાગ તીકળ્યો તેડે. ૧૦
 તે વરધ નાગ પુરાતન સહી; મણી મસ્તક ઉપર ચળકી રહી;
 ફેણ માંડી બેઠો તે કામ, તારે બાણગરે શું કીધું કામ. ૧૧
 અટ પકડી તેણે ઝાલીઓ, પોતીકા કંડીઆ માંહે ઘાલીઓ;
 નાગ લઈ આવ્યો તેણીવાર; તારે બાળકે મન કર્યો વીચાર. ૧૨
 સઘળું બાળકે દીધું દ્રષ્ટ, મનમાં અદકું પામ્યો કષ્ટ;

સુરવીર ધીર રાજાનો તંન, તેને દયા આવી બહુ મન. ૧૩
 બાજીગરને બોલાવ્યો વળી, તેની પોતે મનમાં કળી;
 અરે બાજીગર પુછું અમો, આ નાગ લઈ જઈ શું કરશે તમો. ૧૪
 ત્યારે બાજીગર બોલ્યો વાણ, એ અમારું જીવતર તું જાણ;
 એ નાગ લઈ વસ્તીમાં ફરે ખેલ ખેલાવી ઉદર ભરે. ૧૫
 અમારા કુળનો એ વેહેવાર, માટે નાગ લીધો આ ઠાર;
 તારે બાળક કહે એ માટું કામ, એમાં જીવ નથી શું રામ. ૧૬
 એનાં સ્ત્રી બાળકને વીળેગ પડે, આલ્યા એથી તુજને કષ્ટજ પડે;
 માટે મુકીદ આ ઠામ, કર ઉદ્યમ તું બીજું કામ. ૧૭
 વાદી કહે તું છે અગતાન; એને નવ મુકું એ માહરો પ્રાણ;
 એ માહરી રોજ સહી, હાથ આવ્યો હવે મુકું નહી. ૧૮
 ત્યારે બાળક બોલ્યો વચન; કેટલું એથી મજાશે તુજને ધન;
 એટલું ધન મુજ પાસેથી લીધો પણ એ નાગને મુકી દીધો. ૧૯
 કહે વાદી તું આપે સરવથી, પણ એ નાગને મુકવાનો નથી;
 એમ કહીને ચાલ્યો સરવથી, ફરી બાળક બોલ્યો તે કથી. ૨૦
 કંકણ આપું તુજને તેહ; લઈ વાદીને દબાડ્યું તેહ;
 સાત પાછાઈતું છે મુજ; નહીતર બીજું છે સમતુજ. ૨૧
 હીરા રતન છે જડાવ, પુરણ માણિક માતી જડાવ;
 મધારે થાએ ઉજ્જેશ, તે કંકણ દીકું ઘણું તેજ. ૨૨
 વલચાણું તે વાદીતું મન, તારે વાદી બોલ્યો વચન;
 બા કંકણ તે આપો તમો. તે નાગને મુકી દઈએ અમો. ૨૩
દાહરો—તાહરે બાળકે કંકણ આપીયું છેડાવ્યો તે નાગ;
 તે કંકણ લઈ વાદી ગયો, ભાગીયું તેનું ભાગ્ય, ૧
 વાદી ત્યાંથી વળ્યો સહી તારે નાગને થઈ વાચાએ;
 ધન ધન ભાએગ તાહરું, તે કીધી માહરી સાહાએ. ૨
 જીવતદાન દીધું સહી ઉગાર્યો માહરો પ્રાણ;
 હું પરશન થયો અતી ઘણો, કાંઈ માગ માગ વરદાન. ૩
 ત્યારે બાળક જઈ ચરણે નમો, તમને ગમતું જેહ;
 તે કીયા કરીને આપીએ, મુજને વાહાલુ તેહ. ૪
 નાગે પછે મન વીચારીયું. કહું તે કહું બાળકને વચન;
 એક વેણ આપી હાથમાં તું સાંભળરે રાજન. ૫
 આ વેણ જરે વાગશે, તેથી મેહ પામશે નરનાર;

પશુ પંખીને માનવી, સહુ મોહશે સંસાર. ૬

વળી ઘાત ઉપધાત થાએ નહી મુઠ નજર કે ઘાત;
વ્યાધી રોગ શરીરે વ્યાપે નહી, થાએ કાંઈ ઉચાટ. ૭

વળી દરીઆમાં બુડે નહી, વળી જશ મોહાડે સહુ કેહ.
વીખ વીપરીત ચડે નહી, વળી જસ મોહાડે સહુ કેહ. ૮

ગુણ બુદ્ધીને ચાતુરી, હોશે અપરમપાર;
તમે સુરપે સમરથ થશો. કોઈથી નવ પામો હાર. ૯

વળી કષ્ટ પડે સંભારજી ધરજી માડું ધ્યાન;
હું આવી સાહે કરીશ, એમ કહી થઓ અંતર ધ્યાન. ૧૦

નાગ ત્યારે અસોપ થયો, બાળકે વીસારી પેર;
પેલી વેણા કરમાં લઈ કરી, આવ્યો પીતાને ઘેર. ૧૧

માતાને વાત માંડી કહી કહી તાતને વાત;
સાંભળી સરવે પરસન થયા, હવે થયું કુરાગ કલ્યાણ. ૧૨

તે વેણા લઈને ગાન કરે, મધુરે સુર રસાસ;
રાખ્દ સહુ સરવ ત્રણગ્રામ શુ, તેથી ઉપજે સહુને વાહાસ. ૧૩

બ્રહ્માણ તે ભણતા રહે, જોગી રહેવા દે ધ્યાન;
વાજર ગાયને ધાવે નહી, જ્યારે કરે છે ગાન. ૧૪

ભગત ભગી ચુકે સહી; ગુણીજન તજે જ્ઞાન;
હાલો નર હાંપણ તજે; હુંકારી તજે અભીમાન. ૧૫

વડવાડીઆ વડવાડ તજે, જ્યારે કરે ગાન;
ચતુર નર ચાતુરી તજે, વીણા રાખ્દ સુણી કાન. ૧૬

નારીઓ ને સાંભળે, તરત તજે અભીમાન;
રાખ્દ ને કાંઈ સાંભળે, સરવે ભુજે ભાન. ૧૭

જ્યો ૧૮—એ રાતનો અહીંયાંથી રહી પાણુ હવે રાજનીગત થઈ;
નારી ગઈ નીચે જાણુ, રાજએ તજવા ધારયા પ્રાણુ. ૧

એમ કરતાં વીત્યાં વરસ સાત, તારે રાજ કહે પરધાનને વાત,
વરસ સાત થયાં સરવથી, હજી નારીની કાંઈ ભાગજ નથી. ૨

માટે માહરે હવે તજવો પ્રાણુ, તાહરે કહી વધારાને વાણુ;
કાલે રાંણી તમારી આવશે, કુખ જસે ને સુખજ થશે. ૩

માટે ધીરજ રાખો મન મોઝાર, કરત, હરતા દે કીરતાર;
એમ પ્રજાને રાખ્યો રાખ, એમ કરતાં ઘણા દીન વીતાજે. ૪

રાતે રાજ સુતો જાહેરે, સુભસપ્ન થયું તાંહેરે;

જાણે પાસે બેઠી છે નાર પુત્ર ઝાઝામાં છે નીરધાર. ૫
 તે નારી બોલી એવું વચન, સાંભળો મારા સ્વામીન;
 મુને માઠી મત ઉપની જાહેરે, હું કુઃખ ધણું પામી તાહેરે. ૬
 હવે તમો મધ્યા સ્વામીન, એમ કહી દીધું આલીધન;
 કંઠે ભરાવ્યા બેહુ હાથ, પરસ કરો સ્વામીની સ.ધ. ૭
 તારે રાજાએ બોલજી કહ્યા; તારા પીના બહુ કુઃખીઆ થયા,
 એમ કહી દીધે આલીધન એટલે ઉઘડી ગયાં લોચન. ૮
 માતુષ કાળ થયો જાહેરે, નીત કરમ કીધું તાહેરે;
 કપડાં સુંદર પેહરયાં સાર, આવી ઉભો સભા મોઝાર, ૯
 એટલે આવ્યો પુર પરધાન રાજાએ દીધું બહુ માન;
 પેશું સપ્ત દીકું તેહ, પરધાન આગળ સરવે કહ્યું તેહ. ૧૦
 તાહેરે પરધાન કહે સાંભળરે રાંધ, હવે ઘોડા દીવજીમાં ચતા નય;
 રાજા કહે ફરકે જમાણું લોચન, એવું સાંભળી થયે પરસન. ૧૧
 હવે એ વાત અડીયાંથી રહી, પેલો વાદી કંકણુ ભાવ્યો તહી;
 ફરનો ફરતો દશ વીદશ, તે નગરમાં કાંધો પરવેશ. ૧૨
 તે બાજુગરે પીચાચું મન, એને વેચીને લેઉ ધન;
 તે કંકણુ મુઝ કોણુજ કહે, રાજા પિના તે કોણુજ લેહે. ૧૩
 તેમાં મેઠા રાજન, એ કંકણુ લઈને આપશે ધન;
 તે પોતે સભામાં ગયો, કરજોડીને ઉભો રહ્યો. ૧૪
 તારે રાજા બોલ્યો તેની સાથ, કેહ ભાઈ તારી શી છે વાત;
 ત્યારે તે કંકણુ કહાડ્યું બાહાર, આપ્યું રાજાના કર મોઝાર. ૧૫
 આ કંકણુ વેચ્યું છે માહેરે, જે મુઝ આપી લેવું હોય તાહેરે;
 રાજાએ કંકણુ લીધું હાથ; ઘણુ હરખ્યો મનડા સાથ. ૧૬
 આ કંકણુ તો માહેરું એહ, મારી રાણી કર સોડાવ્યું તેહ.
 હવે કહે ભાઈ તું સાચી વાત, કંકણુ કયાંથી આવ્યું હાથ. ૧૭
 કોઈએ આપ્યું કે વાટે પડ્યું, એ કંકણુ તમને કયાંથી જડ્યું;
 તારે તેણે કહી સહુ વાત, અથઈતી માંડી કહી ખ્યાત. ૧૮
 હું દુર પંથ ગએતાં જાણ, એક બાળક સુંદર રમતો તો અજાણ;
 માહા મનોહર તેનું રૂપ, જાણે કોઈ પ્રયત્નના લુપ. ૧૯
 મારા કુળના ઉદ્ધમ જેહ, મેં કરવા માંડ્યો ત્યાંહાં તેહ;
 મહુઅર મે વગાડ્યું જાહેરે, મુઝ માણીધર નાગ નીકળ્યો તાહેરે. ૨૦
 હું તેને લેઈ વળ્યો જેટલે, પેલો બાળક બોલ્યો તેટલે;

તેણે કહ્યું આ કંકણ લ્યો, નાગ પકડ્યો તે મુકી દો. ૨૧
 રમે કંકણ લીધું હાથમાં, સરપ મુક્યો તેના સાથમાં;
 તે બાળક ત્યાંહાં મુકવીને ગયો, હું પણ મારે પથે થયો. ૨૨
 હું દશ દશાવર કરી આવ્યો સહી, પણ કોઈએ, કંકણ લીધું નહી
 ભારે મુઝ તે કોણે અપાય, એ કંકણ તે કેમ લેવાય. ૨૩
 તમારૂં સાંભળ્યું મોટું નામ, જાણ્યું જે યાંહાં થાશે કામ;
 એવું જાણીને આવ્યો અહીં, ખપ હોયતો રાખો સહી. ૨૪

દોહરો—વાત જારે એવી કહી, ચમક્યો તે રાજન;

પરધાન હવે તમે સાંભળો એમ કહે રાય વચન. ૧

ત્યાં સોધ કહાડો સહી, મળશે પુત્રને નાર;

દ્રવ્ય અનંગગ લ્યો તમે, જાણો તે વન મોઝાર. ૩

કેહેતામાં સેવક સજ થયા, ને સજ થયો પરધાન;

તે વાદીને સાથે લીધો સહી, ચાલ્યો કરી પ્રણામ. ૪

વાટ ઘાટ વાસો રહે દર મજલ ચાલ્યો જાય;

પછે ઘણાએક દીવસે, આવીયા, માહા વન મોઝાર, ૫

ત્યારે વાદી કહે પરધાનને, અહીં બાળક રમતો તેહ;

નાગ મુકાવ્યો માહરો. કંકણ આપ્યું જેહ. ૬

પરધાને એવું સાંભળી, સેન ઉતાર્યું ત્યાંહ;

પછે પોતે ઘોડે ચડ્યો સહી. જુવે કંવરની બાળ. ૭

બાધુ વન સોધી વળ્યો નવ દીઠો તે બાળ;

રાત પડી ગઈ જાહરે, પછો આવ્યો દરા મોઝાર. ૮

ચોપાઈ

ખીજે દીવસ થયો જાહરે, તે બાળક વનમાં આવ્યો તાહરે;

વીણા કરમાં ઝાલી જાણ, મધુરે શબ્દ કરે છે ગાન. ૧

હાથી ઘોડા ઉઠે સહી, સહુ એકી દ્રષ્ટે જુવે છે તહી;

હય દળ પાળા પરધાન, સરવે માંડી રહ્યાં છે કાંત. ૨

દોહરો—બાજાર કહે પરધાન સુણો, મુને કંકણ આપ્યું તન
 તે બાળકતો એજ છે એ સચુ માંતો વચન. ૧

પરધાન બેઠ્યો તે સમે, સાંભળેરે તું બાળ,

તારૂં ગાન પૂરું શુણ્યુ સહી, તુને દખી ઉપજે વાહાલ. ૨

કંવર પાસે આવ્યો સહી, સે બેઠ્યો મુખ વાણ;

કોણુ દશના તું અધીપતી, કેમ આવ્યો તું રાંત. ૩

કુટક કોણ ઉપર ચડ્યું, તે કોહો સાચી વાત; બગર મોતે મા
રયા જશો, ને કુરશો કોઈની ઘાત, ત્યારે પ્રધાન કહે કુંવર સુ
ણો, તમો કહોના સંતાન; તમો રાજકુંવર છો સહી, સુંદર ચ
તુર સુખાણ. કોરાંબા નગર સોડામણ, ત્યાંતો ચીત્રસેન રા
જન; પરભાવતી રાણી તેહની, તે તાણાં અમો પરધાન, વીજો
ગ પડ્યો તે રાણી તણો, તેને વરસ થયાં છે સાન; ગરબ સ
હીત રાણી ગઈ, તેની નથી જાણતા કાંઈ વાત. એ કંકણ દીકું
રાણી તણું, ત્યારે રાજાએ કહી વાત; આ વાદીને લેઈ કરી,
તે વનમાં જાઓ પરભા. કંકણ દીકું રાણી તણું, આવ્યું
વાદીને હાથ; તેણે ભાગ કહી સહી, વેચવા આવ્યો તે માટ.
તે સાડ અમો અવીઆ, રાજા ઘરે બહુ દુઃખ; તે રાણી રાય
મળે સંડી, તો તતક્ષણ થાએ સુખ. ત્યારે બાબક બોલીઆ, સાં
ભળોં કહું તે સાગ; માહારી માતા અહીયાં રહે, રૂપીના આશ્ર
મ મોજર. તાત અમારો છે નહી, પાળે રૂપી કરી જતન; હું ને
મારી માવડી, રહીજી છીએ આ વન. પરધાન હું પુછું મારી
માતને, તારે જાણીતો થાઉ; જાણ્યા વીના બોલુ કાણ, તે સહુ
ચીતમાં ચાહુ. બાકી કંકણ મેં આપ્યું સહી, આ વાદી કેર
હાથ; નાગ મુકાવ્યે મેં સહી, તે તો સાચી વાત. એણું કહીને
દોડીઓ, દોડી આવ્યો માની પાસ; હરખ ધરતો અતી ઘણો,
અતી ધરતો મન ઉતારા. મા પાસે બેઠો સહી, બોલ્યો કરી પ્ર
ણામ; સાચુ નહી કહે મારી માવડી, તો તમને મારા સમ. ૧૬

ચોપાઈ.

માહારા તાતજીવુ સું છે નામ, ને આપણુ ક્યાં હોશે ગામ;
આ વનમાં એકુલા કયમ અહી, આ જંગલ છે વસ્તી કેમ ન
હી. એની વાત કહી જાહેર, તેની માતા બોલી તાહેર; સાચુ ક
હુરે માગ તન, આજ તાહાર મનાવુ મન; કથુંબા નગરી પર
મ વિશાળ, ત્યાંહાંતો ચીત્રસેન બુવાળ; તે રાયની હું રાણી સ
હી, વિજેગ પડ્યો ને આવ્યાં અહી. વિત્યા વાત કુરતાં વરસ
સાત, હંજી ખમર નથી સક્ષાત. આવ્યો છે આપણો પરધાન,
લાવ લશકર લેઈને. રાજકુંવરે એમ કહ્યું જટલે, બારણે શેવક
આવ્યો તેટલે. એટલે આવ્યો પરધાન, રાણીએ દીધાં બહુ મા
ન. પોતીકો પ્રધાન દીઠો જાહેર, નેત્રે નીર વહ્યાં તાહેર; તે ર

ખીને વાત સરખે કહી, ખરી નીશાં રૂપીની થઈ. પ્રધાન કહે હ
વે વિદ્યા કીઠાંજીએ, જઈ વધામણી અમારીલી જીએ; તાહારે
રૂપી કહે તતખર થાઓ, સુખે તમારે દેશે જાઓ, પ્રધાન ક્રૂર
રો લાગ્યો પાપ, તમે અમારી કીધી બહુ શાએ; રાણી ચરણે
લગી જઈ, આજ આપા પીતાજીએ તહી. આશીરા વચન લેઈ
મુસ્તક ધરતું, તતક્ષણ સેન્યા સજ કરચું; નાખત નગારાં ગડ
ગડે, ઢેલ દલામાં સ્પાંહાં દરદડે. હાથીપર મેઘાડમર સાર, તે
ઉપર બેઠો રાજકુમાર; પ્રધાન તેને ચમર કરે, નીશાન તે ઉપ
ર ફરકે. રૂપી થોડે વળાવા ગયા. પછી વીધારથી સહી પાછા
વળ્યા; પચરંગી સેન્યા સહુ જાણે જાણે સ્વરગ તણા રાજન.
સમીપે નગરી આવી સહી, વધામણી આગળથી ગઈ; સાંભળ
જે ચીત્રસૈન રાજન, આવી રાણીને આવ્યો તન. સાંભળતામાં
તતખર થયા, સેન્યા લેઈ રાજ સામો ગયા; મોતીએ યાગ ભ
રાંની સહી, તે રાજાએ કરમાં ઝડી. પુત્રે પિતા દીકો જાહેર, ત્રા
હાંથી હેઠો ઉતર્યો તાંહરે; મોતીડે વધાવ્યો તન, બોલે બેસાડી
પુત્રે રાજન માથે હાથ ફેરવી કહે મારા તન, હરખ ધરી કીધું
ચુંબન; પ્રેમનાં આંસુ નેત્રથી વહી, એક એકની વીગત કહી.
પાછી સેન્યા તતખર થઈ. નગર મધે તેતો પરવરી; મેઘાડમર
ઉપર બેઠો રાજન, બેળામાં લીધો છે તન. પ્રધાન પોત ચમરજ
કરે, તે રીતે નગરમાં ફરે; નગર લોક જોવાને જાય, અતિ
આનંદ હરખ ન માય. રાજના નીરખ્યો છે તન, હરખે સહુ
લોકોનાં મન; ભાટ બંદીજન કરે પોધાર, તે જસ ઘણો કરે છે
વિસ્તાર, પોહિયા રાજબુવન જાહેર, સભા મધ્ય બેઠા તાંહરે;
રાજ દે જાચકને દાન, માગણને ત્યાં દેશે માન. વધામણી વ
હેંચી છે ઘણી, શી શોભા કહુ તે તણી; વાદીને કીધી વીધાય,
ઘણું દ્રવ્ય લીધું તેહેને રાય. પછી જાતી કરમ કુંવરના કી,
ઘણો હરખ તે મનમાં ધરી; પુત્ર શોભે તે સુંદર કાય, જાણે
આભ માટે ચંદ્રમાય. વેણા લેઈ ત્યાંહાં ફરે છે જ્યાન, સહુ માંડી
રહે છે ત્યાં કાન. ૨૧

છપો

આર વિદ્યા ગુણ જાણ, પ્રમાણ તો પચે કીધો; પુત્ર ખત્રીએ
લક્ષણ, પ્રેમરસ પ્રીતે પીધો; અતિશે કોમળ અંગ, રંગ રૂડો.

શોભે અંગે; બેઠેકે બેઠેક બરાસ, સુગંધી રૂડે સંગે; કળા બહેતે
રી બુધ લહે, ચતુર ચિત માંહે ઘણું; શામળગઠ સાચુ કહે, ૧
રાણુ કર શું તે તણું. શાસ્ત્ર પુરાણને વેદ, કુંવર ભણે તે પા
ઠે; કવિત ભાષાના રંગ શું કહુ તેનો ઠાઠે; દુહા ગાયાના ભેદ,
સંસ્કૃત પ્રાકૃત પરમાણે, કામણ મોહન ને વશીકરાણ, વિદ્યા
વ્યાકરણની જાણે; સુરવિર ધીર ઘણું, કામ સમાને રૂપ છે;
બરાસ નામ છે તે તણું, તે પ્રધીપતી બુપ છે. ૨.

દાહરું

તેમાં પ્રાકૃત અતી ગણું, દેહતાં ન આવે છેહ; વજર તે
ણા એક કુંવર છે, તે સાથે બહુ સ્નેહ ઘડી અજગા રેહતા ન
થી, હરનીશ બંન્ધો જોડ; ગુણ લક્ષણ સમોવડ નહીં
ખાંપણ કે ખેડ. ગુણ સ્વભાવના છે એ ઘણું, તે રાખે રૂડી રી
ત; બરાસ કુંવર ને રાયના, તે સાથે બહુ પ્રીત. જમવુ ખાકું
એકું, સુવું એકું સેજ; શુભ દુઃખ એક એકને કહે, માંહે
માંહ બહુ હેત. ત્રગીઆ રમવા રોજ સચરે, બે જાણ થઈ અ
સ્વાર; તે વન મધે જઈ રે, તે લાવે રેજ શીકાર. તે વનમાં
કામ કેવુ કરે, વેણા વળડે હાથ; પછે શીકારને જાણ લે સ
હી, પકડી લાવે પાતીકી સાથ. હાથી બુધ મળે ઘણું, સાંભળ
વાને ગ્યાન; હાથ્યા ચાધ્યાની ગતી નહી, ધરી રહે સહુ ધ્યાન.
પછી પકડી લાવે તેને પલકમાં, લાવે નગર મોઝાર; હરનીશ
આશંક કહે, લાવે રાજન શિકાર. દશ દશે ચાલી વારતા, જે
રૂડો બરાસ રાજન; એના પ્રાકૃતને પોરોચિ નહી, એવો ચિતસે
નનો તાંત માગાં આવે દશદશના, જેને ઘેર કન્યા સાર; કુંવ
રનુ મન નથી જાનતું, સહુને કહે નાકાર. ત્યારે તાત કહેછે ત
નને. પુત્ર પરણો કન્યા રૂડી પેર; તમ લાયક હોએ સહી. ત્યાં
કરીએ રૂડે ઘેર. ત્યારે પુત્ર કહે પિતા સુણો, માહરે પરણ્યાની
નાય; અમારૂ મન માને સહી, ત્યારે કહીશું હાથ. ત્યારે રાજ
ખાલ્યો નહીં, ત્યારે મીત્ર મીઠવે વાત; ભાઈ તમે પરણ્યાની ના
કહો, એ રૂડો નહી વેહેપાર. પરણો કન્યા રાયની, સુંદર ચતુરસુ
જાણ; તવ કુંવર મન એમ કહે, તે મિત્ર પ્રત્યે સાચી વાત. ૧૪

ઓપદ્ય

રાજકુંવર કહે સાંભળ મીત્ર, તાહારી બુધી પરમ પવીન; ગુણ

લખાણ ગુણુનો ભડાગ, એવી જાહરે મગશે નાર. ત્યારે અમે
 પરણીયું સહી, ત્યાર વગર પરણવાનો નહીં; ત્યારે વાડ કહીને
 મીઠજ રહ્યા, ફરી બોલ રાજ્યે નવ કહ્યો. તે કુંવરને વરસ
 થયાં છે બાર, પછી શો થયો પરકાર; નીત્ય શીકારે જાએ સહી,
 શું કામ કરે છે ત્યાં તે રહી. જોડણુ નો લાગ્યો છે ખ્યાલ, તે
 થી આણે પસુનો કાળ; એમ થોડા દીવસ ગયા જાહરે, પછી
 શું કહીતક થયું તાહરે. વજર કુંવર રાજાનાં તન, બેજણુ ઋ
 ગીયાને આળ્યાં વન; જોડણુનો તે મારે માર, કરે પશુ તણો
 બહુ સંહાર. તે કુંવર પંથે ગયો છે બહુ, હવે તે કયા વીસ્તારી
 કહું; એક તપસ્વી બેઠો તપ કરે, ધ્યાન ઇશ્વર કેરુ ધરે. તેને વા
 ગી તે દીપા નિકળ્યું રૂદીરને ફાટ્યું શીશ; અરે અરે કરે પો
 કાગ, એ કોણુ દુષ્ટ મને મારનાર. વજર રાય ત્યાં બે જાણુ ગ
 યાં, જઈ પેલાને આશીયાળાં થયા; આસન વાસના કીધી ધણી
 સ્તુતિ કીધી તે તપસ્વી તણી; બહુ અમથી થયો અન્યાય, તે
 તમારે કરવો બેમાય; બેહુ જાણુ મગી સ્તવનજ કરે, કરગરે
 ને બોળા પાથે. ત્યારે તપસ્વી બોલ્યો વચન, રાજકુંવર તું
 કોણો તન; કોસંબા નગરીના ધણી. જેની ફોરતી જગમાં ઘણી
 ને ચિત્રમેન કહીયે રાય, તે અમારો પીતાજી થાય; તેનો કુંવર
 બરાસ મુજ નામ, રમું વનમાં ઋગીયાને કામ. એવી તપસીએ
 સાંભળી પેર, ઉતરી ગયું તપશીનું ઝેર; અરે રાજકુંવર તમને
 નવ ઘટે, એમાં તમારું માનજ ઘટે. જે બીજે હોત તો દેવજ
 આપ, રાજકુંવર જાણી કરું છું મારું; જે તું રાખે એવડું જોર
 આ વનમાં આવી કરે છે શોર. શહેજમાં ઘાતજ તે કીધ મુને,
 હું બગીચો ક્યારે જાણું તુને; કસ્તુર સભવતી કેહેવાય, ફરીયા
 પાર નગરી તે ત્યાંહ. ત્યાંનો કપુરશેન્ય રાજન, કપુરાવતી ના
 રીનું નામ; તેહને કસ્તુરાવતી તન, રૂપે જાણે છે રતન. સવાશે
 ર કસ્તુરી ચોળી ને નહાય, ઘણા રાજા તેને મનમાં ચાહાય;
 કોઈને લાગે નહી મન, અહંકાર ઘણો છે તેહને મન. એવી
 નહી કોઈ સુંદર નાર, ત્રી લોકમાં પ્રથવી સંસાર; દેવતાને મન
 વરવાનું થાય, તે નારી કોઈને પણ નવચાય. જોગી જંગમનાં
 મન ચળે. એવી નારી ભાએગે મળે; તેનું મુખ જોઈ ચંદ્ર લ
 જવાય, તે જઈ છુપ્યા આભજ માંય. એની વેણી વાણુકી ના

ગ સમાન, તેણે કીધો પાતાળે ઠાગ; તેના કુરજેઈ કમળ લજ
વાય, તે નાશી રહ્યાં જળ માંહે. તેની બ્રગુટી કાનમ આકાર,
નેત્રરસ ભર્યાં રહે છે સાર; તેની નાશીકા શુક્રચંચ પ્રમાણ, ક
પોળ જાણે ઉઝ્યો છે ભાણ. દંત જાણે દાડેમ કળી, વાંણી મી
ઠી મધુરી ગળી; હસતાં ખાડા પડે છે ગાલ, મુખકું જાણે લા
લમસાલ. પેટ પોયજીવત માતળું, નાભી શેન શોભે અતી ઘ
ણું. કટી સહીનાં સરખી રંભ, જંઘા જાણે કેળના સ્થંભ. આ
લ આલે ગજ ગતી, એવી નારી પ્રથવીમાં નથી; તે કન્યા પર
ણે જાહેરે તુને જોરાવર જાણું તાહરે. સાંભળી એવી તપશીની
વાણ. વીભળ કીધો રાજનો પ્રાણ; મોહ ખાણ વાળ્યાં તે ઠાંમ.
બોલ્યો મિત્ર સાથે એ વાણ. તમે તમારે ભોવન પરવરો, અમા
રી આશા રખે કરો; એ કન્યા પરણીશું જાહેરે, પાછા મંદીર
આણું ત્યાહરે. જો નારી એ મળશે નહી, તો તો પ્રાણ તજ
શુ સહી; આ અવતાર ધર્યો નારી માટે, એવો મનમાં ઘડી
એ ઘાટે. ૨૬

દોહરો.

ત્યારે વજર સુત વાણી વદ, સાંભળ રાજકુમાર; તમને મુ
કી પાછો વળું તો ચિકીત્સક મુજ અવતાર. આ તનમન ધન
તાહરે. હું તાહરો ચાકર જાણું; તમે પાછા મુને મોકલો સહી,
તે બેઠે નહી રાજાણ. ૨

છપા.

મીત્રનો એ વેહેવાર, તે દુઃખીએ એ દુઃખીઓ; મીત્રનો એ
વેહેવાર, તે સુખીએ એ સુખીઓ, મિત્રનો એ વેહેવાર, સાથે
લેઈને ફરવું, મીત્રનો એ વેહેવાર, માન મુકીને મળવું; મીત્રનો
એ વેહેવાર બ્રાંત કશી નવ રાખે; મીત્રનો એ વેહેવાર, બ્રાંત ક
શી નવ રાખે; મીત્રનો એ વેહેવાર, સરવ વસ્તુ ચખાડી ચાખે;
મીત્રન તે તો જાણીએ જે વાટઘટ સાથે સહી; મુખ દુઃખમાં
આવી મળે, અંધશણ અલગો નહી. તે મીત્રને ધિકાર મન
ચિતા જે મળવું; તે મીત્રને ધીકાર, શું નમાશંગ કરવું; તે
મીત્રને ધીકાર, દુઃખ જોઈ પાછો ફરશે; તે મીત્રને ધીકાર, પા
પ થકી જે રજશે વીર; તે મીત્રને ધીકાર, જે બોલ્યો બોલ ન
વ સાંખે; તેના મીત્ર શા કામના, જેની ઉપર રતેહ નવ ધરે;

સાંમળભટ સાચુ કેહે, મન મળ્યું ત્યાં અંતર કરે,

ઝોયાઈ.

માટે માનો માહરી વાત, હું અણું તમારી સાથ; બેહુ જ
છા ઘોડે થયા અસ્વાર, ચાડ્યા અરણવ વન મોઝાર. અધાર
વનમાં ચાડ્યા જાય. કોયને નવ ગણે લેખા માંડ; પાહાડ પર્વ
ત હુંગર પરચંડ. ટોંખા ટેકરા મોઢા પરચંડ, નદી નાળાં આવે
ગુફાય. રસ્તો મારગ નવ જણાય; ખેર ખખર ખરશાદડા તાડ,
શીશોળીઆંને ભેટે હાડ. ખાવળીઆ ખોરડી ને કંથાર, ઝાહાડ
ઝંખ નવ સુઝે પાર; તે ગધેડી હરણાં દેતાં ફાળ, બોલે જાંબુક
શશલા શિયાળ; વાઘ વરૂ ચીતરા છે ઘણા, શુઅર રોજ સીંહ
ની નહી માણા; હવે વન દીકું છે વોમ. માહા ભયંકર વસ્તી બો
મ. ત્યાં બીવા લાગ્યા બંન્ધો સહી, જવા આવવાનો મારગ ન
હી; એમ વીસ દીનને વીસજ રાત, બંનો અરે બેઠા છે જા
ત. એક વીસજો દહાડો થયો જાહરે, એક શુંદર વન ડીકું તા
હરે; ત્યાં કાઅર નરના જાએ પ્રાણ, પાણ શુરવીર ધીર રા
જાંત. પાણ શુંદર વન દીકું જાહરે, મન રળીયાત થયા તાહરે;
રહી ત્યાંહાં ભાર અઢાર, શુંદર સુગંધી છે અપાર. વારૂ વન
ચારોલી તાણાં, અખોડ પસ્તાં બદામનાં ઘણાં, દ્રાખ માંડવા છે
હામો હાંમ, આંખા જાંબુ એલચીનાં વંત. હમરો મરવો કેતકી
ના વલી, ગુલાબ માલતી મુચકંદે ભલી; હાડમડી જમરૂખને
શીતાફૂલી, લવંગ લતા રહી છે ઢલી. કેળસ્થંભ છે ઝોળા ઝોળ
નાના નાના વીંધ પંખી કરે છે સોર; જાવત્રી જાવફળનાં વ્ર
ક્ષ. શુક સારિકા હંશ ચકોર. કોયલ મેના મધુરા મોર; ભમ
ર ગુંજાવર કરે અતી ઘણા. શોર કલોલ થાય છે ઘણા. તે
હાંમે એ આવ્યા વીર, ત્યારે મનમાં આવી ધીર; દખો વન
બહુ હરખે ભરયા, ત્યારે અરવ થકી દેડા ઉતરયા, ૧૩

દેહાહર.

વીસ દાહાડ એમ વહિ ગયા. અરે ઉપર અસ્વાર; એક
વીસમે દાહાડે ઉતરયા, અશ્વ બાંધ્યા તે ઠાર. મુખ પખલાણુ
કીધું સહી, તેમાં કીધું અસ્તાંન; નીત્ય કરમ પોતે કર્યું,
આખ્યાં સુરજને દાત. અસના વાસના અશ્વની કરી, નીરાં
ચારને નીર; નાના વીંધ ફળ ભણાણુ કર્યાં ને શુધ થયાં શરી

મધુરો વાયુ આવે સહી, આવે સુગંધી અપાર; સુતાં સુખ પામ્યા બે જણા, નીંદ્રા આવી તે ડાર.

ઝોપાઈ

બીજા દીવશના થયો પરભાત, સુતા ઉડ્યાબેહુ જણા સાંગ; વળી ત્યાંહાં કીધું અસ્તાંત, સુરજને દીધાં અસ્તનાં દાંત. કળ તાણા કીધા આહાર, પાછા અથે થયા અસ્તાર; વળી ખેડ ખેડ કરતા જાય, કોઈને ગણે નહીં લેખા માંહ, એક દશ મુકી ને બીજે લે, પડે નીશા ત્યાંહાં વાશેા રહે; રાજ કુંવર તવ બોલ્યો વાણ. શાંભળ ગુણ સ્વભાવ ગુણવાન. ઘર મુકયાને થયા ત્રણ માસ. તેએ આંપણી નવ પોતી આશ; હવે દહ તજી સરવથી, મુંને કસ્તુરાવતી મળવાની નથી. ત્યારે બોલ્યા ગુણ સ્વભાવ વછર, રાખો આપ રૂદેમાં ધીર; આપણે કસ્તુરાવતીને મળશું સહી, તે વાતમાં તો શંક નહીં. વળી એમ કહીને ચાલ્યા જાય, આવ્યા અઘેર વનમાંહ.

દાહડરા.

એમ વીચાર કરતાં સાંચરે, આવી વસમી વાટ; ભય ભીત વીવડ ઘણું, મનમાં ગણો ઉચાટ. એમ કરતાં ત્રણ દી થયા, પછી શું થયું ત્યાંહાં કામ; એક વડ મોહાટો ગંભીર સહી, ઉતરયા ખંચો તે ડાંમ. વડ થડે ઘાડા ખાંધીઆ, ત્યાં સુતા ખંચો વીર; ધીરતા ધીર રાખી ઘણું, ને શુખીઆ થયા શરીર. નીંદ્રા કીધી બેહુ જણે. વેજે ગઈ છે મધરાત; ત્યાર પછી ત્યાં નીપન્યું. તે કહુ વીશતારીને વાત. સ્વપ્ન આવ્યું એક રાયને, દીડા પુરૂષ ત્યાં ત્રણ; છત્રીસે આયુધ અંગે ધરયાં, તે બોલ્યા મુખ વચન. ચિંતા નહીં કર તું અધીવતી, થાસે તાહરું કામ; તુને કસ્તુરાવતી મળશે સહી, જશે કપુર સમાવતી ગામ. આ જમી ચોથે દાહડરે, આવશે એક અશાવરી ગામ; ત્યાં તમે સુખ પામશેા, એવું આશાવરી તેનું નામ. ત્યાં તમે સુખીયા થસો, જડશે કપુર સમાવતી ગામની ભાગ; પછી કસ્તુરાવતી મળશે સહી. એમ કહ્યું તતકાળ. એમ કહી પુરૂષ ગયા ઝખડીને જગ્યા રાંજન; પેલા દીડા નહીં પુરૂષ. પડ્યો વીચાર બહુ મન. એટલે વછર સુત જાગીયા. બોલ્યો મુખે વચન; તમે શું વીચારો મન. એટલે વછર સુત જાગીયા, બોલ્યો મુખે વચન; ત-

શું વીચારે છે રાયજી, કેમ પરવશ પડ્યા પ્રાણ. રાજકુમારએ
મ બેલીયો, મને આવ્યું એક સ્વપ્ન; તે પ્રગટ વાત કહી ગ
યા આવ્યાતા પુરુષ ત્રણ. કહ્યું આજથી એથે દાહડલે, આવ
સે આશાવરી ગામ; તાંહાંતો કામ તમારૂં થસે. પોહાયસે મન
નની હાંમ. એમ કહીને તે ગયા, એટલે ઉઘડ્યાં મારાં લોચ
ન; એવી વાત કોઈ કહી ગયું, પછી સાચુ કે જીકું સ્વપ્ન.
ત્યારે વજીર સુત વાળી વદે. થયા અરેરે અસ્વાર. જે હસે તે જણાસે
રહી, કરતા હરતા કીરતાર. એમ કહી અસ્વ ખેડીયા, આટ્યા ચ
તુ: લુગણુ; ત્રણ દીશ અમ વહી ગયા, ત્યાં ખુશી થયા રાજાણુ.

ચોપાઈ.

એથે દીવસ થયો જાહરે, આશાવરી ગામ આવ્યું તાહરે;
નગર સુંદર, દીકું તહીં. દરવાજે દરવાન બેઠો સહી. જઈ ઉ
ભા બન્યો તે ઠામ, ત્યારે દરવાને કર્યો પ્રાણામ; ત્યારે બો
લ્યો રાજાનો તન, કહો દરવાન સાચુ વચન. આ નગરીનું શું
છે નામ, કોણ છે એનગરોનો રાજન. પણ દરવાન તો બોલે ન
હીં મુખ. ત્યારે રાજાને લાગ્યું દુ:ખ. ફરી વળી બોલ્યો વજી
ર, કારે બોલતો નથી અધીર; આ નગરીનું નામ શું કહેવાય
આ ગામનો કોણ છે રાજાચ. કોય તે બોલે નહીં વાણુ, વિષ્ણે
પાંખ્યા વજીરને રાજાન; પછી આલ્યા નગરમાં જાય, ત્યાંહાં તે
તો દીઠો તેવો પ્રકાર. સુંદર મેહલચીત્રપાણુ સાર, જડીત કનક
હીરા હાર; છત્તં જોખલા વાડી સહી, મેડી મેહલની શોભા ક
હી. વાડી કપ તળાવને વાવ, તે નગર જોતાં ઉપજે ભાવ; નગ
રની શોભા અપરમ પાર, ભર્યો દ્રવ્ય લક્ષ્મી અપાર. પણ
વસી ઝાઝી નથી તહીં. કોઈ કોઈ માણસ ફરે છે સહી; ખાંચા
ખુંચી ગડીને પોણ; જોઈ મેહલની આગાઓણ કોઈ કોઈ કોણ
જો પુરુષ પજે, કોઈ ઠંકાણે નારી પાણી ભરે; તેને જઈ પ્રેરે રા
જન. કો મુખે નવ બોલે વચન. તે જોઈ અચરત મનમાં થા
ય, એતે કારણ શું કહેવાય. કોઈ મેહલે બોલે નહીં વાણુ, ધ
જો અંદસો કરે રાજાન. જે જાણુ મનમાં કરે વિચાર, પછી
આવ્યા જ્યાં રાજદુવાર; બજાર મધ્યે આવ્યા સહી, તેની શો
ભાનો પાજન નહીં નેસ્તી ધાંચી વખોળી સાર, કંદાઈ કંસા
શની હાર; ધાંચી મોચી પસતાળીઆ જેહ, સરાણીયા લુકાર.

કાપડી તેહ. ડોશીની દુકાન હારોહાર, જાણાવટી પણ અપરમ પાર; માળી ઘાળી ઘાંચી સાર, સંઘાડીયા રંગારા અપાર. વેપારીઓ વેપારજ કરે, ગામમાં લોક ફરે ને હરે; પણ મુખે કંઈ નવ બોલે વાત, સમશાએ સહુ ખતાવે હાથ. રાજ સરવેને પુ છે જઈ. કંઈ મોહાડે બોલે નહિ; જેને લેવાની ઇછા થાય, તે તેની દુકાને જાય. જે વસ્તુ જોઈતી હોય જેહ, સમશાએ ખતાવે તેહ. હાથમાં નાંચુ આપે જાહરે. તે વસ્તુ તેને આપે તાહરે પણ મોહાડેથી બોલવાની નાય, ત્યારે રાજ જોઈ વીશમે થાય; તે ખજારની ચર્યા જોઈ, ત્યાં પાણુ બોલતુ દીકું નહિં. ત્યાં થી આઘા આલ્યા જાય, રાજ મેહલ આવ્યો ત્યાંય. ત્યાંહાં છડીદાર ઉભા છે દાર. જેસ્ટીકા ઝાલી કર મોગાર. રાજ કુંવરે જવા માંડ્યુ નેટલે, જેષ્ટીકા આઠી ધરી તેટલે; બેજણુ ઉભા એ કીદાર, તેણે અટકાવ્યો રાજકુંભાર. જેષ્ટીકા તેણે આઠી કરી, પણ મુખે નહી બોલ્યો તે ફરી, બેમાંથી એક ઉભો રહ્યો, બીજો મેહલમાંહે ગયો. પાછો તે આવ્યો જાહરે, પેલી લાકડી લીધી તાહરે; બેજણુ રાજ સભામાં ગયા. જઈ કચેરીમાં ઉભા રહ્યા. ત્યાંહાં બેઠા છે પંડીત પ્રમાન. તે કચેરી સોભાયમાન. ગુણુકા નરત કરે તે ડાર, પણ મુખે નવ બોલે લગાર. હાવભાવ કરેઅ તી ઘણાં. હાથના ચાળામાં નહી માણા; પણ મુખે નવ બોલે કરે તે તાંન, સહુ જોયા કરે છે ગાંન. રાજ બેઠા સીંહાસન. અરધાંગે સ્ત્રી ઉપ રતન; પેલા બેજણુ દીડા જાહરે, તે રાજ ધ શી ઉડ્યો તાહરે. પ્રાણામ કરી બેસાડ્યા પાસ. તેની ઘણી કરી આશવાશ, તમે રાજકુંવર આવ્યા છો સહી, અમારા ભા બને પારજ નહી, પછે શેવકને કર્યો ફરમાસ, એની ચાકરી કરોની આજ. નારી અરધાંગે હતી જેહ, તેને આગના દીધી તેહ. તમે જાઓ ઘરમાં નાર. રસેઈ સામગ્રી કરો તઈયાર; તે રાજ વજર બે જોઈ રહ્યા પછે બોલ પોતે ત્યાં કહ્યા. પેલી નારી ઉઠી બેઠી થઈ, પણ મોહાડેથી કંઈ બોલી નહી; ધરેલાં અંગે સોજ શાગુદાર, તે નારી રંભાનો અવતાર.

દોહરો

રાજકુંવર ત્યારે બોલીઓ, સાંભળે રાજનંત, આ ગામ બધું નીરખીયું, વિપરીત દીકું ડારણુ. મુખે કંઈ બોલતુ નથી; પસુ

પંખી કે માનવ જ નહીં. સભા બંધી જોઈ સહી, પણ કેઈ ન
 ની બોલતુ વચન. એક બોલતા દીઠા તમોને, સાંભળે એ ગોઠે
 સદેક; આ મોહોડે કોઈ બોલતુ નથી, શું કારણ છે તેહ. ત્યારે
 રાજા કહે તમે સાંભળો, પછી મનાવશું મન. સંધે મનનો ભાગ
 શું પછી, તમો પ્રથમ કરો બેજન. વાલણુ બોલાવ્યો તે સમે, વ
 પન કરાવ્યું રાજન; તેલ મોગરેલ સુગંધી અતી ઘણી કરાવ્યું
 મરજન. ઉશણીદક અસ્તાન કરી કરવા બેઠા બોજન. ત્રણે
 જાણ સાથે રહી, પીરસે પેલી નાર. તે અસાર કુછે સહી, જે
 જોઈએ તે સાર. મન ગમતુ માગી લીએ, પણ મુખે બોલે નહી
 નાર. તે બોજન કીધાં ભાવતાં, દીઠા ત્રણે સાથ; મુખવાસ લ
 વીંગને એલચી, બીડાં આપ્યાં હાથ. પછે વાત ગોઠી માંડી સહી
 બોલે ત્યાંક રાજય, પ્રથમ તમારી કહે સહી, અથઈતી વારતાએ
 વમો ક્યાંથી આવ્યાને ક્યાં જશે; તમે ક્યાંહાં તણા રહનાર,
 નામ ઠામ અમને કોહો તમે. કોણ તણા કુમાર. ત્યારે રાજકું
 વર ત્યાં બોલીઓ સાંભળે નરેશ. અમો ચીતમેન રાજના તન
 કસુંબા નગરી દેશ. આ વછર સુત કેડવાય સહી, માહારે છે
 મીત્રાચાર. અમો બેજાણ અરે બેરી કરી, રમવા ચાલ્યા શી
 કાર. જે કણ મારા હાથમાં મારતો પસુને ધરી રીસ; ત્યાં ત
 પશી એક તપ કરે, જઈ વાગી તેને શીશ. રૂંધીર ધાર તેને વ
 હી. કરવા માંડ્યું રૂદન; અમો સગીપે જઈ પુછીડોં મરગરી પુ
 છયું અમો વચન. તે કહે જોર એવડું ધરો, તો જાઓ કુપુર
 સભાવતી ગામ; તેની પુત્રી પરણા જઈ, જેનું કસ્તુરાવતી છે ના
 મ, વચન તેનું સાંભળી અમને ભાગી હોડ; ત્યાંથી અમો બે
 ચાલીઆ, ખુદતા આવ્યા પાહોડ. અમો દુઃખ ઘણું વેઠ્યું સ
 હી, આવી સુતા અધાર વન; નીદ્રાકીચી બેઠું જાણ, ત્યાં
 થયું અમોને સ્વપન. ત્રણ પુરૂષ કો આવીઆ, સુરવાર તે ઠા
 મ. આજથી ચોથે દહાડલે, આવશે આશાવરી ગામ. ત્યાં કામ
 તમારૂં થશે, જડશે તમને ભાગ. એમ કહી પાછા વળ્યા, એવે
 થઈ ગયો પ્રાતુસકાળ. ત્યાંથી અમો ચાલ્યા સહી, તેને દહાડા
 થયા છે ચાર, ત્યાંથી અમો આવ્યા સહી, તમ નગરીને ઠાર.
 પણ સંધે મનનો મટાડીએ, કો બોલતું નથી કેમ; તેના
 જ કરે સહુ, કેઈ મુખે નવ બોલે વચન. હાથે ચાલે લીધે રીચ

સહી, કોઈ મુખ નવ બોલે વચન; એક તમે મુખ બોલો સહી
એ શ્રાંત પડે છે મન. ત્યારે તે નર બોલીઓ, હવે કહું અમારૂ
વરતાત; મુખ કુખને હાણ વ્રથ, તે ભાગ્ય તમારી શ્રાંત. ૨૩
ચોથાઈ.

હમે ચોરઠ દેશના રહેનાર, હમે જાત લાણા સુતાર. અમે
બે ભાઈની જોડી સહી, અમારા પ્રાક્રમનો પારજ નહી, દવધર
છે અમારૂ નામ, બીજે પ્રાણધર અમીયાન; તે માંડો હું નહાં
નો સહી, મારે કુખનો પારજ નહિ, અમે ગામને મુરસેન રા
જન, અમે જાતે હતા નીરધન; અમે બે ભાઈએ વીચારીપર
દ્રવ્ય કેમ આવે આપણે ઘેર. અમમાં કીસખ છે અપરમ પાર
બે ભાઈએ કર્યો વીચાર; કાષ્ટતણા એક હંસજ કર્યો, તેમાં દો
રી સંચારો ભર્યો. તેમાં કળાશી કીધી પ્રકાશ, તે ઉડીસંચહડી
આકાશ. ઉતરે ત્યાંહાં રાજ કુમાર, ભંડાર ખજાનો ચોરડા ભ
ર્યો છે જ્યાંહાં, તાહાં કુસદ બહુ રહે છે ત્યાંય, વળી
ચોડીદાર કેઈ ચોડી કરે; પોહોરાગી ત્યાં પોરા ભરે ત્યાં
રાતે હંસ જાત જાહેર. તાહાં કુસદ નજરમાં રહે તાહરે,
તરત ઉઘડી જાત તે વાર; હંસ પેસે ચોરડો મોજર, પાં
ખ મોનાની પોહોળી કરે. હંસ પોહોળો થઈને પાંખજ ભરે પેલી
દોરી ભરે થાય જાહેર. માહારો ભાઈ તરત જાણે તાહરે, પાછા
આવે પોતીકે ગામ. દ્રવ્ય ડાહો કરે તે ઠામ. તરત દોરી ખેંચે
ઉતસ; હંસ ત્યાંગી ઉડે આકાશ, એમ હરનીશ કરે વહેવાર.
દ્રવ્ય હર્યો તેણે અપરમપાર, એમ કરતાં વરસ ગયાં ચાર,
તોએ કેઈ નવ જાણે પાર, તે ભંડાર સરવે ખાલી કર્યો. દ્ર
વ્ય લેઈને ઘર માંહે ભર્યો, એક દીવસ શું કહીતીક થયું; ત
મ આગળ તે સાચુ કહ્યું, તે ભંડારીએ કર્યો પોકર. દ્રવ્ય ખ
જાનો નથી સગાર. ત્યારે રાજાને ચીંતા થઈ, ચોડીવાળા તેડો
બા તહી, તમારી ચોડીમાંથી દ્રવ્યજ જાત. તે ચોરને કરો પે
દાએ, નહી તો તમને હવે મારૂ સહી, માર્યા વિન મુક નહી
તે જાગતા રહ્યા ત્યાં રાત. તે નવ જાણે માહારો ભાત ત્યારે
હંસ માંડો તે ઠામ; ચોડી વાળે શુ કીધું ઠામ, હંસ આવ
આવતો પેઠા જાહેર. ચોડીવાળે જાણ્યું તાહરે, હંસ પેઠા જ્યારે
ભંડાર. દ્રવ્ય ભર્યો તેણે અપરમપાર, પાછો નીકળે જાહેર ખાહાર

ઉડવાને કર્યો વીચાર, એવો તેણે આટ્યો સહી; એટલે દારી
હુટી ગઈ, ખાલી દરી આવી હાથ. ત્યારે તો ચમકી ઉઠ્યો
બ્રાત. તેણે વીચારી એવી પેર, જે હંસ રહ્યો રાજાને ઘેર. એ
રાજા મુને ઓગખરો સહી. ૧૭

દાહરે.

હંસ એ કાષ્ટ તણો એનો માણુધર ઘડનાર, નીસચ્ચ મોત
આવ્યું સહી, એમ કીધો મન વિચાર. એ માર્યા વિના મુકે ન
હી, હુટી લે ઘરખાર. હવે મુકે નહીં છવતો સુગીએ દ નીરધાર
એવું મન વીચારીયું, તે માંડી કહી વાત; આપણે અહીંથી
નાશીએ; નહીતર રાજા કરશે ઘાત, ચેરો જાણ આપણી, મા
ટે એનો તરત; નાશો હવે અહીંયાં થકી; નહીતર માથે આ
વ્યું મરત. વીમાન બે ઘડયાં ત્યાં જતાં, કાષ્ટ તણાં નીરધાર; તે
માં દારી સંચારો અતી ઘણો; તે ઉડતાં ચાલે આકાશ, એક
સાતસો જોજન જાએ સહી; બીજી ચારસો જોજન ચાર; ધન
માલ તેમાં લેઈ કરી, બે ભાઈ થયા અસ્વાર, તે રાતો રાત અ
મો આલીઆ, અંત્રીક્ષ ગંગન મોઝાર. માગે પ્રાણુ ઘર અગણ
ચાલીયો, હું રહ્યો પછવાડે છેક; પછી ખમર અંત
ર એની નથી, હું રહ્યો એકાએક. ચારસો જોજન અહીંઆં
આવીઆ મુનો વડ એક ઠામ; રાતે નીંદ્રા કીધી ઘણી, પછી
શું થયું ત્યાંહાં કામ. સ્વપ્નું આવ્યું ત્યાં મુને, દીઠા પ્રરૂપ જ
ણ ત્રણ; તમને એણે જેમ કહ્યું હતું તેમ મને કહ્યું પચન.
કહ્યું આજથી ચોથે દાહાકલે. આવશે સુંદર ઠામ; તે નથ ખ
ધું દહાટ થયું, એક દઈત્યે કર્યું તે કામ. માણસ સરવે ખાઈ
ગયા, પણ માણસ ન મળે કોઈ; ઠામ મુકી નાશી ગયા, જોવા
રહ્યું નહીં કોઈ. ગરૂ ભાદરૂ સેહર છે, પણ માણસ મળે ન
હી કોય; ત્યાં રાજા મેહેલ ખાલી રહ્યા, કરતુત દઇતનાં હોય.

ચોપાઈ

એમ કહીને પ્રરૂપ ગયા. એટલે અમો જગતા થયા; પ્રાણુ
શકાગ થયો જાહરે. અમો ત્યાંથી ચાટ્યા તાહરે. ત્રણ દાહાડા
અમો ચાટ્યા જાહરે, આ નગર અમો દીકું તાહરે; નગરનાં
ઉઘાડાં દાર. નહીં મળે કોઈ ચોપીદાર. ગામમાં પેઠા જાહરે,
કોઈ લેક ન મળે તાહરે; ખાલી દુકાનો ઉઘાડી સહી, માલ જ

રથો તેની સંખ્યા નહીં. પણ ન મળે ત્યાં ચોકી હોય, એવું દ
ખી મન અચરત હોય; નાણાવટો ની દાકના નેહ, ઉઘાડી પ
ડી છે તહીં. ખારણે રૂપીયાના ઠગલા ઘણા, ઝવેર જડીયા ચો
કરી ઘણાં; સંઘળાનો માલ પડ્યો છે ખાહાર, ન મળે કોઈ રખ
વાળ. એમ સઘળું નેચું છે ગામ, પછે આવ્યો હું આણે ઠા
મ; રાજ મેહલ મે નેચો સહી, પણ કોઈ માણસને દીકું નહી.
ખજનો ઉઘાડો સાર, તેમાં દ્રવ્ય ભર્યો અપરમ પાર; હું
આપે એકલો જાત, ત્યાર પછે કહું એક વાત. મુનું શહેર એવું
દેખાય, જાણે કોઈ આવે ન હમાણાં ખાય; થર થર કાંપે મારૂ
શરીર, પણ મે મનમાં ઘણી એક રાખી ધોર. પછી મે મનમાં
કર્યો વીચાર, હું એકલો શું કરૂં આ ઠાર; પણ મારી પાસે વિ
ધી છે ઘણી, વીચ કરમ ના પ્રાક્રમ તણી. તે વીચાર મનમાં
કર્યો સહી, પછી મેએ શું કીધું અહી; પછી કાષ્ટ તણાં પુતળાં
બંધું કર્યા, તેમાં દોરી સંચારા ભર્યા. કુતરાં ખીલાડા ઊંદર
સહી, તે પણ કાષ્ટ ઘડેલાં અહીં; કાગડા કાળેર ચકલી સાર,
તે પણ કાષ્ટ નાં ઘડ્યાં આ વાર. માંખી કીડી સરપ મંઝાર, તે
પણ કાષ્ટના ઘડનાર; હંસ મોર ચકોર છે સરી, જડ છે એમાં
કાંઈ ચેતન નહી; અસ્વ ગજ રથ ખસદીઆ જોડા જોડ, તેમાં
પણ એ મોટી ખોડ; આ સભા મારી ખેડી સહી, કાષ્ટ પુતળાં
ઘડેલાં અહી. ગુણકા નરત કરે છે સાચ, તે પણ કાષ્ટ તણી છે
સાચ; અરધાંગે મુજ રાણી સહી, જાણે રસોઈ કરી જમાડ્યા
અહી. એ પણ કાષ્ટની પુતળી સાર, એ પણ સાચી નહી લગા
ર; સાચામાં ખેડાછીયે એક અમો, એટલે એ જાણુ આવ્યા ત
મો. મુજ એકલાને ગમે કેમ આ ઠામ. માટે અમોએ કરૂં આ
કામ; આ સંઘળા કામ ફરમાવ્યું કરે, ગામ મધે કરે ન હરે. પ
ણ મુખે કોઈ ખોલે નહી વાણ, છવ નથી પણ જડ છે જાણુ
મન રમાડો કરીને રહું, દુઃખ સુખ કોની આગળ કહું. આજ
હમારો આત્મા કર્યો, સફળ જન્મ અમારો કર્યો; તમો જે
જાણને દીઠા જાહેર, આજ ઘણા ખુશી થયા તાહરે. આજ ચારે
વરસે ભાગી ભુખ, જારે દીકું તમારું મુખ; તમ ઉપર ખડું ઉપ
જ વાડાલ, આજ મુખે ખેલાઓ ફાલ. હવે ખાઓ પીચા ન મુખે
રેહો, કામ કાજ હોય તે મુજને કહો; હવે જાણુ જો કરશો ત

મેા, તો તો માહા દુઃખ પામીશું અમેા. તમેા બેશો રાજ આ
સંત, અમેા ચાકરી કરીશું રાજન; આ સરવે તમારો માલ,
અમેા તો છીયે રખવાળ; પણ એક દુઃખ મારા મનમાં ઘણું,
વિન્નગ ભોગવું બાંધવ તાણું; આગળ ચાલી ગયો એહ, ફરી યુ
ને મલયો નહી તેહ. ૨૨

દોહરા

આ નગરમાં હું એકલો, બીજુ નથી અહીયાં કોય; તમેા બે
જણ આવી મળ્યાં, હવે માહાસુખ મુજને હોય. ત્યારે રાજ
કુમાર વળતી વદે, અમથી કેમ રહેવાય; અમારે કસતુરાવતી જોવી
સહી, એ વીના દેહ નવ ધરાય. મને ખાવુ પીવુ ગમે નહી,
ન ગમે કરવી વાત; જો કસતુરાવતી મળે નહી, તો દેહની કર
વી ઘાત. પણ ધન્ય ધન્ય તારી બુદ્ધિને, ધન્ય ધન્ય તારો અવતા
ર; કાષ્ટ પુતળાં ઘડ્યાં સહી, કરતુક કીધુ કીરતાર. આ પ્રાક્રમતે
ચોકુ કરયું, કેહેતાં ન આવે પાર, આ નવી શ્રદ્ધી કીધી સહી, ધ
ન્ય ધન્ય તુજ અવતાર. હાલે ચાલે કામજ કરે, પેહેરે એાઢે
સાથ; ખાએ નહી બોલે નહી. તેતો દારી પ્રભુને હાથ. તારી
વિધામાં બાકી નહી, અમેા જોઈ થયા પરસન; શું ધીરજ રા
ખીને રહ્યો, તારી બુદ્ધિ ધન્ય ધન્ય.

છપો

મરતુ લોકના જન, ધન્ય ધન્ય તારી બુદ્ધિ; મરતુ લોકના જ
ન, સઘળે તાહરી સુધી. મરતુ લોકના જન, પ્રાક્રમ પ્રભના જે
વું; તું ઘડે ઘાટ અપાર જ્યાં જોઈયે ત્યાં તેવું. તુજ ચતુરાઈમાં
ખામી નહી, એ હાલે ચાલે ઘણુ અહીં; ધન્ય ધન્ય તારો અવ
તાર, એક અર્ધતન્ય તેમાં છે નહી. કાળા માથાના જન, વાઘને
કરતા; કાળા માથાના જન, સમુદ્રમાં તે તરતા. કાળા માથાના
જન, જળમાં દીવો બાળે; કાળા માથાના જન, વસે સ્વર્ગે પાતા
જે; કાળા માથાના જન જે, પર કાયા પર જઈ ઈરે. કામણુ મો
હનને વશીકરાણુ, તેતો વળતી નીત્ય કરે.

ચોપાઈ.

રાજ કેહે સામળ સુતાર, તાર પ્રાક્રમ અપરમ પાર; માટે હ
વે આગના દીગ્ધાએ, અમે અમારો પંથ લીગ્ધાએ, કસતુરાવતી
જો મળશે નાર, તો આવીશું પાછા આ ઈર; નહીં જડે અમ

ને તે જાણુ, તો હમે હવે કાઢાડીશું પ્રાણ. એમ કહીને છાતા રહ્યા, તારે બાલ દવધરે કહ્યા; ચીંતા શાને કરોછો તમો, એની બાલ કાઢાડીશું અમો. કરપુરા શહેર નગરી કહેવાયે, તે ચાર સેં જોજન આડીથી થાય; પણ વચે દરીયા મોટો સહી, કોઈથી જઈ શકાયે નહી. તે નગરી છે દરીયા પાર, તમો કેમ જઈ શકો તેણે કાર; તમો ઘોડો રહેવાદા આણે કામ, માટે એક ક રોની કામ. જે વીમાન અમ પાસે છે કાર, ચારસેં જોજનનું છે જતાર; એ ઉપર સ્વારજ થાઓ, ને સુખે દરીયાની પારજ જાઓ. તારે હુરખ્યો તે રાજન, આરતપુરી પડી અમારે મન; ત મ પરતાપે મજશે નાર, પાછા આવશું આણે કાર. અશ્વ મુ ક્યા તેણે કાર, એ જાણુ જઈને બેઠાં વીમાન; દારી સંચા જ્યા કાર, ઉડ્યું વીમાન તે દરીયા પાર; ચારસેં જોજન આવ્યા જે ટલે, વીમાન હેકું ઉતર્યું તેટલે; ત્યાં વસ્તી દીઠી છે ઘણી, શો ભા રૂડી નગરજ તણી. કનક કોટ ચલકારા કરે, હિર રતન જડયાં કાંગરે; દરવાજા છે સુદર સાર, બાનુમય સોભે ઝળકાર. દરવાજા દીવાન ઉભા બારણે, તે ચોકી તણે કારણે; તેને પુછુ જ ઇને કામ, કોહો ભાઈ આ નગરનું શું નામ; તે ચોકીદાર બોલ્યા કરી પ્રણામ, કપુર સલાવતી નગરનું નામ; કપુરસેન આ રાજ ન દરદ કોઈને નહી મન. એવું સાંભળી બેજાણુ રહ્યાં પછે ન ગર મધે ગયા; બને જણે વીચારી પેર, ઉતરયા જઈ મામાણુ નધર. દોહરા.

એ મામાણુ ઘેર રહ્યા સહી, એ જાણું બાવનવીર; નગર અ રચા જુવે સહી, મનમાં રાખી ધીર. દીવસ આઠસેં જે ગયા, મામાણુ પુછી પેર; સુખ દુઃખ કેવું મેહરમાં, રાખે મેહરકે કેર. શું નામ છે રાજ તણું, પ્રધાન કેવો કહેવાય; શી પેર પ્રજા પાળે સહી, કેવા ચુકાવે ન્યાય. મામાણુ કહે તમે સાંભળો, અમારા દે શાની વાત; સુખ સ્વર્ગ ના જોઈશું, ખોટી નવ કહુ જાત. એ ક પુરસેન રાજ સહી ત્રેલોચન પ્રધાન; પુર પ્રજા પાળે સહી, દ ઇને ઝાઝાં માન. ચોર લંપટ ચાડી નહી, અદખાઈ નહી દે હ. પરમારથ ઉપર પ્રીતી ઘણી, સહુ ને મન સ્નેહ; વળી પુ ત્રી એક પરિવારમાં, સુંદર ચતુર શું જાણુ; આ જીભે વખાણુ શું કરે, જેનું પેટજ પોઈઆણુ પાણુ. તે સમોવડ નહી કો સું

હરી, અવનીતલ મોજર; તે બ્રહ્માએ નીરખી નથી સ્વહસ્તે
કીરતાર. મુખ જોતાં દુઃખ રહે નહી, ચંચળ ચીત નવ રહે
કામ. જોનાં નેત્ર બાણ ચડી રહે, જેનું કસ્તુરાવતી છે નામ.
જરજોબન વરસ તેરની, સ્વહસ્તે ઘડી કીરતાર; અથ ધતી ત
મને કહું, આ નગરી નો સાર. ૧૭

ચોપાઈ

એવી વાત કહી જાહેર, રાજ કુંવર બોલ્યો તાહેર; પરણી
કે કુંવારી સહી, તેનું કારણ કોહોને અહી. ત્યારે બોલી માલ
ણ વાણ, હજી કુંવારી છે તે જાણ; એ કન્યાની માઠી બોલ,
તેવી કયાંથી મળશે જોડ. એના પીતાએ પરણાવા કહ્યું, ત્યારે
એણે તેણું કહ્યું મારે મન છે અદક વ્યાત, મારે મન છે
પુરવનું જાત. પુરવ જનમનો કથ મળશે જાર, અમો તેને પ
રાણીયું તારે; જો પરણે પરણાવશે રાજન, તે તતક્ષણ છાંડ
મારે તન. તે માટે કુંવારી એક, સડ ને પરણ્યાની ના કહે;
માર્ગા આવે છે અપરમ પાર, સહુ ને રાજા કરે છે નકાર.
એવી વાત કરી જાહેર, રાજ કુંવર કહેછે તાયરે; એના કોઈ
જાણે છે પાર, જે પુરવે કોણ ફૂલી તે નાર. ત્યારે માલણ કે
રહે વાણ, સાંભળ રાજા ચતુર સુજાણ; કસ્તુરાવતી નામની વા
ત, તે એક જાણ મારી જાત. તેને મરે અદકો સ્નેહ, જવ
એકને જીજ્ઞાસો રહે; સુંદર રહેલ કુંવરીનો સાર, દાહાડે રાજ
દારી રખાવાજ. માયરે રાજ જાણ પડે છે તહા, કુસની ચોગી
ગુથી ને ન્યાંય; એક દીવસ શો થયો બનાવ, એક વાત કરવાના
આવ્યો દાવ, કુસ આપવા ગઈ જ્યારે, મુને હુકમ કર્યો ત્યારે;
મુને કહે કાંઈ વાતજ કરો; કુસ મારા માથામાં ભરે, સખી દા
રી પાસે કોઈ હતી નહી, ત્યારે મેં એવી વાણી કહી; તમારા
જીવાની વીતીને જાય, કેમ પરણ્યાની કોહો નાય. ત્યારે તેણે
મુને કવયુ એમ, તું પરણ્યાનું નામ દે સ કેમ; પુરવ જનમનો
સ્વામી મળશે જ્યારે, અમો પરણીયું ત્યારે. મેં કહ્યું બેન ત
મેં સાચું કહ્યું. પુરવે તે તમે ક્યાં રહે; તમને તેનું ક્યાંથી
જ્ઞાન, તે વાત કોહો નીદાન, ત્યારે કસ્તુરાવતી બોલી વચન,
આજ તારું મનાવું મન; હું કોઈ આગળ કહું નહી વાત,
તે અજ બોલું તારી સાથ. રખે કોઈ આગળ કહેતી જઈ, પ

છી વાત માંડીને કહી; માન શોભર છે જ્યાં સહી, હંશણી
અપતાર હું ત્યાં તહી, હંશ હતો મારો ભરથાર, મહો માહે મી
ત અપાર; જન્મભીનને જેમ પ્રીતજ નહી, જુદાં રહે નહી
એકે ઘડી. એમ કરતાં મને થયો એક તંત, હરખ્યાં નર નારી
નાં મન; એમ કરતાં પુત્ર મોટો થયો, અમારા હરખ નવ જા
ય કહ્યું. હું લાડ લણવું અપરમ પાર, તનમન જાણું છું સ
વે કુમાર; શીવ દેવજી હતું જાહે, હમો નર નારી રહેતાં ત્યાં
હે. આવ્યો વાયુ વસેમો સહી. વ્રણી કેસ પાગળ નહી; જળ
પુરણ ભરાણું ત્યાંય, તેમાં મારા સરખા દુઃખીયાં થાય. ૧૦

દાહરો.

પુત્ર મુજ પડ્યો સહી, હંશ ગળો તો ખાહાર; પુત્ર પડ્યો
તે જળ વીણે, ગળો ત્યાંતો નીરધાર. પુત્ર જતા દીકો જાહરે,
મેં માંડ્યું કલપાંત; તે ફરી પુત્ર દીકો નહી, આવી ગયો ત્યાં
અંત. મેં રૂદન કીધું ત્યારે ફરી, પુત્ર પુત્ર કરી પે કાર; અટકે હ
શ ત્યાં આવીયો, કેમ રૂદન કરે તું અન્ત. મેં વરતાંત માંડ
કહ્યું, જે ગળો લાડકવાયો તંત; એવું સાંભળી હંશ કળકળ્યો,
કર્યા માંડ્યું રૂદન, હાથે હાથે કરે ઘણું કટે મથુ તે વાર;
પછે ધીરજ કરીને રહ્યો. મને ધીરજ નહી લગાર. હું લટ ત્રા
હું માથા તણી, કહું હઠકુને છીશ; ત્યારે હસે મને બહુ પ્રીત
વી. કરી મારા ઉપર રીશ. હવે દુઃખ ધરે કેમ જોરહી, એ મુ
યો જવે નહી કોય; દહન ગા છે અટપટી હોતાર હોય તે દ
ય. માટે છાંતી રહે તું કામતી, રૂદન કરે શું થાય; જે જાણુ તે
સરવે જશે, મોટું વેડકું નીરધાર, વળી તુને હું જવતા સહી
તો પુત્ર થશે ઉતપન; માટે છાંતી રહે તું કામતી; સાંને કરે ર
દન. પછી રહતી રહી હું તે સમે, પાણું મનમાં ધર્યે પછી
ગ; સંસાર સુખ છોડ્યું સહી, જાણું લાગી અજાગ. એમ થોડા દી
વશે ગયા જાહરે, ત્યારે હંશ બોલ્યો વચન; સાંભળ નારી સજ
દાણી, આજ મુજને એવું મન. સાંભળ કણે અંત જો, તું ના
ની વતુર રમજ; ની પ મેંચા કી પા કી, તે પ મેંચા કી પા કી
તાર તારી જાણ કી હાથે કી હાથે કી હાથે કી હાથે કી હાથે કી
હાથે કી હાથે કી હાથે કી હાથે કી હાથે કી હાથે કી હાથે કી
હાથે કી હાથે કી હાથે કી હાથે કી હાથે કી હાથે કી હાથે કી

ચોપાઈ.

ક્રોધ ચઢ્યો મુજને અપાર, હંસ મેં એ તુજને કર્યો તીર
સ્કારા માહરે સંસાર શું સંબધ નહીં, તારે ભેગની ઇછા થઈ.
કેમ સાંભરે નહીં તુજને તન, એવું કઠણ થયું કેમ મન; પુર
પ જત કઠણ નીરવાણ હવે તન્નુ હું મારા પ્રાણ. સાંભળ હ
શ તું મારી વાત, હવે કરું હું દહની ઘાત; હું મરું જઈ આ
પો આપ, તે હંશ શીર તારે પાપ. દવ બજતોતો તેણે ઠામ,
ત્યાંહાં ઝંપલાવું અગતી મોઝાર; એ વાત માહસી કહી ખરી,
આ રાજ્ય કંન્યા થઈને અવતરી, તે હંશ પાછો મળે જાહરે,
તેને અમો પુછીયું તાહરે; તેની માહારી જો મળશે વાત, ત્યા
રે પરણશું તેની સાથ. એવી વાત મુજને ત્યાંહાં કહી, શીખા
મણ મુને દીધી તહીં; એ વાત રખે કો આગળ કરો, સુખે ત
મરે મંદીર પરવરો. એ છાની વાત તમ આગળ કહી, રખે ત
મો કોઈને કહેતા સહી; તે માટે હજી કુંવારી કન્યાય, તે માટે
પરણ્યાની કહે છે નાથ. કંઈ આવો ગયા રાજના તન, તે જુ
કુ ખોસતા વચન; અમો પુરવની જાણું વાત, પરણાવો અ
મારી સાથ વાત કરે ને જુઝા પડે; તેના ઘાટ તે રાજ કરે;
માન ભગ થઈ પછા જાય, એમ ઇક આવી ગયા રાજય, એ
મ કહીને છાની રહી, ફરી નીશાં રાજની થઈ; એમ કહીને કે
કાણે ગયા. કહો વચ્ચર હવે સાચી વાત, એ નારી કેમ આવે હાથ;
તેનો કાંઈ કરીએ પ્રપંચ, જેન ન આવે ઉતી અંચ. તે ગુણ
સ્વભાવ ગુણનો ભંડાર, લક્ષણ પુરાણ વીસને ખાર; રાજ છે પ
ણ ચતુર મુખણ, ખંને પુરાણ છે ગુણવાન. બેઉએ વીચાર કી
ધો તહીં, પરપંચ વિના કંઈ મળશે નહીં; રાજને બીજો વજ
ર. તે ખેલુ જણ થયા ફકીર. હંશા એમ પોકારજ કરે, તે ગામ
મથે છે જણા ફરે; ભગવાં હુગડાં અંગે ધરયાં, શેલી શીંગા
માંહે ભરયાં. રાજ ઊંચી રાખે દ્રષ્ટ. ઘણું મનમાં પામ્યો કષ્ટ;
હાથપસારી કરે પોકાર, હંશાઓ હંશા એમ કરે વારંવાર. તે
વચ્ચર મુખે સાચે ફરે, રાજ તે પોકારજ કરે; ગમી કુંચી સઘળે
ફરે, હંશા હંશા વાણી જોયરે. ૧૬.

દોહડા.

ગમી કુંચી સઘળે ફરે, ચીટા શેરી ખજાર; મેહેલ મેહેલ હ

ભો રહે, તે મુખે કરે પોકાર. લોક તેને જોવા મળે, નાનું મોટું
સર્વ; સરવે રૂપ જોઈ ફકીર તણુ, સરવે મુકે છે ગરવ. કેશ છુટા
મુકયા સહી, ત્રીભુતી લગાડી સરવ અગ; ભગવા કછોટા વાળી
આ, તેથી શોભે સુદર રંગ. નેત્રે જળ ભરી કરી, કહે એમ
વારંમવાર; આ હંશા એમ કહે સહી, ખાંજ નહી વીચાર. લો
કહે ફકીરને, જે જોઈએ તે હયો; માગો મોહો સામું જોઈ,
કારણ મનનું કોહો. ત્યારે હસા એમ કહે કાંય, કોઈ જાણાવે
ત્યારે એમ કહે, ખીજું નવ કહે કાંય; કોઈ જાણાવે ત્યારે એમ
કહે, પણ આડે નહી કાંઈ હાય. એમ રોજ દીન કરતા સહી,
સાંજે આવે માલગુને ત્યાંય; એમ દાહાણ ઘણાક વહી ગયા,
તવ જશુતી માલગુ થાય. એમ ફરતા ફરતા પરવરયા,
જ્યાંહાં છે રાજદાર; આ હંશા એમ કહે સહી, તે
ને જીવે લોક અપાર. એમ ફરતા ફરતા આવીયા જ્યાંહાં પુ
ત્રીનો મેહલ; ત્યાં મેલ તળે ઉમા સહી ત્યાં નાંખે એમજ દે
લ. હંશા હંશા એમજ કહું, નેત્ર ભરીને નીર; કાંચી દ્રષ્ટ કરી,
એમ કહેનો ફરે ફકીર. તે કુંવરી બેઠી છે બારીએ, ચક નાખી
તે વાર; દીઠા પેસા ફકીરને, કહેવા લાગી નાર. સખી જોડાવી
તે સમે, કહેવા લાગી વચન; આ ફકીર જે કોઈ કારમા. શું
કહેતા હશે મન, પુજો જઈ ફકીરને, શું છે તમ કારણ; આ
પણ જે જોઈએ તે આપીએ, મનાવીએ એનું મન. ત્યારે
દાશી આવી બારણે, જોડી મુખથી વાન; તે ફકીરને જોડાવી
યા, પુકે જોડી બેઠાય. તમરેશું જોઈએને કોહો, શું છે તમારે કષ્ટ;
સાચું કોહો સત્સક્ષણ, એમ દાશી જોડી રૂપણ. ત્યારે રાજકુંવ
ર જોડીએ, આ હંસારે વચન; ખીજું કાંઈ જોડે નહી, દાશી
વીસમે પામી મન. નારી આવી માગીએ, કહે કુંવરીને પેર;
એ ખીજું વચન જોડે નહી, તો શું સમજીએ મરમ; જોઈતું
કાંઈ માગતો નથી, એ ધારી બેઠો ધરમ.

ચોથાઈ

ત્યારે રાજકુંવરી જોડી વાણ, સાંભળે દાશી ચતુર સુજાણ;
તે ફકીરને જોડાવો તમો. એ ભેદ તેના કાંઈ પુછીયું અમો. દાશી
હાશીમશી હેડી ગઈ, જઈ ફકીરને વાણી ફહી; તમને તેડે રા
જ કુંવરયા, કપા કરીને આવો તાંહાંય. તે ફકીર એનું સાંભ

બી. મન તણી પોતી છે રણી; ફકીર ત્યાંથી ઘરમાં ગયા, તે દાશીને સાથે થયા. બેસાડ્યાં કનક આસન, દીડા બેઠું તે રૂ પ રતન; મનમાં પોતે સમજી નાર, અદસો પછે કરે વિચાર ન હોય એ ફકીર સ્વરૂપ. નીચે છે કોઈ પ્રયત્નીના ભુખ; ચક નાંખીને બેઠી નાર, દાશી સાથે કરાવ્યો વીચાર. કુહો ફકીર શું માગો તમો, જે જોઈએ તે આપીએ અમો; ખાન પાનને ક નને ધાન, જે જોઈએ તે સાચી કોહો વાણ. ત્યારે હુશા કર્યો પોકાર, બીજા નથી તેનો વીચાર; ત્યારે નારી મનમાં અચ રત થઈ, એ પુરણ કુખ ભેલો સહી. સાથે બીજા ફકીર છે જે હ, જોઆ કરે છે દ્રોડે તેડ, તેન નથી બીજા વીકાર, તેને જો ઈને પુછ્યું નાર. કહો આ શું બોલે છે વચન, તેનું શું ને કો હો કારણ; શું મુખે એ કહે છે તેહ અમો સમજતા નથી કાં ઈ એહ. અમોએ એવું પુછ્યું જાડરે એ હુશા એમ કહેતાક રે; શું જોઈએ છે એને સહી કહ્યા વિના કોઈ જાણે નહી. અમો તો સમજીએ નહીં નામ, માટે તમો સાચું કોહો આ ઠામ. ત્યારે વજર બેઠ્યો બોલ; તેનું તો ભારે છે તોમ. એની પુર વ જનમની અસી છે જેહ, હુશા કરી સંભળાવે તેહ, ત્યારે દાશી કહે કાંઈ એક મરમ; અથઈતી સંભળાવો કરણ. ૧૨.

દોહર.

તાડરે વજર એમ બોલીઓ, સાંભળ નારી વચન; કોશબો નગરી સહી, રાજ ચીત્રસેન અભિમાન. તેના તન એ છે સહી, એનું બગસરાય છે નામ; અમો વજરના પણ કંવર સહી, સુ ગુણ સલાવ અભિરામ. સ્નેહ મરિ નાનપણ થકી, એક એક નાં એકાં મન; ખડુ પીડુ ખેત્રુ, કરવું તે એકાં સેન. શુણી પુરૂષ છે એ શહી, એમાં છે બત્રીસ લક્ષણ; કોહો તો વી વા કીછએ, એના તાતે કહ્યું વચન. માંગા આવે છે સહુ દશનાં બ્યાં મન માને તાય; મોડો કંવર જોઈ કરી, પશણાવું કન્યાય; તારે રાજકુવરે એમ કહ્યું, મુજને છે અઠક નાન; પુરવ જન મની મગરો સહી, તો લેઈવું કન્યાદાન તાર વીન પશણુ ન હો, મને એવી છે બગસરાય; હુશા નમ કોવું પશણુ તારે તો હુશા તારું મોજું મિત્રજીવો તો હો. હોશી સંભળાવો કરણ. ૧૩.

દેશ દેશને ગામ ગામ, જોયા ખડવડ ઘાટ; તેધ્યાંન એને લાગ્યું
સહી, ને લાગ્યું એને હોડ. એની તારી મળશે જ્યાહડ, તે
શું કરશે વાત; નહીતર એ ખોલશે તહી, દેહતો કરશે ઘાત.

આપાઈ

ત્યારે રાજ પુત્રી ખોલી વચન, કો એના પુરવ જનમનું કરણ,
ત્યારે વછર ખોલેછે વચન, કો એના પુરવ જનમમાં તરે.
નાળી કોણું હતી ખરે. કેમ સંદેહ લાગું એ મન; તમે રાજ
કુંવરી છો સહ, માટે તમ આગળ કહેવાએ તહી. તમ આગળ
સાચું કહીએ જ્યારે, કદમ્બને તમે એમ કોહો ત્યારે;
નિશ્ચે હું પુરવ જનમની તાર, મારો નિશ્ચે એ ભરથાર તા
રે એનું ભાગે વરત, તે વેળાએ પામે મરત; માટે તમ આગળ
કેમ કહેવાએ, એવું કહીને રહો છાતાએ. ત્યારે રાજ કુંવરીએ
ખાંધા સમ, જુહુ અમો કેમ ખોલુ મન; ત્યારે વછર કહે શું
સંગને તમે, એમાં પારખાં જોયાં ઘણાં અમો. એમ કહીના
રી પરાણવા કાજ, જુહુખોલતાં નવ આણે લાજ; માટે વમને
કહું છું અમો, એ પાતળી રીસ માં કરશો તમે. ત્યારે નારી
ખોલી ફરી, મુને વાત કહો સ્ત્રીસ્તરી કરી; એમાં રીસ મુજને
નહી ચહે, સાચું કહેતા કોણુજ વડે. ત્યારે વછર ખોલેજો વચન,
કહું તમને પુરવ જનમનું કરણ; સન સંસારર પાસે વત સાર,
ત્યાં હતો હરાનો અવતાર. એની તારી હંચતી સહી, એનો જ
વ એકનો જુદો તહી; ઘણી મીત તેહને અપરમ પાર, એ
વે એક થયો કુમાર. લાડકવાયો ઘણો તે બાળ, મા આપને મન
હિપને વાહાલ; એક દીવરા શું થયું વીધન, જળ મમે પડ્યો તે
તન. ત્યાં પ્રસ્ટી થઈ છે અપરમ પાર. વાયુ ત્યાં ઘણો થયો તે
સાર; તમે પાણી હોય અઠક ઘણું, કુંવર તેમાં તણાશે ગયો.
નારીએ ખડુ કરચુ રૂદન, હુખીયા થયાં ખેડ જાણનાં મન; પછી
હંસે વાસી તાર, મુત્ર પુત્રનો શો વીચાર. થોડા એક દીવરા મ
યા જ્યારે, એમ હંસ ખોલ્યો ત્યારે; આવો તારી પાસે સહી,
આપણે સંશોગ કરીએ અહી. આપણે ખંભો છવતા છઈએ ના
ર, તો વળી ઘણા થશે કુમાર. એવી વાત કહી જાહરે, હંસાણી
એ કરેછ કરશે તાહરે. ધીક ધીક પુરવનો અવતાર, હંસને કો
સી તીરહાર; મુત્રા પુત્રનો શોક ન ધરો કેમ. કેમ થયું સંજો

ગતુ મન. હંસણીએ વીચારૂ તાંદ, પડી દવ બળતો તે માંડ; હંસની વારી તે નવ રહી, અગનીમાં હંસણી બળી ગઈ. ત્યાં ર પછી હંસે કર્યો વીચાર. કર્યો દવ પછવાડે ફરા ચાર; પે લે ભવ એ નારી માહારી થજે. મને જ્ઞાન આ ભવનુ થજે. એમ કહી જપલાવ્યુ અગની માંડ. તરત બળી ગયો છે ત્યાંહ; તાંદાંથી થયો ચીત્રસેનના તન, તે નારીઓને વનો વન. એ નારી એને મળશે જાહરે, તેની સાથે બોલશે તાહરે; એ થઈ છે તે કહી છે વાત. જુકું ના બોલુ તમ સાથ. ૧૯

દાહરે.

એ વાત નારીએ સાંભળી, તતક્ષણ થઈ અચરત; સાસોઆસ કાંઈ છે તહીં, નેત્ર થયાં રાસવેત. હૃદયે દીવો જામીઆ, વહી મે મ આંસુની ધાર; બેઘડીએ મુરછા વળી, ત્યારે બોલી તે નાર. ધન ધન ઈષ્ટદેવ તુજને, ધન તું ફીરતાર; નારી હરખા અતી ઘણુ, મળ્યો પુરવ જનમનો ભરથાર. ચક્ર છેડી નાંખ્યો તહીં, જગહજ નીકળ્યું તેજ; આલ મધે જેમ વીજળી, તેડુ દીકું તા રૂણીનુ તેજ. ૪

છપો.

જગહજ જગકયું તેજ, એજ વારણી જોઈ; ધરણે ઢળ્યો રા રાજન, સુધધુર સરવે ખોઈ. તે વજરે જોઈ નાર, ચમકત ચી તમાં લાગ્યો; પડ્યો ધરણ મોઝાર, પડ્યો તેવો જાગ્યો. રાજ ને પણ આવી. સુધધુર ઠેકાણે લાવી. વજર ઉડાડ્યો તરત, સાં ન માંહે સમજતી; મોતી યાગ નારી ભરી, વધાવો સજા તહી; માએ લામી પદમણી, મછે કરજેડી ઉભી રહી. ૧

ચોપાઈ

મોતીએ વધાવી લીધો રાએ, કરજેડીને લાગી પાએ. આ જ માહારી ભામી છે બ્રાંત, મદયુ પુરવ જનમનુ વરતાંત. રો જ દીન વાટ જોડે છું દુઃખ થકી દહાડ ખોડિયું; એ માહારો પુરવનો ભરથાર. નીશ્ચય હંસતણે એ અવતાર. તમે એમજ છો ભરથાર, જે જુકું બોલતી હોશે નાર; પણ જુકું બોલતો ઈશ્વરની આણ. મુને પુરવ જનમનુ જ્ઞાન, મારા પ્રાપે મુને પ રણાવા કરી, ત્યારે અમે ના કહી ફરી ફરી. મારો પુરવ જન મનો મળશે સ્વામ, તેની સાથે માહારકામ. તે સહુ જાણુ ત

ગરના લોક, મીથ્યા નથી જોલતી હું રીક; આ પુછો દાસી સા
હેલી જન, હું મિથ્યા નથી જોલતી વચન. એમ કહીને છા
ની રહી, કર્મજીને ઉભી રહી. પછી જોડ્યો રાજનો તન,
સાંભળ નારી માંડ વચન. તુ જાણે તારા મનનો વિચાર, સા
ચુ જોલુ'છું હું નાર. તે નારી માટે તજે છે ભોગ, રાજ તણ
લીધો છે જોગ. તારૂં મન પરસનજ થયુ, જ્યારે વચન તમે સા
ચુ કહ્યું; હવે ચેતાવ તારા માતને તાત, વિસ્તારીને કહે
વાત, ત્યારે નારી કહે સાંભળ રાજન, એક પુછુ તમનેરે વચ
ન. આજ પુરી પડી અમ આશ, આ નગરમાં રોહો કોણ વા
સ. હવે મન બહુ મગવા થાય, ધીરજ રાખી હવે નહીં જા
ય, ત્યારે બરાસ જોડ્યો રાય, અમે રહીએ માગી મંદીર માંહે
હવે અમને આગના દીજીએ, હવે પંથ અમારો લીજીએ. અમે
માગી ઘેર રહેશું રાત, તું તારા બાપને કરજે વાત.

દોહરા

વાર કહીને તે ગયા ને આગ્યા માલજીને ઘેર; તે પ્રેમદા હ
રખે અતી ઘણી, પછી શી કીધી પેર, માત તેડાવી મેહે
લમાં, કહી માંડીને વાત, આ ફકીર જે નગરમાં ફરે, તેમાં
એક છે મારો નાથ. આ હંસા જે કહે સહી, ઊંચી રાખી દ્ર
ષ્ટ. એમ કહી મુજને સોધે સહી, ઘણીએક પામે છે કષ્ટ. હંસ
સાથે હસણી હું હતી, પુરવે માફરો એ ભરથાર. એ હંસ તાં
હાં હતો સહી, ધરયો ખેજણે અવતાર. હું અવતરી આ દશ
માં, તમે માતને તાત. કસતુરાવતી નામ તમે ધરયું, હું જોલ
તીં તે નાથ, એક કથુંબા નામે નથ છે, ત્યાનો ચીત્રસેન રા
જન; તેને પેટ જે હંસ આવીઓ, થઈને તેનો તન. બરાસ
નામ છે તે તણ; તેને પાણુ પુરવેનુછે જ્ઞાન, માત તાત પરણવા
કરે, ત્યારે ના કહે સંતાન, મારી પુરવેની નારી મગશે, જ્યા
રે, ત્યારે પરણીયું તાત, હવે નામ લેશે પરણ્યા તણ, તો કર
શું દેહની ધાત, ત્યારે માત તાત જોડ્યા નહી. ત્યારે વીચારયુ
મન; એ વજીર સુત તેનો મીત્ર છે તે બંને નીકળ્યા વન. તે
નગરદશ જતા કરે આ હંસા કરે પેકાર, ફટીર વેષે ખેજણા, બાળેબહુ
સંસાર, ફરતો ફરતો આવીઓ, આપણા નગર મોજર; ત્યારે મેતે
ડાળ્યો માગીએ, પુછ્યો સઉ સમાચાર. તેણે અથ ધતી સર્જે

કહ્યું. પુર્વેનું વ્રતાંત; નીશ્ચય થયો મારા મન વિશે. હવે ભાગી મનની બ્રાંત. માટે અમને પરણાવો માવડી, ઝાંઝું કહે શું થાય; તે ઉતરયો માળી મંદીરે; જઈ એતાવો રાય. વાત સાંભળી કુંવરી તણી, હૃદયે હરખ નવ માય; હવે પરણાવું દીકરી, એ મ કહીને મેહેલમાં જાય. જ્યારે રાજા ઉડ્યો સભા થકી, આવ્યો મેહેલજ માંહ; ત્યારે રાણી ઉઠા ચરણે નમી, વીનતી કીધી ત્યાંહ. આજ મન માન્યું કુંવરી તણું. ભાગો મનની બ્રાંત; મને મેહેલમાં તેડાવી કરી, કહ્યું સર્વે વ્રતાંત. મારી પણ નીશાં થઈ, એ જુઠી નહિ વાત; પેલા ફકીર જે શહેરમાં ફરે, કહે હંશા પસારી હાથ. એ કોશખા નગરી તણો, ત્યાંના ચીમસેન રાજન; તે શોધવા નીશરયો હંસા નારને, એ છે તેનો તન. ૧૯

ચોથાઈ.

રાજાનું પણ હરખ્યું મન, સાંભળી નારી તણું વચન; કાલે પંડીતને તેડી દહીં માંત, શુભ દીવશ જોઈને દેવું કન્યાદાંત પ્રધાન મોકલીશું માળી અવાસ, તેડાવીશું સભા મોજાર; પછે સુભ મુહુરત જોઈ કરી, પરણાવી આપીશું દીકરી, એમ કહીને મુતાં તે રાત, દીવશ ઉડ્યો ને થયો પ્રભાત; સભામાં આવી બેઠો રાજન, એઠલે ત્યાં આવ્યો પરધાન. માન દેઈ બેસા હોય કને, પાસે બેસાડી વાણી ભણે; આજ પુત્રીનું માન્યું મન, પેલા જવનો મળ્યો સ્વામીન. માટે તમે શેના લેઈને થાઓ; માળી તણે મંદીરે જાઓ; પેલા ફકીર ગામમાં ફરતા જોઈ, એ બે જાણ ત્યાં ઉતરયાં છે તેહ. મેઘાડંબર પર બેસારો જઈ, વાળ વાળતે તેડી લાવો અહીં; કહે પ્રધાન એ સારી વાત, હું મનમાં થયો રણીઆત. લેઈ શેના ને તતખર થયો, તે માળી તણે અવાસે ગયે; ત્યાંહાં જઈને કર્યો પ્રણામ, ચાલો તમને તેડે રાજન. આ ફકીર કેસ મુકી દીજીએ, રાજ વાંધે આપણે લીજીએ, સુદર અંગે ધરો શાજગર, પધારીએ રાજ ફવાર. ત્યારે રાજા હરખ્યો મન, મોઝાર, બે જાણ મળીં કર્યો વચ્ચાર; અસ્નાંત કરી સુદર થયાં શરીર, બે જાણ જાણે જાવન વીર, વસ્ત્ર મોકલ્યાં છે તેહ, આપ અંગે ધરયાં છે જ; મેઘાડંબર પર બેઠો રાય, જેમ તારા મધ્યે ચંદ્રમાય. વહરે

અસવે થએ અસવાર, વાજન વાગે અપરમ પાર; તેનું સાર
ધર એકું નામ, રાજા તણે છે ને પ્રધાન. નામતો નગરાં
ગડ ગડે. હોલ તાંસાં બહુ તડ તડે; નાનું મોટું નગરમાં રહે
છે ને, જોવા મળ્યું છે સરવે તે. તે બેઠા હ્યાં ચમર કરે,
નીશાન ને નેત્ર ફરે; કસ્તુરાવતીનું લાજેણ બળ્યું, પેલા
ભવનું અવે ધન્યજ મળ્યું. આ પેલા ભવ તણે ભરથાર, ધન
ધન એ બેનો અવતાર; એકું કસ્તુરાવતીનું રૂપ, તેવો સુંદર
રવામી ભુપ. એમ નમર નારી કરે વખાણ, બગ્યો છે એ ચ
તુર સુખાણ; એમ કરતાં આવ્યા રાજ દુવાર, રાજા ઉડ્યો તે
ગીવાર. હાથ પકડ્યો ધરી ઉજાસ, બેસડ્યો પોતીકી પાસ; વ
હર પાસે બેઠો જઈ, અન્યો અન્ય વાત પોતીકી કહી. તમે
અવેથી હરખ્યા અમે, છતદાન દીધું છે તમે; અમ પુત્રીનું
માન્યું છે મન, અમે જાણ્યું તન મન ધન. તમે મોટા રા
જના કુમાર, અમારા લાગ્ય તણે તહી પાર; હવે શુભ લગન
જોઈ કરી, પરણાવી આપું દીકરી. ઘણું સંતોડી દીધાં માન,
આપ્યા બીડાંને ફીફાપાંન; પછે જોશી તેજવ્યો રાજન, ફર જો
હીને પુછે વચન. તમે રૂડા દીવસ ગ્રાધી કાઢીએ, અમે વી
વા જગન માંડીએ; આ ખરાસરાય ચીત્રસેનનો તન, કસ્તુરાવ
તી રૂપે રતન. તે બેને પરણાવશું અમે, રૂડો દીવસ ખોળી
આપો તમે; ત્યારે જોશીએ નીરધારીયું. પછે રાજા આગળ વ
ચન કહ્યું. આજ થકી રૂડા માસજ ત્રણ, ત્યાર પછે રૂડો છે
દાન; વધશાક સુદ ત્રીયાને સામવાર, રૂડો દીવસ છે નીરધાર
તે દીવસે લાઓ લીજીએ, કાંયાદાન રાએ દીજીએ; સાંભળતાં
માં હરખ્યું મન, જોશીને આપ્યું બહુ ધન. ૨૩

દાહરો

લગન નીચે ફર્યું રાયજ, વળાવો દઈને માન; ગોળ ધા
ણાં વેહેચાંનીયા, વેહેચાં ફીફા પાન. નમ્ર મધે જાણ્યાંવીયું વી
હીવા કેરી વાત; કસ્તુરાવતી ને પરણાવશે, આ ખરાસગયની સા
થ. હરખ્યાં લોક તે મન વીશે. રૂડું કીધું કાજ; કસ્તુરાવતી મ
હા ચતુર છે, તેવો છે એ રાજન. પછે માન દઈને વળાવીયા
માળણ તણે અવાસ; વાજતે ગાજતે આવીયા. પોહોતી મનની
આશ. ત્યારે રાજા હરખ્યો મન વીજે, કહ્યાં પરધાનને વચ
ન; હવે લગન સામન તતખર કરો, ખરચો અદકું ધન. રંગમ

કપ તતખર કરો. ચીત્રાવો ચોપાસ; મંડપ રચના અદકી કગી,
જેમ પોહોચે મનની આરા. એમ દીવશ બહુ વહી ગયા, આ
વ્યા લગનનો દીવશ સર; મંડપ રચાવ્યો મોકળો, થઈ રહ્યો જે
જે કાર. પીઠી ચોગાતી પ્રીતયું, માનુની મંગલ ગાય; હોલ ઠ
મકારા વાજતે, રાજ પરણવા જાય. સામેલા લસી લાતનાં, ધ
રાએ અસ્વે અસ્વાગ; નાહાનું મોટું નગરનું, જોવા ચાલ્યા
નરનાર. કોઇ મેહલ કોઇ જળીએ, કોઇ ઝરૂંએ સોય; કોઇ
આટલે કોઇ ખારીયે કોઇ ઘરમાં કોઇ ખાહાર. મુખ જોઈને હ
રખે સહુ, ખંનો સરખી જોડ; ગુણ લગન પુરણ સદ્ય, કરી વા
તમાં નહી જોડ. મંડપે વર આવીયો, સામુજી પોખે સોય; કું
મ કમ તીક્ષ્ણ લલે કરું, પોંખી તણ્યુ નાક. માંહિરામાં પંચરા
વીયા, વીમ લણે સાવધાન; કપુરજોન રાજ સહી, આપે કરુ
રા વત્રીનું દાન. હરખ ઘણો આપે ઘરે, નર નારી રળીઆત;
પરણી ઉડ્યાં ખંનો પ્રીતયું, વધાવા સરવે સાથ. ગોત્રજની પુ
જ કરી, વીમને લાગ્યો પાય; દાન દીવાં બહુ અતી ઘણાં, મા
નુની મંગલ ગાય. ખાન પાન અદકાં કર્યાં, ભોજન કરાવ્યું
ગાંમ; વાજતે ગાજતે લાવીયાં, વહુ વરને દામ. એક મેહલ
આખો રાએજી, પુત્રીને રહેવા કજ; શેવક શેવાને આખ્યા ઘ
ણા, તેમાં રહ્યા પોતે રાય. ત્યાં ખાન પાન કરે ખાંતથી, ક
રે મન ગમતો ભોગ. બંન્ને તે મુખ ભેગવે, રૂડો કરે સંજોગ.
રાજ સભામાં આવે સહી, ત્યારે રાજ દે બહુ માન; આદર મા
ન સરવે કરે, રાજ રઈપત પ્રધાન. ૧૯

ચોથાઈ.

એમ રાજ સભામાં અંગેને જા, રાજને મન હરખ તમા
ય. એમ કરતાં વરસ ગયાંછે ત્રણ, ત્યારે રાજએ પીચારયું મ
ન; એક સમે મેઝાં નરને નાર, હાશ વીનોદ કરે આર; ત્યા
રે રાજને સાંભર્યાં માખાપ, ઘણું દુઃખ પામ્યો તે અ.પ. નેત્રે
ચહે છે આંસુની ધાર, નીસાસા મુકે અપરમપાગ; તારે નારી વ
ળી ખોસી વચન, શું દુઃખ પડ્યું તમને સ્વામીન. આવડું દુ
ખ થયું શા માટે, શું તમારા મનમાં થયો ઉચાટ; તારે રાજ
કહે સાંભળે નાર, મારા દુઃખનો નહી આવે પાર. મા ખાપ
હમારાં દુર રહ્યાં કાંઈ, શું કરી અરથે આવ્યો છું અહીં. તે
માહારા વીજોગે તજશે માણ, વાત કરતામાં થાશે હાંણ. મારી

પ્રભાવતી જે માત, તે અમવગર જીવે નહીં જાત; તે અજ્ઞ મુ
ને સાંભળ્યાં માખાપ, તેથી દુઃખ ધરજી આપ. ૬

દોહરા.

નાગી કહે દુઃખ કાં ધો, કહું મારા માખાપને વાત; ચેતાવું
મારી માતને, હું આવું તમારી સથ. કસ્તુરાવતી ત્યાંથી પરવ
રી, જ્યાં પોતીકા તાત; વાત કહે જાતાણી જ્યાં પોતીકી મા
ત. તારે માત હરખ્યાં ઘણું. પુત્રી સુખે તતખર થાઓ; સાતસેં જો
જનનું વીમાન છે, તેમાં બેસીને જાઓ; પ્રાણુધર આપણા ઘર
વીખે, રાખ્યે છે કરી જનન; તેની પાસે વીમાન છે, તે જાએ
સાતશે જોજનન. પુત્રી પધારે સાસરે, એમ કહી માતા રોય; ૧
ખોળે બેસારી ચુંબન કરે, ફરી ફરી સાચુ જોય. નમાણા જમ
ણી તું થજે, રાખજે કુળ વેહેવા; ગરમ થતી નહીં દીકરી,
નરમ થઈ રાખજે ભાર. દીકરી તે ધન પારકું, વસાવે પારક
ધામ; અમે પાળી પોશી મોટી કરી, તે ખરાસરાયને કામ. ૫
છે જાતાની સમઠ કરી, રાજા બોલ્યો તે વાર; પ્રાણુધરને બો
લાવીયો, કહું તમે થાઓ તઈવાર. વીમાન તમારું સજ કરો પુ
ત્રી જમાઈને કાજ; એનાં માખાપને શોધો જઈ, જ્યાં ચીતરો
ન મહારાજ. ત્યાં પ્રાણુમ મહારો કહેજો જઈ જ્યાં રાતરોન જી
પાળ; અમે લગ્યશું વખાણીએ, કુંવરી પરણી તમ બાળ. ૧૦

ચોપાઈ

કસ્તુરાવતી બોલી વચન, સાંભળીએ માહારા સ્વામીન; એ
ક પ્રાણુધર નામે સુતાર, હમારા બાપે રાખ્યો ઘર મોઝાર, તે
ની પાસે છે વીમાન, શું કરું તેનું વખાણ. તે ઉડી જાએ સા
તસે જોજન, તે ગુણ જોઈ રાખ્યો રાજન. ત્યારે રાજા સમજે
મન, પોતીકા વજરને કહ્યાં વચન; આ પ્રાણુધરની કહે છે વાત,
રખે હોય દેવધરનો પ્રાત. એક વિમાન છે આપણી પાસ, આ
રસે જોજનનો આસ. પડે પ્રાણુધરને બેસાવો પાસ, વાત પો
તાની કરી પ્રકાશ. સાતસેં જોજનનું વીમાન છે એક, તમે
ક્યાંથી લાવ્યા તેડ; ત્યારે તેણે કહ્યું સહુ વરતાંત, ભાગી બહુ
જાણની પ્રાત, પ્રાણુધર કહે સાંભળ વાત, એ વીમાન ઘડ્યું ને
હાય. એક દેવધર નામે બીજો ભાઈ, તની કહું તે શી વડા
ઈ, ચારસે જોજનનું છે જેહ. દેવધર પાસે છે વળી તેહ. સાત
સે જોજનનું મારી પાસ, અમે આવી રહ્યા રાજને અવાસ.

ભાઈ અમારા દેવધર છે જેહ. તે વીના દુઃખીયા છઈએ દહ, વી
જોગ પડ્યો છે તેહેની સાથ, એવી પ્રાણુધરે કીધી છે વાત.

દેહુરા.

રાજા કહે પ્રાણુધર સુણો, શીદ વેડો છો આવડુ દુખ; અમે
મેળવુ તમારા ભઈને, શીવછ કરશે સુખ. અમને ભાઈ મળ્યો
હતો તમ તણો, તે વાત સહુ કહી પ્રકાશ. ચારસે જોજતવું
વીમાન છે, તેછે અમારે પાસ, સાંભળતામાં હરખ્યો ઘણુ, ધન
ધનરે રાજન. આજ ખાંચવનો મેજો થયો, પછે સાંચુ કેસપન.
તતખર થયો વળી તે સમે, રાજા કરે વીદાંચ; રાજાએ ધન બ
હુ અપીર્જી, વળી પુત્રી વળાવી ત્યાંહ. સાતશેહેવાળા પ
ર બેઠાં સહી. નર નારી બે સાથ: વીમાન બે તઈયાર કરયાં
તે કહુ વીસ્તારી વાત, પ્રાણુધરને વછર સહી, તે ચારસે પર
અમવાર; આગના માગી રાયની, જવાં થયા તઈયાર, મા કહે
દીકરી સાંભજો. કહાવજે કુશળ બેમ; જેમ જગ વિનાની માં
છડી, હું તુજ વીનાની તેમ. એમ કલપાંત કીધુ ઘણુ, મુખે ન
વ બેઠાય, સીતા પાણુ એમ પ્રીછવે, ગળ ગગીત થઈ જાય.
વળાવી પાછાં વળ્યાં, પરધાનને સહુ લોક; રાજ સભામાં સહુ
આવીયાં, પરહસે ફછો શોક.

ચોપઈ

હવે એ વાત એટલેથી રહી, ખેડાં વીમાનપર બેઠાં જઈ;
સાતશેહે વાળુ વીમાન, તે ઉપર બેઠા રાજન. સાથે બેઠાં ક
સતુરાવતી, તે બેની શેખાંનો પારજ નથી; ચારસે વાળુ છે જેહ.
તે ઉપર પ્રાણુધર બેઠો છે તેહ; સાથે બેઠો વછરનો તન, એ
રીતે માંદ્યા ચારે જાણુ. ભર દનીએ ચાલ્યું નેટલે; શું કહીતક
થયું તેટલે. સો જોજત જ્યારે તે ગયા, ભર સમુદ્રે તેતો આવી
યા; ત્યારે રાજાએ વીચારયું ખરું, મહુર વીમાન તે આગળ ક
રું. એમ વીચારી બેસી દાર, કીધુ રાએ અદક જોર; વીમાન
સહસડાટ ચાલ્યું નેટલે, પ્રાણુધરે જ્યુ તેટલે. એ માહારાથી આ
ગળ જાય, માહારા કીશખથી આગળ યાય; માટે એને આગળ
જવા હેમ દહ, પલક એકમાં પકડી લેજો. તે પાણુ કાંશી મર
ડી સહી. ચાલ્યું તેની ખરાખર રહી; ખરાખર ચાલ્યાં નેટલે
માઠા માઠે અથડાયા તેટલે. રાજાનું વીમાન ભામી ગયું, એટ
લામાં શું કહીતક થયું. હાંહાં એમ કર્યો પોકાર, વીમાન પડ્યું

કરીઆ મોઝાર. હાંહાં એમ કહ્યાં વચન, વીમાન ગયુ છે દશ
 જોજન એ રાજ રાણી જળમાં ગયાં. પેલાં બે જાણ મારગ
 વહ્યાં. નારી જળમાં પડી જેટલે, એક મછે ગળી તેટલે; તે મછ
 ભર જળ માંહે વહ્યો, હવે રાજનો ઉપાય શો થયો. અથાક જ
 ળમાં પડ્યો છે સહી, વીમાન તો પડ્યુ છે તહીં; લાગુ પાણ
 લાકડુ કહેવાય, તેને વળગી પડ્યો છે રાખ. જીવ્યાની આશા મ
 નમાં નથી, પાણુ ધીરજ રાખી સરવથી; રૂદમાં સમરયા શ્રી
 ભગવાન, તુહી તુહી એમ ધરે છે ધ્યાન, તું મને ઉગારે સ્વા
 મ, સમુદ્રમાં પથરા તાર્યા ગમ; તું જગને સ્થાનક સ્થળ કરે
 ને સ્થળને સ્થાનક જગધરે. એમ શાત દીવસને સાતે રાત; દુ
 ખ વેડ્યું રાજની જાત; આડમો દીવસ થયો જેટલે, બેટ એક
 આવ્યો તેટલે. લાકડુ તારાઈને આવ્યુ ત્યાહ. જ્યાં બેટ એક
 છે-યાંહ; બેટ ઉપર નહી કેજન એકલો જઈ ઉભો રાજન, ચા
 રે પાસે જગ દેખાય, ઉપરતો વાદળ જાણાય. હાં કસ્તુરાવતી
 માહારી ગઈ, ને મારી આ ગતી સી થઈ. ક્યાંહાં ગયા મારે
 પ્રધાન. જે ગુણ સમાવ છે ગુણવાન. હવે હું ક્યાં રહુને ક્યા
 જડે, આ બેટ ઉપર તે શુ ખડી જીભાલતું પાણી આવશે
 જેટલે, બેટ ઉપર ફરી વળશે તેટલે; કોણ હવે મુને રાખણ
 હાર. એમ ચંતા કરે રાજ કુમાર. એમ બાપડો થઈને સઘજે ર
 રે, કસ્તુરાવતીનુ ધ્યાનજ ધરે. માહારી નામી તે ક્યાંહાં ગઈ, આ
 હથેરતત રાંક હવે છાજ્યું નહી. હાય મેંજીહો કીધો પીચાગ, પ
 રપચે પરાણ્યો હું નાર; મે જાણ્યુ મારી થઈ નાર, હવે એ
 નારી ક્યાં જતનાર, મે પેલા લવની વાતજ કહો. ત્યારે મુને
 પરાણી સહી. પેલા તપશીએ મેહણુ દીધુ જેમ, કસ્તુરાવતીને પ
 રણ્યો તેમ. તે હું પરણ્યો પરપચે કરી, ગઈ જ્ઞેતામાં હરખ
 સુંદરી. મે જાણું તપશાને લાગુ પાય, દેખાડુ કસ્તુરાવતી ક
 ન્યાય. મારુ ધાર્યું તે ક્યાં ગયુ, ઇશ્વરનુ ધાર્યું તે આમજ થયુ
 એમ ફરીતે કરે રૂદન, કોણ સાંમજે તેનુ વચન. ૨૩

છપા

કસ્તુરાવતી કીરતાગ, કસ્તુરા કીરતાજ આતિ; કસ્તુરા હાપાગ
 આતિ. કસ્તુરા પડી પડી કસ્તુરા પડી પડી નાર. કસ્તુરા
 પડી પડી કસ્તુરા પડી પડી નાર. કસ્તુરા પડી પડી
 કસ્તુરા પડી પડી નાર. કસ્તુરા પડી પડી નાર. કસ્તુરા
 પડી પડી નાર. કસ્તુરા પડી પડી નાર. કસ્તુરા પડી પડી
 નાર. કસ્તુરા પડી પડી નાર. કસ્તુરા પડી પડી નાર.

ખ દુઃખ એ કરમ, શામળભટ સાચુ કહે, કુરમથી પ્રધ્વીપરરા
જ. કરમથી ભીખજ માગે કરમથી વાહન બેશ નાર, કરમથી
દાડે ઘાડાંની આગે; કરમે હાથા જન, કરમે સહુ ઘેલો કહે;
કરમે સહુનો પાલણહાર, સહુ આધીન રહે છે; કરમ કરે ત
કોઈ નવ કરે, સુખ દુઃખ હાણુ વરદ સહી, કરમે કરતુગવતી
મળી સહી, વળી કરી આવ્યા અહીં. ર

દોહરો

એમ કટપાંત કુંવરજ કરે, પછે વીચાર્યું મનશુ જાન; ના
જે મુજને કહ્યું હતું, પછે તેનું ધરીયું ધ્યાન. ઇષ્ટદેવ તુ માહ
રો; હું તારો છું બાળ; કષ્ટ પડ્યું મુને અતી ઘણું, આતી ક
રો સંભાળ. તમે મુજને કહ્યું હતું, સંગારો એ વચન. કષ્ટ પ
ડે મુજને સંભારજે, તે આતી કરો સહાય. એમ અરતુતી કો
ધી ઘણી પ્રમત થયો તે નાગ. એક દારો મંત્રી હેઠે નાખ્યા
સહી. ફળીયુ કુંવરનું ભાગ્ય, દારો લીધો તે કુંવરે, મનમાં વી
ચારી વાત; આ દારો ક્યાંથી આવીઓ, યાંહાં નથી માનવની
જન, તે દારો લીધો હાથમાં, બેઠાં બેઠાં ફીવી રમત, પગ અ
ગુઠે બાંધ્યા સહી; એટલે થઈ ગયો પોખટ. તેના ઉડ્યો ગગન
માં, ચીત ધરી ઉતારા; હવે મોત થકા તો ઉગ્યા, એમ કહી
ચાલ્યો અકાશ. હવે એ વાત રહી એટલે, કહુ નારીની નેઠ;
તે સમુદ્ર માંડે પડી, તે ગઈ છે મજને પેટ; તે મછ ત્યાંથી આ
લીઓ, એક જોવાતી નગરી મોઝાર. ત્યાંહાં દીમરે જાળ નાં
ખી સહી, આવ્યું તે ફાંદા માંડે. તે નગર પોતીકે લાવીઓ,
તેનું વધ કર્યું છે તાંહે; માંડેથી સ્ત્રી નીકળી, અંધસસતી તે
જાણ. શ્વાસો શ્વસ કાંઈ છે નફી, ઘડી બે ઘડીએ જાશે માંણ;
એવી અવસ્થા જોઈ નાનીની દીમરે લાવ્યો રાજભોવન. શેવ
ક મોકલ્યો પોતા તણે, મોકલી ત્યાં સુખપાલ; તેડાવી પો
તા કને, જોયા તેના હવાસ. રૂમાં ભારી શેક કરાવીઓ, ત્રણ
દીવસ એમ સાર; જીવ શાંતી પામ્યા સહી, ત્યારે કાંઈ ચેતના
થઈ નાર, તારે ઉડ્યા બેસવા માંડીયું ત્યારે રાજા હુરખ્યો મ
ર. એમ કરતાં મધુ કીરપા કરે, તો સારી થાય અસ્ત્રી જન. આં
સડ વેસડ કુરે અતી ઘણું, એમ કરતાં નાસ થયા છે ચાર; ત્યારે
બેલે ચાત્રે સહી, સાચુ થઈ તે નાર. માત તાત કોણુ તમ તાણુ
કોણુ તમારો છે ભરખાર; કોણુ દશમાં રહેો તમે, તે સાચી ક

હોને વાત. જો જુડી વાત શોલો તમો, તો ઈશ્વરની આંશુ; તો
રે નારી કહે નરપત સુણો, માહારા કરમની કાંશુ. અથ ઈની
માંડી કહ્યું, જુડી નહી બોલુ વાશુ; કપુર શભાવતી દશ માહા
રડો, ત્યાંહાંનો કપુરસેન રાજન. કપુરાવતી રાણી સાડી, તેહન
ણી હું તન; કસ્તુરાવતી નામ છે માહરું, લડેકવાઈ અપાર.
માત તાતને વહાલી ઘણી, મુને બહુ લડાવે લાડ; સવાશર કરતુ
રી ચોળી કરી, નીને હુતો નાહું. મારા બાપ પરાણાવવા કહે,
પાણ મનમાં હું નવ ચાહું; પુરવતુ જ્ઞાન મુજને હતું, તે મ
જ્યો ભરથાર. તે ચીત્રસેન રાજા તણો. બરાસ નામે કમાર; તે
રણ્યો મુને પ્રીતી, સાસરે જતાં હતાં સર. વીમાન હતું તેભા
ગી પડ્યું, ભર દગીઆ મોઝાર; તે કંથને હું કામની, પડીયાં
અગણ્ય નીર. સંગી માહરો દુખીયા થયો. જે હતો બાવનરી
ર; મુને જાંત મહાર નથી. જે ક્યાંથી આવી આ ઠામ. કોણ
દશકોણ રાજા તમો શું છે તમારું નમ.

ચોપાઈ.

તારે જાન તે વીશમે થયો વળતો બોલ કુંવરીને કહે; અ
રે બેન તું લડકવાઈ, કપુરસેન હતો મારો ભાઈ. તેતો મારા
કાકાનો છોકરો સાર, પ્રીતાર છે પાણ મીત્રાચાર; તેની પુત્રી ક
સ્તુરાવતી, અરે બેન તાની આ શી ગતી. અમ ઉપર બહુ
રાખે દેત. સાંધે તનમન ધન સમેત; તારું મુખ જોવા પામે ન
હી લોક. તેની ગતી આમે કેમ હોય. રાણી બાઈ આવી તે
ઠામ, સુલોચના છે તેતું નામ; તેણે સાંભળ્યું એ વરતાંત, અ
તીશે માંડ્યું છે કલપાંત. રાજા પાણ કરે રૂદન, તે મન ધરેજી
ગજાંન; ત્યાંહાં નહી રાણીને બાળ, તેના શા થયા હવાજ.
કસ્તુરાવતી કરે રૂદન, હાય ક્યાંહાં ગયો મારો સ્વામીન; અમા
રા હઈડાનો હાર, પ્રીત અતીશે અપરમપાર. માહરે તેની સા
થે છે કામ; ક્યાંહાં ગયો એ માહરો સ્વામ; તોડે કેશને હઈકું
હણો, બરાસ બરાસ મુજેથી ભણે. સહુએ મળીને પ્રીછવે નાર,
કાલે મળશે તારે ભરથાર; પરમેશ્વરે બચારી તુને, આતી મ
ળી કુટુંબ સહુને. તે પરમેશ્વરે કરી હશે સાહાય, કાલે આવી
મળશે આંહુ; એમ વીનવે નગરનાં લોક, પાણ શેએ નવ ટળે
શેક. પછે વીચાર કસ્તુરાવતી, ધીરજ માહરી રહેતી નથી; હ
વે સંભાર સીતાપતી રામ, તે મેળવશે માહરો સ્વામ. પછે

ખામીએ શું કીધું સહી રૂઢન તણને છાતી રહો; રાજ પ્રતેક
હું તે કાંમ, માહાર એક કુરોને કામ.

છપો

પુત્રી કહે સુણ તાત, વાત એક માનો માહરી; સ્વામીને જો
જો જોગ, જોગ શા કામનો ભારી, રાણગાર સજી નહી અંગ,
સંગ નહી સાહેલી; આ મેહી મેહલ અવાસ, રાહુ જાએ મે
લી; ખાંત ખાંત ધન ખાંત તે હિપર નવ ધાવું; સત્રાપાશેજ જ
વનો લોટ, ત્રીજે દહાડે ખાણ કાથે રંગ નેરાગ, અજાન મજાન કર
વું નહી; માહરો સ્વામી મલસે જાહરે, ત્યાં લગી કરવું સહી;
એક સપેત વસ્ત્ર ધરવું અંગ, સંગ રાજી જપ માળા; ધરું સમુ
દ્રનું ધ્યાન, સુખ કોણ અપે ટાળા; હું તજી મુખ તબોળ, બિ
જ માનો આ સાથે; મને સ્વામીનો ખડ્યો વિજોગ, કરમનો
અક્ષર કાચો. શ્રી રામજી કરણ કરે, હું કહું તેમ કરવું સ
હી; જ્યાં સુધી સ્વામી મળે, ત્યાં સુધી પાણ અહી; એક નવું
કરી આપો વાહાણ, સત સાહેલી દા સાથે; રહું દરીયાની માં
હ, અવધ સ્વામીજીને હાથે; ત્યાંહાં ધરું સમુદ્રનું ધ્યાન, જા
નમાં રાજી એવું; તુહી તુહી કરે સાહાએ, મુખ વાણી એવી
સાખું. એવું કહીને નાર, રહી ગઈ છે છાતી; સાંભળી રાજાએ
વોણ, વાત કવરીતી માતી; એક વાહાણ નવું કરા
વી આપીજો, સત સાહેલી સાથે; સમુદ્ર વચે સુંદરી, કસ્તુર
વતીને કહજ અતી.

બોપાઈ.

હવે એ વાત એટલેથી રહી, પ્રણયર ગુણ સભાવની રી
ગત થઈ; તેનું વીમાન આગળ કહાડ્યું જેટલે. વીમાર મનમાં
કર્યો તેટલે. હવે રાજજી પછવાડે રહ્યા આપણ એહુ જાણ આ
ગળ થયા; વીમાન ભાગી પડ્યું દરીયા માંચ, તે બે જાણ
વાત નવ જાણે કાં. એમ ચારસેહે જોજાન ગયા જેટલે, વી
માન અટક્યું તેટલે; તે મનમાં પચ્યા હુલાસ, આ
વ્યા આશાવરી નજરીને વાસ. બે જાણ આવ્યા નગર મો
જાગ, જ્યાં દેવધર ગજ કરે સુવાર; રાજ મેહલમાં સગા જેટ
લે. દેવધર ભાઈ દીકા તેટલે. પ્રાણ ધરે જોજાન ભાઈ, તવ
સને અમ આગળ ગરજ; વરીને બેસે તે સેના મોટી
અ અગાઉ કુરુ કુરુ કુરુ કુરુ કુરુ કુરુ કુરુ કુરુ કુરુ કુરુ

ઈએ બેઠા પાસ; ગુણ સમાવ પાણુ બેઠો સહી; એક એકની વી
ગત સહુ કહી, દેવધર પુછે કરી પ્રણામ કોહોજી કાંહાં ગયા
છે રાજનં: તેણે નેત્રે ભગીયાં નીર, વજર સુતને નવ રહી
ધીર. ત્યારે પ્રાણુધર બોલ્યો વચન, પછવાડે રહ્યા છે રાજનં;
સાતસેં જોજનનું વીમાન છે જોડ. તે ઉપર બેઠા છે તેહ. રા
જ પ્રણ્યા છે કસતુરાવતી, એની જોડ મધીમાં નથી; તે પ
છવાડે આવે રાજનં, અમે આગળ આવ્યા બેહુ જણ.

દાહર.

એમ વાત કહી સહી, થયો બહુ રળીયાત; રાય સંમુદ્ર માં
હે પડ્યો. તે નથી જાણતું કોઈ વાત. દેવધરે તઈયારી કરી, શા
ક પાક સાવધાન; જોજન કરીએ આપણે, જો આવી ચડે રા
જનં. વટ જુએ બહુ રાયની થયો ઘણો ઉચાટ; આ આ
વ્યા એ આવશે, એમ જુવે એદશે વાટ. પછે વજર સુતને
ધીરજ નવ રહી, થયો અરે અસ્વાર; દેવધર પ્રાણુધર તે
સાથે થયા. આવ્યા નગરની બાહર. તે સમુદ્ર કાંઠે
આવીયા. જુએ ઊંચી કરીને દ્રષ્ટ; નીહાળી નીહાળી જુએ
ઘણું મનમાં પામે બહુ કષ્ટ. એમ સાંજ પડી ગઈ બહરે, ત્યા
રે થયા નીરાશ; દેવધરને વજર સહી, પાછા આવ્યા અવાસે.
જોજન કીધું મન ભંખી, કેમ આવ્યા નહી રાય; એમ તણ
જાણા વાતો કરે. આકુળ વ્યાકુળ થાય. દુઃખે રાત એમ વહી
ગઈ. ન થયો ઉચ્ચે પરભાત; ચંતાનુર છે અતી ઘણાં, મુજે
નહી કંઈ પેર; રાજકુવરને મુકી કરી, હવે જલ્લુ થુ ઘેર. એ
મ વિચારણું વજર સુને, તજે સકળ સંભાગ; ફકીર થઈને
નીકળ્યો. આપે લીધો જોગ. દેવધર પ્રાણુ ધરવારે સહી, પણ
માને નહી તેનું મન રાજકુવરને કારણે, ફકીર થઈ નીકળ્યો
વંત. દેશ દેશ તેને સોધતો ફરતો ફરતો વંત આવુ પીવું
નીંદ્રા તણ, જો જડે રાજનો તંત.

ચોપાઈ.

એ વાત એટલેથી રહી, રાજ કુવરની શી ગત થઈ; તે પોપટ
ઉડ્યો આકાશ. મનમાં પામ્યો છે હુલાસ. દીવસ ઘણા ગયા
છે વહી. ઉડતો ઉડતો આવ્યો તહી; મધ દરીઆ વચે છે વાંદા
ણ. ત્યાંહાં પોપટ આવ્યો નીરવાંણ. દીવસ ઘણા ગયા છે વ
હી; ઉડતો ઉડતો આવ્યો તહી; તે મુખે જપે શ્રીરામ, વખી.

લે એ કસ્તુરાવતીનું નામ. ધન બાંધો કુંવરીએ સહી, તે ઉપર બેઠો છે જઈ; મધુરે સ્વરે બોલે વાંછુ, વીંચાયા તે નારીના પ્રાગ. મુકી સમુદ્રનું ધરતી ધ્યાન, શા ત્યે તો મહા નાન; વળી ક્ષણમાં છાનો રહે. વળી ક્ષણમાં શ્રી રામજી કહે. વળી કહે કસ્તુરાવતી, મને તે વીના રહેવાનું નથી; કસ્તુરાવતી બોલ્યાં. આ શું બોલે છે પંખી જન. સખી પ્રત કહે વચન, એ પંખી છે ચતુર સુજન; તમે ધીરે ધીરે ઉાર ચડો, પાસે જઈ ને છાંના રહે. રખે પંખી એ ઉડી જા, જો આવશે એના જાણમાં; લઘુ લાઘવી કરવી સહી, જેમ તેમ પંખીને લાવો અહીં, દાશી કહેરે સાંભળ બાઈ, એ વાતની ચંતા કરવી નહીં; એમ કહીને ઉપર ચડી, જઈ પોપટને પાસે અડી. ચતુરાઈ ચલાવી ઘણું ઝટ પોપટને સીધો પકડી, લઘુ લાઘવી કીધી તાંહ, પાસે જઈને ઝાલ્યો પાપ. પંખી કહે શા માટે લેએ, દુઃખીઆને ક્યાં દુઃખજ દેએ, હેડી ઉતરી તતક્ષણ તહીં. આવી રાણી પાસે ઉભી રહી. પોપટ તેણે મુક્યો પાસ, કસ્તુરાવતીની પોતી આશ; કસ્તુરાવતી કહે પોપટજી સુણો, સાચા વાત અમ આગળ લાણો. પોપટ આગળી તે નાર. ત્યારે નેત્રેથી વરી આંસુધાર; ટગમગ જ્યાં કરે છે તહી, ત્યારે નારીએ વાંછી કરી. પોપટ બાણો છો કોનું નામ. ક્ષણમાં દેવોએ શ્રી રામનું નામ; તો સાસા મુકો શા માટે, તમારે આવો શો ઉચાટે. તમે પંખી ને એવડું શું જ્ઞાન, ક્યાંડાં તમારું લાગ્યું છે ધ્યાન.

દોહડો.

પોપટ કહે પંખી અમે, પાણુ અમારી એવી રીત; કસ્તુરાવતી કુંવરી જે રીયતી, અમારે તે સચે પ્રીત. એમ કહી ચરણ આગળ ધર્યો, અરે પ્રેમદા દારડો આ છેડ; વાત કહુ મન ઠા તણી, તો પોહોએ મનના કોડ. ત્યારે દો દો છોડ્યો નારીએ તતક્ષણ પેહોતી આશ; એ મુરબીર થઈને રહ્યો, જુએતા રાએ બરાસ. જખવઈ ગઈ તે કાણી, લાગી તેને પાએ; આ સાચુ કે સુપનું સહી, એમ થોડી થોડી થાય, તમ વીના હું ટળાણ, છેક થઈ નીરાશ, જલે અવ્યા મારા કંથજ, આજ પાહોતા મારી આશ. જળવીતા જેમ માછલી, તલપ તલપ જવ જાય. તે મહું તમ વીજોગથી, મારી કાયા અકળાય. આજ સમુદ્ર દેવે માહેતા કરી, મળ્યા આવીને કંથ; તમ વીજોગથી વહાણમાં, આ

વીને રહી, જોઆં કરે રોજ પથ. કંથ કહે છે કામની, મારા
એહ હવાલ પાખી રૂપે વનમાં ભમુ, આણત મારો કાળ. જો
તુ મગત નહી માનની, તો નીચે તજતે રહ. પાણ પરમેશ્વરે મે
જાવ્યાં. ભાવ્યો મન સદેહ નારી કહે કહો કેમ થયું, કેમ પાચ્યા
સમુદ્ર પાર; પાખી રૂપ તમે કેમ થયા, કેમ આવી પોહતા
આ ઠાર. ત્યારે બરાસ રાય એમ બોલાયા, સાંભળ નારી વા
ત. વીમાંન ભાવ્યુ જગમાં પડયા, ત્યારે બેજાણ હતાં સ.થ. તુ
તો ખુડી જગ વિષે, હું જઈ પોહાત્યો તે ઠાર; વીમાંન તુ લાક
હું હાથમાં રહ્યું, તેથી ઉતરો જઈ બેઠ. મેએ સ્તુની કીધી ન ગ
ની. તે મુજ હાથ કેહેવાય. હવે અંત્રીસથી આ દારડો, આવી
પડ્યો જગ માંહે. મે જઈ લીધો હાથમાં, કીધી રોજ રમત. મે
પગ અંગુડે બાંધીઓ, તે હું થયો પોપટ. ત્યાંથી ઉડ્યો
આકાશમાં ફર્યો ઘણાંએક ગામ; ત્યાંથી ફરતો ફરતો આવી
ચો, આ વહાણુજ કરે ઠામ. મન માન્યુ આજે માનની, મળી
નારતું તરત. નહી મગત જોતું મુજને તો હું પામતો મરત.
એહ હકીકત માહુરી, હવે તારી કહે મુજને વાત, સમુદ્ર મધે
તું પડી, ત્યાં કેમ બંધીતું ઘટ; ત્યારે નારી કહે સુણુ નાવલા
મારા મનની વાત. જગ મધે હું પડી સહી, એટલે ગળી ગ
યો એક મછ, મછજ ત્યાંથી અપાયો, આ જોરાવતી છે ગા
મ. મારો પીત્રાંઈ કાકો રાજ કરે, જેનુ ચીતરમા નામ. મછ
આવ્યો આ ગામમાં, ઢીમરે નાંખી જાળ; મછમાંથી નીકળી જ
વતી. લાવ્યો સભામાં તતકાળ. શેક દીધો મને આવી ઘણું; ત્યા
રે સુધી થઈ સરીર. ત્યારે વ્રાત મુજને પેછીયુ, પછે નયણે
ભરીયાં નીર. પેત્રી કરી, રાખી મુને, ઢીગરને કીધો નાકાલ.
તમ વીજોગે હું અહીં રહી, એ કહ્યો મારો હવાલ. એમ ક
હી ચણે નની, લીધુ અલોધન; મન માન્યું માનુની, આજ
દીવસ છે ઘન ઘન. આજ વીજોગ ભાવ્યો સહી, મળ્યા મુજ લ
રથાર; અશા પુરાણ મારી થઈ, ઘન ઘન તું કીરતાર, હવે
ચાલો સ્વામી પધારીએ, અપાણા ગામ મોજર, હવે મેહલમાં
માક્ષીએ હવે જાંએ લગાડો વાર. વાત સાંભળીને હરખાયા ભે
ટ્યો ભામનીની સાથ; યરણે અલોધન છુટે નહી, લીડી બે બા
થે બાથ. ૨૬ ચોપાઈ.

ભામનીને ભેટ્યો જઈ, કામની કહે હવે મુક નહી; કહે,

રાસ સાંભળે નાર, આપણુ જઇએ શહેર મોઝાર. સમુદ્ર મધ્યે રહીએ સહી, જાર વેહેવાર કરવો ઘટે નહી; એવું કહીને મુક પી. ખાથ, દારીને ખેસાવી કી વાત. તમે જાઓ રાજની પાસ, આ વાત સર્વે કરો પ્રકાશ; કહીએ સમુદ્ર દેવે કરી છે સહાય, આવી પોહોચ્યા છે બગસરાય. એમ કહેતાં દારી તતખર થઈ, જઈ રાજને વાતજ કહી, સાંભળીએ ચીત્રવરમા માહારજ, સમુદ્ર દેવે કીધું આપણું કાજ. પાપટ રૂપે પંખી સાર, આવી બેઠો વચાણ મોજાર; કસ્તુરાવતીનું માંડું મન, એતો નિકળ્યા ચીત્રસેનનો તન. સાંભળતાં રાય વીરમે યથો, પ્રધાન પ્રત્યે જો લજ કહ્યો, સેન્યા સકળ તથયારજ કરો. રાજ કહે વળી હરખે ભડ્યો. પુત્રીને આવ્યો ભરથાર તેડી લાવો નગર મોજાર; એમ કહીને તથયારી થાય. તેડવા આવ્યા ચીત્રવરમાય. વાજતે ગાજતે આવ્યા તરી, મોતીડે વધાવ્યા લઈ; સભામાં બેઠા રાજન, પામે બેઠો ચીત્રસેનનો તન. એક એકનાં કહ્યાં વ્રતાંત, ભાગી સઉ ના મનની ભાંત; રાજ સભામાં આવે રાય, સાંજે ઉઠી મેહેલમાં જોય. નવો મેહેલ આવ્યે રાજન, મેહેલમાં રહ્યાં નરનરી જન; ખાથ પીએ ખુબી કરે, એક એકને પ્રીત જેવી ચંદ્ર ચકોર, પ્રીત જેવી બપઈયા મોર. પ્રીતે જેવી જલ માંછડી સાથ, પ્રીતે જેવી ચંદ્રમાને રાત. એક ઘડી આગાં નહી કોય, બેહુની પ્રીત સંધોવડ હોય; કામની કંથ કરે કલોલ, એક એકના પડના છાંત્રે બોલ. એક એકને કંઈએ નહી દાવ, ઘણી પ્રીતને રાખે અદકો ભાવ. રાજનુ મુખ જોઈને દાતાણુ કરે, રાજ ઉપર હેત અદક કરે. ખાથ પીએને રંગે રમે, એક એકનુ મુખકુ ગમે. એક દીવસ પછે રાજએ પોશાક પેહેરીને તતખર થાય, સમામાં જ વા તથયાર, મંગાવ્યા અથ તેને ઠાર.

દોહરી.

ત્યારે કસ્તુરાવતી કહે કંથજ, સાંભળો મારી વાત; આજ જાર વેહેવાર કરવો સહી, છેડો ઝાટ્યો હાંથ. આજ સભામાં જશો, નહી. આપણ કરીએ રંગ વીલાસ; ખાન પાન કરીએ અતી ઘણાં, પુરાણ કરો મુજ આરા. તારે કંથ કહેરે કામની, દીવશે નવ કરીએ ભોગ; અમો સમામાંથી આવ્યા પછી, મેળવણું સભોગ. નારી કહે નહી માનીએ, આજ જવા નહી દહી; વળી વીધન કાંઈ ઉપજે, માટે લાહાવો લેડો. એમ કહી વગગી

પડી, તારે વીચારયું રાજન; હું કહ્યું કરું કામની તણું, હોશે પુ
મન. લુગડાં ઉતરાં રાયજી, કીધો સુખ સંભોગ મન મના
વ્યું માનુની તણું, ભાવતો કીધો ભોગ; રંગ રાગ કીધા ઘણા
હેવે પડી છે રાત; ત્યારે નારી કહે રાય સાંભજો, શેહેજ સમા
ગમ વાત. તમે રીશ ન કરશો રાયજી, તો કહું એક વાત વી
ચાર; હું તો સેહેજ ભાવે કહું, પણ કરોય ન કરશો લગાર.
ત્યારે બરાસરાય એમ બોલીએ; એશું બોલી વાત, તુજ આ
ધીન હું થઈ રહ્યો, તુને સોંપુ તંન મંન જત. માટે કેહેવું
હોય તે કેહે મુને, શાને ચીંતા કરો છે મન; કોટી ગુનો બખ
શું તુને. મનાવું તારું મન. ત્યારે કસ્તુરાવતી કહે સાંભજો મા
રા મનનો વીચાર; નારી માંહે મોઢો ઘણો, ચતુરા ચતુર સુ
બાણ. અતે બુધ તેની પાતીએ, શું ઉપનું ત્યાં અગનાન;

છેલ્લો.

રામામાં સુખ રૂપ, રામા સુખ પેતે; બાળામાં બહુ ગુણ
બુદ્ધ, નીગમે બહુ અટપટી. બાણ અબાણ સહુ જાણાએ, સા
મજ કેહે બહુ ગુણ સહી.

ચોથાઈ.

માટે નારીનું મુરખ નાંમ, જો જો હવે શું કીધું કામ; એ
શું બોલી સ્વામીની સાથ, તે તમને સભળાવું વાત, નારી
કેહે સાંભળ ભરથાર. શેહેજ વાત કહું આ ઠાર; નારી તે મો
ટી સરવથી, પુરુષમાં કાંઈ પ્રાક્રમ નથી. નારી મન આહે તે
કરે, પુરુષથી એકે અરથનવ સરે; મેં આજ કીધું મંન નોરધા
ર, જવાં નવ દીધા સભા મોઝાર. જો નારી જવા મન કરે,
તો સો તાળામાંથી પરવરે, મટે નારી છે ચતુર સુબાણ. પુરુ
ષ જાણું છું અગનાન. તમે છે રાજન તંન, તમે જેવું
નથી કો અન્ય; તમે ફકીર થયા માહારાજ, તે પણ નારી કરે
કાજ. માબાપને મુક્યાં પરહરી ને હંશા હંશા મુખે કરી; બહુ
દુઃખ વેડયું જાહેર, હમે તમેને મળ્યા તાહેર. નારી આગળ
નર કોણમાત્ર, તમેસાચી માનજો વાત; હંશ આગળકાગડો જેમ,
બોડા આગળ ગરખવ તેમ. ગંગા આગળ જેમ ખાડીએ,
અશોક આગળ જેમ વાડીએ; કંચન આગળ કથીર જેમ, ના
રી આગળ પુરુષ તેમ. એ સાચી કે જુડી વાત, સાચું કહેને
મારા નાથ; સાંભળતાં કસ્તુરાવતાં વચન, દીંગ મુંઢ થયો જ.

(૫૪) ખરાસ કસ્તુરીની વારતા.

તે રાજન. તું તે એક બાલી નાર, તું શું મનમાં નથી કરતી
વીચાર; નર વીના તે નારી કશી, કેમ બુદ્ધી આજ એવી વ
શી. કાંઈ એમાં થાશે વીધન, ફરી ન બાલીશ એવું વચન;
નર થકી નારી મુકે માન, નારી હાવી પીપળ પાન. ત્યારે
નારી બાલી ફરી, એ વાત તો તમે બોલી કરી; નારીના વડે
નર હોય બાકી નરને માને નહીં હોય. નારી આગળ નરનું
શું જોર, જાણે કેદમાં રાખ્યો ચોર; નારીથી નર નીચે હોય પ
ણ નરથી નારી નહીં કોય, દેવ દાનવ કે માનવી સહી, પણ
નારી આગળ માનજ નહીં.

છપો.

કેરાળ ખરાજ બાલી રાજન, કારવ પાંડવ જે સુર; માનદાતા જે
મહીપતી; તે પરતાપે પુ; ઈંદ્ર ચંદ્ર હરીચંદ્ર જે સતવાદી રાજ
ધરૂવ અમરીખ પ્રસાદ, જેહ ભગતમાં જાજ; સુરવીર ઘણા ક
હા, પણ નારી આગળ તે શી માણા; સુરા થઈ ઘરે સમશેર
રાણમાં જીવંજ કરતા. ૧ ચુકવે ન્યાય અન્યાય, પ્રયત્નીના ભાર
શીર લેતા, વળી અહિંદ વિદ્યા ગુણ જાણ, બહુ ડાહ્યાપણ અ
તુરંઈ; કામાણ હુમણને વશીકરણ, વીળવાતે રહે વડઈ, વિસ્વ
વખાણ તેના કરે, સાત સમુદ્ર તરે સહી, પીસાખ વાટે નીસર્યા
માટે નારી બોલી સરવે કહી. ૨

ચોપાઈ.

એવી વાત કહી જાહેરે, રાજને દુઃખ લાગ્યું તાહેરે; હમાણું
હાંશીમાં થાશે હાણ, એમ રાજે જાણ્યું નીરવાણ. નરનારી
ની ઉત્પત્ત જેહ, નર થકી થાય છે તે. નર વીના નારી શું
કરે. નારી તે નરને આશરે. એ ઈશ્વરની સરવે ગતી, એમાં
તું ને હું જાણતાં નથી, એમાં બાલી શું તાણે ભાર, એ કર
તા હરતા સહ કીરતાર. નર કરે તે નારીથી નહીં થાય, નર
આગળ તારી કોણ કહેવાય; ત્યારે બાલી કસ્તુરાવતી, નારી આ
ગળ નરનું ચાલતું નથી. તે ઉપર કહું એક દ્રષ્ટાંત, ભાણ ત
મારા મનની બ્રાંત; નારી પણ પ્રક્રમ છે જેહ, તમ આગળ
સંભળાવું તેહ. ૫

દાહર.

કારકોન એક નમ્ર છે, તેના દીલીપત રાજન, સતવાદી રૂડો
પ; વસે અઢારે વરણ. ત્યાં વીસોશ્રીમાળી વાણીયા, તેજ

નગરનો શેઠ; લાખખી અલખ છે તેહને, પાંચ પુત્ર છે પેટ.
 દાને માંને ડાહ્યાણે, શકુ વાતે સમરથ; આજા માને સરવજી
 એ આગળ સહુ વ્યર્થ. વીરચંદ નામજ તે તણું, માનખા તે
 ની નાર સોમદત વીંદત રીખવને, સોખ્યા સઘજો ભાર. કન
 ધાવતી નામે કામની, તે સોમદતની નાર; રૂઢી શોભહાનો તે
 ઘરનો રાખે ભાર, તે સુખીત રાખે ઘણી, શોમદતને જ્ઞાણી પ્રા
 ણ; નરને નારી તે માને નહી, ખોટી ખતાવે વણ, જુડી મ
 ત બહુ દાખવે, કરે હાવને ભાવ; તમથી વહાણું કોઈ નહી, એ
 વો એનો ખનાવ. મનમાં ગણે નહી કંથને, મોહોડે કરે વખા
 ણ; તમ પાખે ચાહો નહી, તું મારો જીવણુ પ્રાણ, સોમદત
 સાચું લહે જાણે સતી મુજ નર, હેત બહુ મુજ ઉપર ધરે,
 છે અપરમ પાર. પાણી કેમ પીવાએ તમ વિના, આરોગ્ય
 એકે મન; નીંદ્રા કેમ આવે નાવલા, તુજપર એવું મન. નારી
 મોહોડે ને કરે, કાલાવાલાં કરોક; તેને લેજો આલખી, નારી કે
 રી જોઈ. કંથને સનેહ રૂખણવે ધણું, કરે જ્વરનું કામ; જ્વર
 સાથે જ્વરી કરે, જાણુતો નથી તે સ્વામ. જણાએક કીવથ વ
 હી ગયા, નારી નિચારે આપ; જ્વરને મળાતું નથી, જ્વરમાં કં
 થતું પાપ. ઉપાય કરું નાકજાણી, કંથને કાઠાકું ખાહાર; પછે
 છઠાં ચીતા નથી, સુખે તેહું મુજ જ્વર. જોઈ કલપના પોતે કે
 રી. રાતે આવ્વો સ્વામ; ખાન પાન ખુબી કરી, નારી જોઈ
 કરી પરીજામ. અચો અરીત કીધું જણું, નેત્રે ધરીયા નીર;
 ઘરુશકા ભરી કહે કંથને, સાંભજો હંતા ધીર, કાલે મોહોડાં
 વાતો કરી, આ પાડોરાજની સાથ; મોહોડો કુંવર મુરખ છે કાં
 ઇ સમજતો નથી વાત. એના ખાપેધન રજ્યું ઘણું, તમેકા એજો
 ખય; બીજી કુંવરછે નાંધડો, તેને કેમ કહેવાયો. એના ખાપ એવ
 ડા હતા, જતા સફર ભરી વાહાણ; તેથી ધન મેળવ્યું ઘણું આતો
 પેટે પડીયા પાહાણ; એથી તો વાંઝીયા ભલા, એવા ન જાઈએ
 તન, મુરખ પડ્યો મુજ પેટમાં. ખાય રજ્યું ખાપનું ધન, મેં
 છાન. માંતાં સાંભળ્યું, રહેવાયું નહી ભરમાર; તે તમને કહ્યું
 સહી, એવા તમ માત તાતના વિચાર; ત્યારે સોમદત કહે ના
 રી સુણો સાચી કહી એ વાત; હવે હું પરદેશે પરવડું, ધન
 લાવું અસંખ્યાત; મોહોડું ટણું માખાપનું, સફરે જાણુ સતાર;
 સફરે જઈ આવ્યા પછે, સુખ. જોગવણુ નાર. જારે નારી કંથ

(૫૬) બરાસ કસ્તુરીની વારતા.

સુણ નાવલા, ગં ઝોહું કીધું કામ; મારા પડપંચ મુજને ન
કયા, તમે જવા કરોછો ગામ. મેં એ વાત શાંતે કરી, તમ આ
ગળ ભરથર ન કહ્યું હોતો જાન નહી, શાને નીલગત ધ
રની બાહાર; હવે તમ વીના કેમ ચાલશે, ઘડીએક વરસ સો
થાય, તમ વિજેજે ફાટી પડું, એકલાં કેમ રહેવાય. એમ કહી
ને કળકળે, રૂદન કરે બહુ નાર, થનાર હસે તે થાશે સહી, જ
વા નહી દડાં ભરથાર. કથ કહેરે કામની, શાને દુખ પામે મન
ની થોડા દિવસમાં આવીશ, રળીને ઝાઝું ધન. એકવાર જવા
દા મુને. ફરી નની કહું બીજી વાર; મારા સમજે કામની, ને
તે ભરો જગ ધાર. નારી કહે સુણો કંથજી, તમ વીના આશી
યાળી થાઈ; તમ વીજેજેહું સહુ તજી, પાત ફળ નહી ખાવું,
હાજર રહેવું શાસરે, પલંગ તજી ભરથાર; ખટરસ જોજન ન
ની કરું, શણગાદ ધરું નહી સગાર. વેઠલા વજાને નાવલા,
જોઈ છું તમારી વાટ; જ્યારે તમને દખાયું, ત્યારે ટળશે ઉચાઠ. ૩૨

ચોથાઈ.

મનમાં નારી ચીંતવે આપ, ક્યારે ગરમાંથી જાએ પાપ; પણ
મોહોડે કાલા વાંલા કરે, તે તો સ્વામી સાચું ધરે. ૧ એમ ક
હી સુતા નર નાર, જોડેજે થયું ત્યાં જવાજી, શોમદત ત્યાંથી ઉ
ચાઠ સહી, અજનાનદાતાગ કીધું તહી. જોજન કરવા બેઠાં માતને
તાત, સાથે બેઠા પાંચી જાત; ત્યારે શોમદત કહે પીતાજી સુણો,
એક વચન કહું તેની હા લાણી. વાહાણમાં માલ ભરે અપાર,
પરદેશે જઈ કરે વેપાર; તે માટે અમને આજ્ઞા દીજીએ, સુ
લ મુહુરત જોઈ પંથ લીજીએ. તારે બોલ્યાં માતને તાત, અરે
પુત્ર તું સાંભળ વાત; શા માટે પરદેશે જાઓ, એવડું દુઃખ તે
જાને ચાહો. આપણે દ્રવ્ય છે અપરમ પાર, આંખ આગળથી
જાઓ બાહાર; મારી વરધ અવસ્થા થઈ, બાહાર જતું ઘટેન
હીં બીજા તો છે નાના કુમાર, તમારે માથે છે સઉ ભાર; એ
ને સમજાણ થાય જાહેર, તમે વીદેશે જાજો તાહેર. તારે પુત્ર
કહે જઈયું અમે, શાને ના કોહો છો તમે, થોડા દિવસમાં આ
વશુ, જસ અતિ સાંખિણો લાવશું. માથે માખાપ બેઠાં છે સાર,
ત્યાં સુધી જવાશે બહાર; પહે ચીંતા અદકી થાય, ત્યારે અમ
થી કયાંથી જવાય. માટે અમને આજ્ઞા દીજીએ, હવે અમે પં
થ લીજીએ; તારે માખાપે વીચાર્યું મન, હવે કહ્યું માનવાના

નહોં તન. માત પીતા કહે વેહેલા આવજે, કુશળ વાત પેઢેલી
કહાવજે; પછે પંડિતે મહુરત જ્ઞેયું સાર, આજથી ચોથે દાહા
ડે નીરધાર. વાહાણીની સજ્જઈ કરી, જાણુસ માલ તેમાં ખહુ
ભરી; ઘર ગુમાસ્તા થયા તઠયાર, ચાકર નરેર અપરમપાર.
હવે સવારે નીસરવું સહી, પીતા પ્રત્યે વાણી કહી; ત્યારે
શોમદતે વાણી કહી, રાતે કુટબ મળ્યું ખહુ તહી, ભાઈ ભો
જઈ પણ ખેડાં પાસ, શોમદત કહે આણી હુલાસ; જેને જે
જેઈતું હોય સાર, તમે તે લખવો નીરધાર, શું જોઈએ તે
કાઠિને તમે, નીશ્ચય કરીને લાવું અમે; ત્યારે ખોડી તેની મા
ત, શર્મલજ પુત્ર માહરી વાત. એક નઉતમ સાડ લાવજે સ્ત્રી
ર, જેમાં સાત રંગનું હોય હીર; તારે મહેન કેહ સાંભળજે ભા
ઈ, જે કાંઈ હોય લાવજે નવાઈ. ભાઈ કહે તમને ગમતું જેહ,
નવલ વસ્તુ કાંઈ લાવજે જેહ; જેને જેવું ગમતું મન, તેણું
તેવું કહ્યું વચન. સરવેનાં લખી રાખ્યાં નામ, જેને જેવું હ
તું કામ, તે કાગળ રાખ્યા પોતા કને, પછે ગુમાસ્તા પ્રત્યે વા
ણી ભણે. જાહારે આપણે આવ્યાનું થાય, તે વખતે સભાર
જે ત્યાંય; એટલે રાત પડી જાહારે પોતે મહેલે આવ્યા તાહરે;
પછે બાધ્યા નારીની સાથ, સાંભળ અસી મારી વાત; તહારે
જોઈતું હોય જેહ, માહરી પાસે મંગાવો તેહ. તારે નારી ખો
લી વાણ, એ જુહી વાત શાને કરા જાણ; સાંભળો સ્વામી ચતુ
ર સુજાણ, અમને તો લેખામાં નહીં આણ. સરવને આણું
આપશો સહી, મંગાવું તે તમે લાવો નહીં; ત્યારે શોમદત
કહે સાંભળો વાણ, તુજને તો સાંખ્યા છે માણ. સરવતું પુછી
લાવશો સહી, તમારું પ્રથમ લાવશું અહીં; ત્યારે નારી કહે સાં
ભળો ભરધાર, એક માહારા મનનો પીયાર. માહારા મનમાં છે
ખહુ ભાવ, માહારે એક જાણના છે અટકાવ. ગુમાસ્તા પાસે
મંગાવશો નહીં, તમે જાને લેઈ આવશો સહી. કેઈ ન જા
ણે તેનું નામ, માહારે છતું છે તેનું કામ; ત્યારે કંથ કહે શું
કહો તમે, છાતું માનું લાવી આપશું અમે. ત્યારે કહે સાં
ભળો ખરધાર, મારે સ્ત્રી ચરીત્ર જોઈએ આ ઠાર. જો લાવો તો
લાવજો એક, ત્યારે હું જાણીશ પુરો રનેહ. પણ હું એટલું
જાણું છું સ્વામી જે મારું થવાનું નથી કામ; ખજાનું લેઈ આ
વશો સહી, મારી વરતુ લાવવાના નહી. ઘેલી નારી તે મેલું

(૫૮) બરાસ કસ્તુરીની વારતા.

કહયું. તારી વસ્તુ લાવ્યા પીના કેમ રહ્યું, કાગળમાં લખી લીધું તેહ, નારીએ મંજીવું જેહ. ૨૮

દેહીદેહી.

વાત કરતાં રાત એમ વહી ગઈ, થયું તે સહવાર; શો મદતે ઉડી કરી, અશનાંન કહ્યું તે ઠાર. ભોજન કીધાં ભાવતાં જવા થયા તથયાર, માખાપની આજ્ઞા લેઈ કરી, સહુને કર્યો બુદ્ધીર. શુભ શુકન વંદી કરી, અડચા પોતે ત્યાંવાહોણ; સહુ વખાવી પાછા વળ્યા, ઘર ભણી નીરવીણ; સ્ત્રી કહે બસા ગઈ, પરદશ ગએ ભરથાર; ક્યોલ કરીયું કરારમાં, હું ને મારે ભર. હવે વાહાણ ચાલ્યાં છે જોરથી, ભરદીઆ મોજોર; સાતમાસ એમ વહી ગયા, એક ન જ આવ્યું તે ઠાર. વાહાણ જઈ ત્યાંનાં ગર્યાં હરખ પામ્યા મનમાં; માસ ઉતાર્યો તે શહેરમાં, વેચવાનો છે સરવ; શ્રેષ્ઠ કરાવે દલાલ મળી, લો મનમાંના દ્રવ. તે ગામમાં એક વણીઆ, ભુલાશા પારખ નાંમ; તે ભારે માણસ અતી ઘણો, સહુ આજ્ઞા પાજે તે ઠામ. તે ગામમાં કાલો ઘણો, સહુ પુછી કરે છે વાત; જોમદતે મીઠાઈ કરી, તે વાંછીયા કેરી સાથ. ત્યાં ખાવું પીવું એકઠું શુભું તેને ઘેર; પછે વાત રાતેકરે કેવી થઈ ત્યાં પેર. ત્યાં માસ ચાર એમ વહી ગયા, ત્યારે વેચ્યો માસ; નવો ભરચોત વાહાણમાં, પછી વીચાર્યું તતકાળ દાણ મેયુસ ચુકાવી આપીયું, કીધાં સહુના હીસામ; જવાને તતખર થયા, ત્યારે વીચાર્યું મન આપ. પેલા કાગળ પેટી માં હતો, તે વેળા કાહડો બાહાર; તે ગુમાસ્તાને આપીયો, તમો બુઝ્યો બજાર. વાચી વસ્તુ સવળી લીજે, આપો મુસ મોઢો મહંગાં દામ; સવળી વસ્તુ લાવો અહીં, એટલું કરી આવો કાંમ. કદીતી પેલી અસ્ત્રીએ, તે કોઈને નવ કહી વાત; તે કાગળ આપ્યો નહીં. વસ્તુ લાવ્યું આપણે હાથ ગુમાસ્તો ગયો બજારમાં લાવ્યા સગળા નેવસ્ત, સહુ તે આવ્યો વાહાણમાં, સોંપી સોમદતને હસ્ત. પછે હરખ પામ્યો મન વીજે, પોતે ચાલ્યો બજાર; અસ્ત્રી ચરીત્ર પુછ્યું જઈ, પણ કાંઈ નવ મળ્યું લગાર. જે સાંભળે તે વીશમે પડે, સહુ મનમાં જાણે એમ; આ મુરખ કોઈ દીસ ખરો, મોઠાને કહીએ કેમ. ગામ મધે ફરી વળ્યો. પણ કોઈએ કહી નહીં હાય; અરે દઈવ હવે શું હવે શું કરું અસ્ત્રી ચરીત્ર સગળો કયાંય. એમ ચાર દીવસ ફર્યો સહી, મુકી મનની

અશ; પછે મન વીચારી આવીયા, ભુલા પારેખની પાસ. શેઠ માન દીધું ઘણું, જાણી મોટાનો તન, હાવ ભાવ કીધો ઘણા, સંતોખ્યાં બેઠનાં મન.

ચોપાઈ.

શેઠ કહે ભલે આવીઆ, અજ હમારે મન લાવીઆ કાંઈ એક કાજ અમ સરખું કદો, સુખે ઘર તમારું રહો. શોમદત બોલો વાણ, કાલે ઉરડવાનાં વાંદાંણુ; માટે બોલ્યું કરજો મા ફ, તમ ઘર સુખ પામ્યા બહુ આપ. શેઠ કહે માયા તમારી વણી, કેમ આજા આપુ જતા તણી; થોડા દાહાડા તો રહો સહી જવાની ઉતાવળ કેમ થઈ ત્યારે કુંવર બોલ્યો છે વાણ, માલ ભર્યાં છે સહુ વાહાણુ; બીજા બંદરે ફરવું સહી જોઈતી વસ્તુ મળતી નથી. ત્યારે શેઠ કહે શું તેવું નામ, જે જોઈએ તેમજશે આ ગામ; બીજા સુઝકમાં જે નર નીકળે, તે વસ્તુ અડીયા થી મળે તમારે જે જોઈએ તે કદો, તે અમારી પાસે માગી લો; તે પેઢા કરીઆપું સહી, તેવી વાણી શેઠ નહી- ત્યારે બોલ્યો વીરચંદનો તન, સાંભળો શેઠ માહાર વચન; અસી ચરીત્ર જોઈએ છે સાર. તે ગામમાં નથી મળતું લગાર. અસો ફરીને થાક્યા સહી, કોઈએ હા કેહેવાઈ નહી; તે શેઠ સાંભળી વીરજે થયો, પછે બોલ કુંવરને કહ્યો, પ્રથમ મન કર્યો વીચાર, રજો મસ્કરી હોય લગાર; વળી સેઠ એમ બોલ્યા વાણ, સાંભળો શોમદત ચતુર સુજાણ. તે વસ્તુનો શો અટકાવ અસી ચરીત્ર ઉપર કોને ભાવ; ત્યારે શોમદત બોલ્યો વાણ, અસી મારી ચતુર સુજાણ. સતી સાધવી પુરણ મીત, તે શમાતી એવી રીત; મેં કહ્યું તારે જોઈએ તે યંગાવ, જે ઉપર તારો હોય ભાવ. અમે વિદેશ નિકળ્યા જ્યાહરે, કામતી કહ્યું તાહરે; કહ્યું સ્વામી વેલેલા આવજો, મારે કાજે અસીચરીત્ર લાવજો; આ ગામમાં ફરી ફરી થાક્યા સહી, આ ગામમાં તે મળતું નહી. હવે અમે જાણું બીજે ગામ, સોમી કાહું અસીચરીત્રનું નામ જો જોશે તો જવાસે ઘર, નહીતો આઈને રહીશું ઝેર; તારે શેઠ સમજો મન મોઝાર, પૂરખ ચુરખ છે ગુમાર. હું મોંયે જાણુતોતો સરવથી, પણ ચુરખ એથી બીજો કોઈ નથી; પછે શેઠ ત્યાં બોલ્યો વાણ, સાંભળો શોમદત ચતુરસુજાણ. એ વસ્તુ અમારી પાસ, અમે તમારી પ્રેમ આશ; એ મથવીમાં

જાણી નહીં જડે, તે મારે ઘેરથી નીકળે. અમે બીજને કહી
એ નાય, પણ તમને ના કેમ કહેવાય; પણ એ વસ્તુ તો
ભારે સહી, ઉતાવળે હાથ આવે નહીં. માટે કહું તે કરોતી પે
ર, વાહાણુ ગુમાસ્તા મોકલો ઘેર; તમે અમારે રહો ધામ, થો
ડા દાહોડામાં કરશું કામ. ત્યારે વિચારી તેણે વાણુ આવ્યા
પાછાં જ્યાં છે વાહાણુ; ગુમાસ્તા પ્રતે બોલ્યા એમ, કહો હવે
કરીશું કેમ. તમે વાહાણુ હંકારી જાઓ, હવે તમે શીદ જો
ટી થાઓ; અમે ગુમ જત્રા માની છે સહી, અમે અહીંયાંથી
જઈશું સહી, સહુ હીસાબ સોંપજો બાપને હાથ, માંડીને કેપેજો
ચઉ વાત; આજ કાલમાં પેતે આવશે, તેથી તેને ચીંતા નહીં
થશે, એમ કહીને વાહાણુ વળાવ્યાં સાર, પોતે આવ્યા સેઠને
દાર; સેઠ કહે સુખે રહો આ ઠામ, અસ્ત્રીચરીત્ર લઈને જાજો
ગામ. એમ કહીને ઠેકાણે થયા, સોમદત સેઠને ઘેર રહ્યા; વા
હાણુ ત્યાંથી પોત્યાં ઘેર, તેને માંડી કહી સરવે પેર, ૨૩

દોહરા.

આઠ માસ એમ વહી ગયા, ભુક્ષા પારેખને ધામ; ત્યારે
સોમદત એમ વાણી વદ, શેઠને કર્યો પ્રાણામ. શેઠ તમે આ
ખુ પેંદા કરી અસ્ત્રી ચરીત્રઃ ઘેર નારી વાટ જોશે ઘણી, ત્યાં
થઈ જશે વીપરીત. ત્યારે શેઠ કહે સાંસતા રહો, કરે તમારે
કાળ; એક ગુણુકા ગુણુની આગળી, જેનું ગુણુવાહા છે નામ
જોલાવી તેને તે સમે, જેમાં બહુ ચતુરાઈ કામ; તે પરપચ
બેઠ જાણે ઘણું, તેણે આવી કર્યો પ્રાણામ. શેઠ હુકમ છે શેઠ
જી, તમ વચનની બાંધી રહું; અજર કરે તમ વાતથી કહો
તો મુસ્તક રઉ. ત્યારે શેઠ કહે ગુણુકા સુણે, તમે છો ચતુર
સુજ્ઞાન, કામ તમારું છે સહી, તે કહું તમને વાણુ. શેઠ આ
વ્યા છે અમ તાણા. જાણો અમારો સરદાર; અસ્ત્રી ચરીત્ર એ
ને આપવું, માટે તેડી જાઓ એને દાર, ત્યારે સલામ કરી
ગુણુકા કહે, એ અમારું કામ; સમજ મન ગુણુકા સહી, એ
તે મુરખ નામ. પછે સાથે લાંબો શેઠને, આવી પોતીકે ધા
મ; કોણુ દેશમાં રહો તમે, શું છે તમારું નામ. ત્યારે સોમ
દત કહે સાંભળો, અરે ગુણુકા ગુણુવાન; અમે વાહાણુવટીના
પુત્ર છીં, સોમદત છે મારું નામ. અસ્ત્રી અમારી ઘેર છે, તે
જી મંગાવ્યું છે એહ; અસ્ત્રી ચરીત્ર લેઈને આવજો, તમને

કહાં છું તેહ. સમજી તેનું શાણપણ. ડાહ્યાપણે ઉઠી વાટ; અરે ચીંતા શેઠ કરશે નહીં, ટાણ તરો ઉચાટ. અસ્ત્રી ચરીત્ર મુજ કને છે સહી, તે આપીશ તમને સાર; ધીરજ થકી મળશે સહી ઉત્તર નહીં થાય લગાર. તે શેઠ ગુણકાને ઘેર રહ્યા, વપુએ વીચારી વાત; શેઠ ચરચા જુએ ઘર તણી, એમ વહી ગયા માસ સાત. ત્યારે સોગદત કહે ગુણકા સુણા, અમને આપો અસ્ત્રી ચરીત્ર; માસ સાત તો વહી ગયા, એતે ક્યાંની રીત; ત્યારે ગુણકા કહું તે કરે, થાઓ નારીને રૂપ; તો અસ્ત્રી ચરીત્ર દાખવું, થાજે ભારેખા ભુપ. સોગ શાણગાર અગે ધરો, પેહેરો નવરંગ ચીર, તેને પુરૂષ કેઈ જોળજે નહીં, જાણે શુદ્ધ નારીનું શરીર. વરસ સોગમાં સુંદરી, ભરજોખન સુંદર વેશ; દ્રરદે દખતાં ધીરજ રહે નહીં, ત્યાં થાય કામ વેશ. તે ગુણકાએ કર જાણીઓ, લઈ ગઈ પોતીકે સાથ; તેને ગુણકાએ પ્રીછવી, સમજી સહુ વાત. જે કહેતે હા કેહેવી સહી, ચરચા જોવી રાત દીન; તમને સ્ત્રી ચરીત્ર મળશે સહી માનજો સત્ય વચન. ૨૦

ગોપાલ.

એમ સમજીને ગુણ વાત, તેડી ગઈ પોતીકે સાથ; શીવદત શેઠ છે વેહેવારીઓ, નગર બાંધામાં જુગ જાણીઓ. ધણી લક્ષ્મી ઘણાં ઘર સુવ, પ્રતાપચંદ તેના એક પુત્ર; તે લાડકવાળો એકના એક, વપુએ સુંદર, વડો વીવેક. તે વાહાણ ભરી વીદશે ગયા, તેને બાર સંવત્સર જોતામાં થયો; તે તણી ઘરમાં છે નાર, સુંદર રૂપને ગુણ ભંઠાર. માનુની તે સરવેમાં ડાહી, ક્ષિણ વતીને લાડકવાળ; સસરો પુછી કરે સહુ વાત, કારભાર સહુ વહુને હાથ. રતન માલકે તેનું નામ, ગુણ જાણે છે બાધું ગામ; તે શ્રીમતે મેટો સાહાય, ગામ બધાને ચુકવે ન્યાય. ગુણકાએ મન વીચારી પેર, તેડી ગઈ તે શાહાને ઘેર; ગુણકાએ જાણ્યો તેના હાથ, તેડી લાવી જ્યાં છે સહુ સાથ. ગુણકાએ જઈ કર્યો પ્રણામ, જ્યાં બેઠો શીવદત તે કામ માહારાજ એક છે માહારે કામ, આવી જાણી શાહુકારનું નામ. આ સાહુકારની કો છે નાર, સસરો તેડી લાવ્યો આ ઠાર; મુને કહ્યું આને રાખો તમો, એતા વરને તેડી લાવું અગો. મારો પુત્ર ગયો પરગામ, તેને તેડી લાવું આ કામ; તે પુત્રની વહુ આ થાય, અમે ગયાલા આણું કરવાય. સાથે એને તેડીને જાડે, માટે તમને

૨ ભુજીને જાડે; અમો પુત્રને તેડી લાવું જાહરે, એ વડુંને તેડી જશું ત્યાહરે. તેનો સસરો તુડી ગયો, માહારા મનમાં અંદરો થયો; એનો રાંધ્યું અન કહેવાય, મારાથી તે કેમ રખાય. હમો છીએ ગુણકાની જાત, આજ શેરેજમાં આવે નાથ; નહાયતો અમને કહે, ગુણકાનો ઘરમાં કેમ રહે. તમો શાહુકાર છો સરવ થી, તમારી આગરમાં બાકી નથી; માટે અસી રાખો તમારે ધામ, જોટલું અમારે કરવું કમ. એનો ધણી સસરો આવશે જાહરે, તમ પાસેથી લેશું તાહરે; એ વાતના લખ્યાં ત્યાં કીધ, | પચ મળી પરમાજી કીધ. શાહુકારથી ના કેમ કહેવાય, સુખિની મુકી જાઓ આંડ; અમારા પુત્રની વહુ છે જોહ, તેની પાસે રહેશે એહ. એવું કહીને રાખી પાસ. ગુણકા આવી પોતીકે અવાસ; તે સસરાએ જોણી વહુ. વાત માંડીને કહીએ સહુ. ત્યા રે વહુએ જાણ્યો તેને હાય, તેડી લાવી પોતાની રાય; આ વો જોણો સુખે રહે, કામ હેય તે અમ સરખુ કહે. હવે રતન માલ જે છે નાર, અતુર છે તે અપરમપાર; નખ શીખ તેને જોઈ સહી, પહે મન વીચરું તહીં દસીસ જાતાં અપરમપાર એ પુરુષ છે નથી એ નાર; પરીણ પુરી કમી સહી, નીશયે પુરુષ એ નારી નહી; રજે કપડે પહું કરવા એ કામ, રમવા ને આવ્યો માહરે કામ. ૧૯૫૫.

રતનમાલ વળતું વદે, સાંભળ નારી વાણ; સાચુ જોણસોતો જીવશો, જુઠે જોશો પ્રાણ. નારી નથી તું નર છે, મેં નીચે જ્યાં એકાણ; કપડે કરી કેમ આવશું પડ્યું, સાચી દો હોને વાણ. કઠાર કાઢ્યો એક ચળકતો, કરોષ કરીને રીશ, સાચુ જોણ તું કોણ છે, નહોતર છેડુ સીધ. તે બીન્ચો બાપડો વાણીયો, થર થર ધુજે દહ; આંખ ઊંચી ચઢી ગઈ, પછી બી તો કહે. જો ગમે તો માર તું, દયા આવે તો ઉમાર; હું કપડથી આવ્યો નથી, તે સાચુ કહું વીસ્તાર. હું વહાણવટાનો પુત્ર છું, આવ્યો ભરીને વહાણ; તું સરખી નાર છે માહરે, તે જો કહીતી મુજને વાણ. મારે કાળે શુ લાવશો, પરદશ જાઓ ભરથાર; મેં છું જે ગમે તે કહે, લાવતાં ન લગડું વાર. કહું અસી ચરીત્ર લઈ આવજો, વચન આપ્યું હાય; ત્યાંથી આવ્યા પરદશમાં, તે સાચી માન તું વાત. મેં માલ બધો વેચ્યો સહી, પછી નવો ભર્યો મેં માલ; અસી ચરિત્ર જોણુ આ મા

મમાં, પણ કાંઈએ ન કહી લાગ. પછી ભુક્તા પારેખ આ ગાય
માં, તેના રૂડા વેહેવાર; તેણે કહ્યું તમે રહો સહી, અસ્ત્રીચી
ત્ર આપું નીરધાર. એમ સાંભળી હું હરખીઓ, વગાવા દીવા
મે વહાણુ; અડ મહીના એમ વહી ગયા, ત્યારે ભુક્તા પારેખ
ને કહી વાણુ. શેઠજી દહાડા ઘણા થયા, ક્યારે કન્થો અ
માર કામ; ત્યારે ગુણુકા બોલાવી તે સમે, જેનું ગુણુવ ૧૬ છે
નામ. તેને શેઠે વાત સરવે કહી, ત્યારે ગુણુકાએ વીચારી પેર;
કહ્યું અસ્ત્રી ચરીત્ર આપું અમે, તમે આવો મારે ઘર. ગુ કા
સાથે અમે ગયા, ત્યાં પણ રહ્યા માસજ સાત; કહ્યું અસ્ત્રીચી
આપો હવે, ત્યારે ગુણુકાએ કહી વાત. મને કહે નારી થા ત
ઓ, આવો મારી સાથ; સમજાવ્યો સઉ સાથને. સાંપી તુજ સ
સાને હાથ. એ હકીકત માફરી, બુઝી વાતે ઇશ્વરની આણુ;
હવે તુજ સરાણુ આવ્યો સહી, ઉગારો કે દ્યો પ્રાણુ. ૧૬

તેના સાંભળીને હરખી ન રા રતનમાત્રે કીધો વીચાર; મુરખ ખી
ચારા એકે રાંક, તથી એ વાણીઆનો વાંક. શા માટે હવે એ
ને હણું મનમાં તે વીચરણુ ઘણું; એની પુરીપાકું હુ અશ,
પ્રીત કરી રાણું મુજ પામ. હવે તંન મન ધન એને અરે
એ, જ્ઞાનનો લાવો લીજીએ; વળી અસ્ત્રીચરીત્ર રખાકું સ
ને ખમદાર કરું એ અહીં. નારી પત્રી બોલી ત્યા વાણુ,
શામરાંદજી તેમાં ચતુર સુજાણુ; અસ્ત્રી ચરીત્ર આપું હોલાત,
તેનો છે અમારી પાસ, શાને બોલોછોમણું ગામ, થશે અ
મારાથી એ કામ, હવે ખાજી પીએને રંગે રમે, બોજન ગુ
જમાં બેશીજવો. એમ કહી સંતોષ્યુ મન, ઘસીને લીધું આ
લીધન. રાને ભોગ ભોગવે અપાર, દીવસે થઈને રહે છે નાર; એ
મ ઘણું દીવસ ગયા છે વહી, તે વાતતો કેઈ જાણુ નહી; વર
સએકથયું જાડું, શું કહેતક થયું તાહરે. વીદેસગણાહતો તેનાભર
થાર, તેસફરકરી આવ્યોતેહાર; આવ્યો અલ્લેખે અદકુ ધન' પ્રતાપચંદ
શીવતણો તન. વંદામણી આવી નેટલે, શીવસત શેઠ હરખી
નેટલે; હરખીને આવી તેની માત મોતીયાગ ભરી લધી હાથ.
તેર વરસે ગયો આવ્યો તન, માખાપતુ ઘણું હરખ્યુ મન, વંદા ત
લીધો કુમાર, તેડીને આવ્યા ઘર બોજર. સજન કુટબ સરવે
સહી. મળવા તે આવ્યા છે તહી; માહજન નગરના લોક,
મળ્યા બેઠયા સહુ ટાળી શોક. કરણે કુંડળ જગકે જોત કટી સ

શીના જેવી ઉઘાત, વાહાણ સાત ગમ્મોતો લઈ, ચાળીસ વાંદાં
 ણુ કમાંઓ તહીં તે વાંદાંણુ હજી કાઠે નાગરાં, તેમાં માલ અ
 પરમીત ભરયા; પીતા પુત્ર મેઢાછે પાસ, કરવા માડી વાત પ્રક
 શ. કેહે પુત્ર તાહારે વ્રતાંત આજ તેર વરસની ભાંગે જાંત;
 તે સાંભળવાનુછે અમે શો ગરથ કમાઆ તમેાં. કોણુકોણુ સાથે
 આગત કરી, ચાળીસ વાંદાંણુ કેમ લાવ્યાભરી; શાશો માલ તે
 માં ભરયો, આજ તેર વરસની વાનો કરો. પુત્ર કેહે સાંભળીએ
 તાત આજ હમે નહીં કરીએ વાત; આવતો અમને આગના
 દીલ્લે, વીતીવાત કાલે કીલ્લે. આહતીઆનો જે હીસાખ. તેંતો
 સહુ વાંદાણુ કીતાખ; તે માલ સરવે નાધ્યાછે સહી, કાલે તમને
 દેખડાવીશું અહીં. આવ રજા આપોતો મેહલમાં જાઉ, ઘડી
 ચાલ સુતો સુખીઓ થાઉ; એવે પડીછે ત્યાં રાત, આગના આ
 પી પુત્રને તાત. સહુ સહુને ઠેકાણે થઆ, પ્રતાપચંદ તે મો
 હેલે ગઆ;

દાહુરા.

તારે નારીએ વિચારીયું, જે આવ્યો મુજ ભરથાર; પેલો પુરુષ
 ઘરમાં હતો તે સથે ફરયો વિચાર. તમેાં બુદ્ધ આરડામાં બે
 શી રહો. જેમ ન આવે જાણ; મારે અસ્ત્રી ચરીત દાખવું ત
 મે જ્ઞેયાં કરો આંચ. એટલે કંથ ત્યાં આવીયા, નારી લાગી પા
 ચ, આજ તેર વરસે સ્વામી મળ્યા, મારે હૃદયે હરખ ન માય
 ધન દીવશ મારો આવનો, જે ઘેર આવ્યા ભરથાર; તમેાં અ
 અમારે કાલે શું લાવીયા, તે આપો કર મોઝાર. ત્યારે કંથ
 કહેરે કાંમની તું વાહાણી ચુજને પ્રાણ, એક તારે વાસ્તે લાવ્યો
 સહી બાકી તો છે વાહાણ. નવી નવી વસ્તુ લાવ્યો ખહુ, જે
 નવ આવ્યું હોય દીઠા માંહે; તે સહુ પડી છે હજી વાહાણમાં
 કાલે લાવશું ઘર માંહે. ચીર લાવ્યો એક ચમકતા, હીરા રત્ન
 જડાવ; ખહુ બુદ્ધ મોધું ઘણું, ઝાણુ મોતીડે જડાવ. સવાસાખ રૂ
 પીયા આપીયા તે તમારે કાજ; તે લઈ ચુખ આગળ ધર્યું,
 હયો પ્રેમદા તમેાં આજ. તે જાઈ હરખી પ્રેમદા, લીધું પોતીકે હા
 થ, ખાનપાન કીધાં ઘણાં, પછી કીધી વીતકની વાત. બેગ
 કીધા ત્યાંહાં ભાવતા, સુતાં સુખે સેજ; જાણે સુરજ પ્રગટ થયો
 એવુંતપે કવરનું તેન. નીંદ્રા વશ થયો જાહેર, સોડમાં સુતી ના
 ર; હાથ ગજેથી કાઢીયો, હાડી નારી તેવાર. ભર નીંદ્રાવશ થયો,

વિચાર્યું નારીએ તે કામ; મુરખ જાત એ માનુની, પછે ત્યાં શું કીધું કામ. ૧૨.

છપે.

મુરખમાં મુરખ તે નાર, અહકાર અતિશે આણે; મુરખ માં મુરખ તે નાર, મમત પેતીકો તાણે. મુરખમાં મુરખ તે નાર, દયા ન આવે તેને કદી; મુરખમાં મુરખ તે નાર, વાત નવ મુકે લીધી; મુરખ પુરો રાજવી, રંગ રૂપ તેને કરશે; તે વીનતા ને મન કરશે, વાહાલો જોને મનવશે. ૧

ચોપાઈ.

તે મારીએતા અંતી મુરખપણું, પછી શું કામ કર્યું તે નારીએ ઘણું; ભરનિદ્રામાં હીંમે ભરથાર, કાઢ્યો કામનીએ કટાર. ૨. હીંચણ મુક્યા છાતી ઉપરે કટાર લઈ મુક્યો છે ગજે; મોંઢે પરપોટા આવ્યા સહી, જીવ ગયો તેનો તતક્ષણ તહીં. પેલો સો મદન જુવેછે દ્રષ્ટ, ધણું એક તે પામ્યો કષ્ટ; થરથર ધરજવા લાગ્યો દેહ, કટકટ નારી શું કીધું એહ. ચાદરમાં બાંધી ગાંસડી, માંથે મુકી બહાર નીસરી; જઈ નાંખ્યો તેને ફરીયા માંહ, પછી આવી ઘરમાં ત્યાંહ. પછી બેલી સોમદત પ્રત્યેવાણ, એ અસ્ત્રીચરિત્ર જોયું નીરવાણ; ત્યારે સોમદત કહે સાંભળ નાર મીઠ્યા મારયો તે તારો ભરથાર. એમાં તે અસ્ત્રીચરિત્ર શું કહેવાય, તને મારતાં કેમ નહીં આવી દયાય; હજી બાપને મઠ્યો નથી, મુખ કુખની વાતો કીધી નહીં. ત્યારે નારી કહે સાંભળ જો ભર, તારા ઘરમાં એવી છે નાર; અસ્ત્રીચરિત્ર મગાવ્યું સહી, એવાં પ્રાક્રમ કરે નહીં. ત્યારે સોમદત કહે કહું શું કથી, મારા ઘરમાં એવી નારી નથી; સતી સાધવી છેરે નાર, એ વું કામ ન કર લગાર. રતનમાલ કહે આવીશું તમ ઘર, સધળી બતાવશું તમને પેર; તને અસ્ત્રીચરિત્ર આપવાનો સાર, એ મારયો મારો ભરથાર. હવે તમો કરો એક કામ, પાછા જાઓ ગુણકાને ધામ; વાત સર્વે માંડીને કહો. થોડા દહાડા ગુણકા પેર રહો. તે ગુણકાને લઈને સાર, પાછા પુરૂષ યઈ આવજો આ ઘર; એવો બોલ નારીએ કહ્યો, સોમદત ગુણકાને ઘર ગયો. વાત સરવે માંડીને કહી, એ વાત એટલેથી રહી, એટલે ત્યાં ઉઘ્યો સવાર, ઉઘ્યાં સડે સુતાં નરને નાર. શીવદત શેડ ઉઘ્યા ત્યાં સહી, બેઠા વિચાર કરેછે તહીં; રતનમાલ પાણુ ઉડી નાર,

ધરમાં કાંમ કાજ કરે છે સાર. દીવસ પહાર ચઢ્યો છે સહી, શીવદત્ત સેઠ બોલ્યો તહીં; આજ બાઈ કેમ ઉઠ્યા નથી. દીવસ ચઢી ગયો સરવથી. એક ચાકર બોલાવ્યો તે કાર. જાણ્યા કુંવરને ઉઠાડો સાર; કહીએ દીવસ ચઢ્યો છે ખરો, બહાર આવી ને દાતાણુ કરો. આ રતનમાલ બહુ સુંદર નાર, તેણે રસોઈ કરી છે તઈયાર. આપણુ ને બોજન મીછએ, આજ તેર વરસે લાવો લીછએ. ચાકરે આવી કીધો સાદ, પણ કોઈએ નહીં દીધો જવાબ; સાદ ઘણા એક પાડ્યા સહી, પછી ચારડો ઉઘાર્યો તહીં. ૧૭.

ચારડો ઉઘાડ્યો ત્યાં સહી, નમજે શાહનો તાંત; પછે આ બોધ શક કને, કરજેડીને કહે વચન. ચારડામાં તો કોઈ નથી, અમે જાણ્યા ખુશા ચાર; સેજ સુની પડી તહીં, પણ તમ પુત્ર ન મળે લગાર. ત્યારે શેઠે વીચાર્યું મન વીસે, ઉઠાડો હશે સવાર; માતસકાળે ઉડી કરી, ગએ હશે કાંઈ બહાર. વહુ પાસે સસરા આવીયો, બોલ્યો એમ વચન; કંઈ તમારો ક્યાં ગયો, માતસકાળે ઉડી પાવન. ત્યારે વહુ કહે સસરા મુણો, શું વંઠ્યુ આપણું કાજ; શું કરે માહારા તાતજી, મને કેટલાં આવે છે સાજ. લક્ષણવંતા એ લક્ષણ લહું, બોધ લાખ ટકાની લાજ; તે વાત તમ આગળ શું કહું, તમ પુત્રથી આવ્યાં વાજ. એમ કહી જળ નઈજી ભરયાં, સાંભળો સસરાજી વચન; હવે લાજ તમારી રેહેશે નહીં, એવું કીધું તમારે તાંત. હવે ઇજત જશે સહુ લોકમાં, લુટાસે ઘન માલ; આખરના થસે ઠાકરો, એવું કર્યું તમારે બાળ. કાલ રાત્રે આવ્યો મેહેલમાં, ત્યારે દીડી પેલી નાર; તમે મુને સોંપીતી રોડજી, જેના પર દેશ ત્રેયો ભરથાર. ભરજેગન દીઠી લામની, તેણે લલચાડું ત્યાં મન; મુને કહ્યું આ કોણ છે, એને લીધુ આલીઘન. મેં કહ્યું નાર છે પારકી, જેના પરદેસ ગયો ભરથાર; તે શાહુકાર જાણી સોંપી ગયો, એ નહીં આપણા વેહેવાર. ત્યારે રીસ મુજપર કીધી ઘણી, દીધી અદકી ગાગ; બોગવું હું એ ભામની, મને એ ઉપર બહુ છે ખ્યાલ. મારું કહ્યું માન્યું નહીં, ને કીધો તે શું જર; મારું અમળાનું શું ગણુ, પછી હુંતી દ્રાવણ થઈ સાર. પછી સતારે ઉડી જ્યેષ્ઠ સહી, તો નથી સેજમાં ભરથાર; ખારણાં ઉઘાડ્યાં ચારડા તાણાં, નહિ પેલી ત્યાં

નાર. શું જાણીયે તે શું થયું. ક્યાં ગયાં રાંડને સાંઠ; સસરા
જ સાચુ કહુ તુજને, જો ગમેતો મુજને ભાંડ. સસરા સાંભળી
વીરમે થયો. સાચી વહુની વાત; સાસુએ પણ સાચુ માનીયુ,
પછી ઘસવા માંડ્યા હાથ. તે નારી લેઈ જતા રહ્યા, હવે શી
થાસે પેર; દીકરાએ દુઃખ દીધુ ધણું, એ મોટો કીધો કેર. હા
ય હાથ હવે શું કરે, એમ શીવદત કરે રૂદન, એ વહુતુ કહયું
માન્યું નહી, એવો મુરખ તન. ડાઠ વાળ્યોરે દીકરા, અણુધ
ટતુ કીધું કામ; સડે લોકને જવાબ તે શું દઉ, વેપારી આવ્યા
આ ઠામ. હવે ક્યાં જડને ક્યાં રહુ, એમ કહી કુટે છાતીને શી
પ; રાવા લાગ્યો ડોસણો, પાડીને ખહુ ચીસ. જુલમ કર્યોર
રાતમાં, હવે શી થાસે પેર; કાલે કંથ એના આવસે, વહુ મા
ગવાને ઘેર. હવે ઝેર ખાઈને હું મરે, કે જળમાં જઈ ઝપલા
ઉ; કંઈકંઈસો ઘાસી મરે, કે હાથે વીખ ખાઉ. ૨૨.

છપો

ગયો વિદરો જન, કુરાળ કોઈએક દીન આવે; ગઈ આવે
છે નાર, ગયું ધક પણ આવે; ગઈ આવે વિધવા, જોદીન મત્યે
ગયો, એક ગયું ન આવે જાનન, આ અવસર કોણ કાજ
નો; શામળબટ સાચુ કહે, કોણ લાખિણી ગયો લાજ નો. ૧

આપાઈ

હવે લાજ માફારી જશે. અરે વહુ હવે શી વલે થશે, આ
જોદીન સુધી હું તો નરો, આ દીકરાયી હું નવ ઠર્યો. ત્યારે
વહુ કહે સસરાને સાર, તમો દુઃખ ન ધરવુ લચાર; તે આવે
ત્યારે ફરજને તેમો, તેને જવાબ દય અમો. તેમો શાને વીખ
ખાઈને મરો, ઉઠો હમણાતો ભોજન કરો; ને થનાર દોશતેથરો,
પરમેશ્વરને ગમશે તે હશે. તમારું નવ દવા દઉનામ, હમો
કરું એવું કામ; ત્યારે સસરા કહે વહુ સાખાસ, મારે તારી મોટી
છે આશ, તું કળમાં પ્રગટી રતન. મુરખ પેટ આવ્યોછે તણ; અ
રે વહુ તુને લાગું પાએ, એવું કર ને ને શોખા નવ જાએ. એ
મ કહીને છાના રહ્યા, પછે ઉપાય તેની શા થયા; દીવશ થે ડા
થઆ જાહરે, ગુણકાએ શું કામ કરવું તાહરે. પેલા સોમદતને
કહી એમ વાત, ચાલો હવે અમારી સાથ; પાછોપુરવ થયો તે
ઠામ. નેતું સોમદત એવું નામ. તે ગુણકાએસાથેનીસીસહી, આ
વી શીવતાણું ઘરછે તહી; આવ્યો પેલી નારનો કંથ, ને ગયો

(૬૮) ખરાસ કરતુરીની વારતા.

હવે વેગળે પંચ માટે એની કન્યા દીછએ, તમને આશીર્વાદ
શું કીછએ; સાંભળી શેઠ તેની વાણ, દહેનાંથી ગયો છે પ્રાણ.
દીંગણુક થઈ ગયો તે વાર, મુખે ખોસાતું નથી લગાર; ત્યાં
દે મુણ્ણા ખેલી વચન, ક્યાં શેઠ ઉતર્યું વદન. ફેલ કરી ના
જી જગભંગે, વાણીઓ ઉઠાશે શાને કરે; એમ પારકી પરતુ
કેમ આગવાએ, એમ ફેલ કરેથી નહીં રખાએ. આપો નારા
પછે મેલો શોક, નહીં તો મેગવશું ગામના લોક; શાહુકાર જા
ણીને આવી નાર, તે મટે તમારો રાખીએ ભાર. જુઠા પડેલા
ને આખરે જશે, હાણ અશાર્ધ જોતામાં ઘરો;

દોહરા.

ત્યારે શીવદત શેઠ એમ ખોલીઆ. શીઠ ચઢાવો આજ;
ક્યાં આંખળા ખોલો તમે, મારા છાને જંજળ, સાચુ કહું સ
ઉ દખતાં, જુડે ઇશ્વરની આણ; તે નારા તો લેઈ ગયો,
અમારો પુત્ર સેજાન. તરત વીરશથી આવીયો ઘરમાં રહ્યે. એ
ક રાત; તે નારી દખી મન ચળ્યું, તે લેઈ ગયો મલાત. તે
ર વરસે આવીયો, મારો લાડકવાલો તન; જરા કીરતી લાવ્યો
ઘણી, વળી લાવ્યો ઘણું એક ધન. ઘરમાં વડુ છે સાવચી વ
ળી રૂપનું ધામ: તેણે શીખામણ દીધી ઘણી, પણ માન્યું
નહિ તે સંતાન કબુલ્લી થઈ કુવરને, ઉપના ખોટી મત; સુ
ખ દુ:ખની વાતો કરી નથી, તેને લેઈ ગયો મુરખ જટ. હ
વે ગુન્હેગાર થયો તાહરો જે કહે તે સાંભળી રહું; જેમ મન
માને તમ તણું જે કહે તે તમને દહ. હવે સોર બકેર કર
શે નહિ, ન બાણાવસો કાંઈ લોક; કરજેડી હું કરગ રૂશાત
પમાડું સોક.

આપાર્થ.

એવાં શેઠે કહ્યાં વચન, સાંભળી ગુણકાને ચઢી છે અગન;
શેઠ જુડું ખોલો છે તમે, રાવલે રાવ કરું છું અમો. મારે ધ
ન માલ કાંઈ નેઈનું નથી, નારી એની આપો સરવથી; શેઠ
કહે સાંભળજે વાણ. જુડું ખોલું તો ઇશ્વરની આણ. ખીછ
વાને મનાયું મન. અચ્છી લેઈ ગયો છે તન; તું કહે તો આપુ
શક વાહાણ. તે વાતે સાખી શ્રી મગવાન. ત્યારે સોમદ તમાં
હયું રૂદન, મારી અચ્છી અતી પાવન; ધન માલને હું સું ક
હું એ અચ્છી વીના તો નીશ્ચય મરું. એમ સોર બકેર થયો

જાહેર, ઘરમાંથી વહુ આવી તાહરે; અરે સસરાજી આ શી રહ કેમ માંડી બેઠા છો વઢવાંઢ. સમરાજી ત્યારે જોડયા હાથ, વહુ ને માંડી કહી સહુ વાત; ત્યારે વહુ કહે ઘરમાં આવો તમે એતું મન મનાવું અમે. ઘરમાં તેડી કહ્યો પ્રતાંત, ભગા તે દાશીની પ્રાંત; એ ફજેગી કરસે આ વાર, લોક મેગવસે આ રમ પાર. એની સાથે જઈયું અમે, નાટે હુ કહું તેમ કરો તમે; એ કામ આપણું થાતું હાય, જેમ ના જાણુ બીજુ કોય. સસરે સાંભળી વહુનાં વચન, સાખાશ છે વહુ તમને ધન, સાખાશ છે તારી જાનને. સાખાશ છે તારાં માત તાતને. મા રુઝી તમથી ન ખમાય, આખર રાખવા તો તુ જાય; એક કહીને આવ્યા ત્યાંય, સોમદત ગુણકા બેઠાં છે બચાય. કહો બાઈ હવે કરવુ કેમ, તમે બતાવો કરિએ તેમ; કહો તો ઘરનું સોય સહુ, કહો તો દિરાની સોય વહુ. વહુ છે લક્ષ્મી ગુણ ભહાર. અમારે પણ વહુનો આધાર; રતનમાલ છે તેનું નામ, કહોતો અપું કરી પ્રણામ. ત્યારે સોમદત કહે કેમ થાય, પારકો વસ્તુ કેમ લેવાય; વળી પણ ત્યાં બહુ ધન, ક્યાંથી ગમે મુજ મન. ત્યારે ગુણકા બાઈ સોમદતની સાથ, માનો રોડ કહે છે વાત; દેનાર વસ્તુ એમજ થઈ, બાઈ સેઠનો વાંકજ નહી. સેઠ કહે જ માનો તમે, નો વહુ ઉાર પાંચ વહાણુ આપુ અમે; સોમદત કહે હવે કરીયે કેમ, તમે કહો છો તો કરીયે તેમ. બાઈ અપાર મન તો માને નહીં, પણ તમની વાત રાખી સહી; તમે સેઠ શાહુકાર છો સાર, ઝાંઝું કહીયે તેમાં નહી વહેવાર. પછે પાંચ વાંહોણુને વહુ દીધ, એ વાતતા લખાયો લીધ; શીવંત કહે અમારું બહુ પાપ, અમને ઘણાં લાગ્યાં સંતાપ. દીકરો ગયેને વહુ પણ ગઈ, મારી પાસે રહયું નહી કંઈ; એ વહુ વડે મારું ઘર સંભાળું, મુંઝર સોભાથી આપવું. તેમાં સહુ ઉડી વાટ, દીકરાએ વાગ્યો બહુ દાટ; વહુ ગઈ અમારી સરવથી, માહારી આખર જતા દીકરી નથી. એ વહુ એ મારી રાખી લાજ, નીકર માહાર કરત કોણ કાજ; સાખાશરે વહુ સુખીયાં યજ્ઞ, કામ કાજ મુજને કહાયજો. ૨૦

દોહરા.

તાહરે વહુ કહે સસરા સુણો, શાને દુઃખીઆ થાજો; તમ અમ સખંધ એટલો, હવે સુજે મેહલમાં જાજો. એમ કહી મ

જે પડી, સાસુને લાગી પાએ; બાલ્યું ચાલ્યું મારું ગણસોનહી
 જીમ કહીને થયાં વીઢાએ. પછી ચતુરા વાંહાંણમાં, સાથે ચડયા
 સોમદત; હવે કસ્તુરા વતી કહે રાયજી, એવી નારીની છે
 મત. હવે ત્યાંથી ચાલ્યા એ જાણાં, ભર દરીયા મોઝાર;
 હવે ત્યાર પછી સું નીપન્યો તેનો કહુ વિસ્તાર. ચાલ્યાં વા
 હાણુ તે જ્ઞરમાં, માંડુ બેઠા નરનાર; ત્યારે સોમદત કહે અ
 સ્ત્રી સાંભળો, મારા મનનો વિચાર. મારે ઘેર જવાય નહી,
 મારી અસ્ત્રીની લાગે છે ખીક; કેહે અસ્ત્રીચરીત્ર લાવ્યા નહી,
 શું કામ કરવું એ ઠીક. વાહાંલાને આગળથી મોકલુ, મા
 રું ન લાવ્યા લાગાર; ત્યારે શો ઉત્તર અમે આપીએ, મા
 ટે ઘેર કેમ જવાય. તારી અસ્ત્રી પણ ભોગવે, પર પુરૂષ શું
 જ્ઞર; તમને ખખર તેની નથી. દખ્ખડાવીશું ભરથાર. નગ
 ર તમારું કેટલે, તે સાચી કોહોને વાંણ; નગર સમીપે આવે
 સહી. ત્યાં નાગરીએ વાંહાંણ. તે હવે સમીપે આવ્યું સહી,
 યાંથી જ્ઞજન ચાળીસ, આગળ સસરાનું ગામ છે, તે પણ યાં
 થી જ્ઞજન વીસ, ત્યારે રતનમાલ કેહે કંથજી. જ્યારે આવે
 સસરાનું ગામ ત્યારે અનને ચેતાવજે વાંહાંણ નાંગરશું તે
 ઠામ. તે નગરમાં ખખર કહાડજે, કદી પંદરમાં ગામ નર;
 જ્ઞ અસ્ત્રી ચરીત્ર દાખડું, જેમ મન માંન થાય. એમ કી
 ને વાંહાંણ હકારીઆં, આવ્યાં જ્ઞજન વીસ; શોનદત ૭૯ ના
 રી સુણો, આ સસરાનું ગામ છે થીસ. વાંહાંણ નાગરાં તે ખં
 દરે, પછે કરયો મંત વિચાર; પુરૂષ વેશ પોતે ઘરયો, રતન
 માલ જે નાર. મછવો મુઢાવ્યો ત્યાં થકી, બેઠાં નરને નાર;
 ગુમાસતાઓ સાથે લેઈ, પછે આવ્યાસસરાને દાર, શાગાની
 સાથે એક વાણીઓ. ત્યાં બેઠાં બેહુજણ હાર; પુછું તે વાણી
 કને, આ છે કોનો અવાસ. કોણ વેપારી એ વાણીઓ, તે જ
 સ કેરો વિખ્યાત; એક દીપચંદ નામે વાણીઓ, શાકારમાં
 રૂઢી જ્ઞત. વેહેપાર કરે છે વાંહાંણનો, જુગમાં છે બહુ વીખ્યા
 ત; એને પુત્રી એક પરીવારમાં, કનકાવતી જેનું નામ. તેનો
 ખાંડ ગયો પરદસડે, માટે રેહે છે આણે ઠામ; વાતતો એવી
 સાંભળી, ચેતી ચતુર સુજાણ. ત્યાં થકી સહુ. આવ્યાં જ્યાં છે
 વાંહાંણ; રતમાલ કહે કંથને રાતે જઈએ નગર મોઝાર. ચર
 આ જોઈએ તુજ નારીની. અસ્ત્રી ચરીત્ર પમાડું પાર; પછે આ

નખાન કીધાં તહી, એવી પડી ત્યાં રાત. મધ્યે મુકાવ્યો તે
જમે, ઉતર્યા બે જણ સાથ, ચરચા જોવા કારણે આલ્યાં ના
કરીને કંથ જોતાં જોતાં સંચર્યાં જ્યાં છે મેહલનો પંથ;
મેહલ જોયો તે નારનો, તથે ગયો તે પાછલે ખાહાર; ત્યાં દા
રકું ખારીજી ખાંધીયુ તે દીકું નરને નાર. ૨૩

આપાઈ.

નારી કહે ઉપર ચઢે સ્પષ્ટ, જઈ કરો તમે સધળે દ્રષ્ટ;
ત્યારે શોમદત કહે કેમ જવાય, મારી નાંખે મુજને ઘર માંમ;
તારે નાર કહે તારૂં નહી કાન, હું જઈને જોઈશું તે ઠામ,
એમ કહીને ઉપર ચઢી, જઈ ખાહાર પછવાડે અડી. સરવે કા
ઢ્યું ત્યાંઆંખડી તળે, જુવેતો જર વળગ્યો છે ગળે. ભર નીં
દ્રામાં સુતાં છે મે, વસ્ત્ર નથી નગન છે દેહ તે જોઈને દેહજ
ઉતરી. સ્વામીને કહ્યું તે ફરી; ત્યાં ભરનિંદ્રામાં સુતી નાર,
પાસે સુતો છે તેનો જર. જાગો ઉપર તમે ભરથાર, ત્યાં ન
થી કોઈ માનનાર; જઈ જરતું કાપે શીશ અંતર કરોધમાં
આગી રીય. શોમદત ચરચા તે વાર. સુતાં છે નારીને જર;
ભર નીંદ્રામાં પેલણ સહી, કંઈ વળગી સુતાં છે તહી; શોમદ
તે જોયું તે ઠાર ધીક ધીકે તુજને નાર; રતનમાલે કહ્યું તે સા
ચું સહી. મેં મુરખે માન્યું નહી, હવે મુસ્તક કાપવા જાઉ
જયરે કહી જાગી ઉઠે તાયરે; તો મુને મારી નાંખે સહી; એમ
કહીને પાછો ઉતર્યો તહી. તારે નારી કહે છે કેમ આવીયા,
મુસ્તક કાપી કે ન લાવીયા; ત્યારે શોમદત કહે ઘરજે મુજ
હાડ, મારાથી નવ થાએ ઘાત, ત્યારે કહે તું પુરો ગુમાર એ
મ કહીને લીધી તરવાર; પછી પોતે ત્યાં ઉપર ચઢી, આવી
જ્યાં સુતાં જરને સુંદરી. ધીમે ધીમે ગઈ તે દીશ, જઈને જર
રતું કાપ્યું શીય; ચોટલી તેની હાથમાં લેઈ, મુસ્તક લાવી
દેહજ સઈ, તે શીશ લઈને આલ્યાં બેય, દરીયા કાંઠે અ બ્યાં
તેહ, મધ્યાવાજાને બોલાવ્યો જાણુ, પાછાં જઈને બેડાં વાંકાંશુ
નારી કહે સાંભળો ભરથાર, આ અસ્ત્રી ચરીત્ર નીરથાર; ઈ
શકોતરીયામાં ઘાટયું ઉલ્લાસ, તાણું દેઈ કુચી રાખી પાસ. ત
મા ઘેર જસો જાયરે, નારી પીયરથી આવશે તાયરે; અસ્ત્રી ચ
રીત્ર લાગ્યા ભરથાર. આ મુસ્તક મુસ્તકે મર મેં જર હવે મે
વાત એટલેથી રહી પેલી નારીની કી જા શાં; રાત પાછ

લી રહી જાવરે, તે જાગી ઉઠી તાયરે. તે નારીએ કીધો મન વિચાર, ઘેર મોકલી દઉં મારો જીર; એન વિચારી જગાડવા ગઈ, તો મુસ્તક વિનાની કાયા સઈ. રૂઢીર દોડું અપરંપાર, નારી દુખ ધરયું અપાર; પછે મન વીચારયું સહી, મારા જીરને કોઈએ માર્યો અહી. પછે મનમાં અક ધર્યો વિચાર, મોકીવાળાએ માર્યો જીર, પછે ચાદરમાં બાંધી ગાસહી; માથે લેઈ હેઠે ઉતરી. નાંખી આવી તે દરીયામાં જઈ, પાછા આવી ને ઘરમાં રહી, તે વાત કોઈ નહી જાણે લગાવ; એટલે ત્યાં થયું સવાર. સોગ ધરે છે નારી સહી, એ વાત તો અટલેથી રહી; નાગરમાં વાહાણ જઈને ખાડીએ, વધામણી મોકલી આપને, પેહેલાં વાયુ જોઈથી ચાલ્યાં વાહાણ; આવ્યાં કોરે કોરે સમીપે જાણ; ઘાઈ આવ્યાં તે માતને તાત, સાંમળા પુત્ર આવ્યાની વાત. જાગર લોક પણ આવ્યા સહી; માળાપ પુત્રને મળ્યાં તહી; ત્યાં રતનમાસ નારી છે જોઈ, સાચુ સસરાને પગે લાગે તેહ. વહ જોઈને હરખ્યાં માતને તાત, ઘેર આવ્યાં તે સરવે સાથ; બેઠાં માત પીતાને તન. સહુ સાથે કીધાં ભોજન વહુ દુખીને હરખે સહુ, રતનમાસ જેવી લાવ્યો વહુ; હવે ક નકાવતી ને પેલી નાર, તેતો છે પીયર મોઝાર. પુત્ર ઘેર આવ્યા જાહરે, તેને તેડું મોકલ્યું તાહરે, તે પાંદરથી આવી સઈ, સાચુ સસરાને મળી છે તહી. મળી જોઈય રતનમાસ જાહરે, અન્યો અન્ય સહુ મળ્યાં તાયરે. વાત વિગતની સરવે કહી કામ કરીને બેઠાં તહી. ૨૬

હેરહરે.

રાત પડી છે જાહરે, ચુનાં નરને નાર; હારણ વિનોદ કરે વારતા, લામતીને ભરથાર. ત્યાર કનકાવતી કહે કંથઈ, લાવ્યા અન્ની ચરીત; તો પ્રીત આપણી રહે, નહીં તો થાશે વિપ્રીત. ભાઈ ભોજઈને આણી આપીયાં, આણી આપ્યું માતને તાત; તમે મારી વસ્તુ લાવ્યા નહીં મેં વીચારયું રૂઢી થા સાથ. તમે નારી બીજી પરણીયા માહરો શો અટકાવ માગી વસ્તુ નહી મળે, ઉપરથી મુજ પરથી ભાવ. તાહરે કંથ કહે કામનો તું વાહાણી મુજનેપ્રાણ; તાહારી વસ્તુ લાવું નહી. તો થાય મુજને હાણ. તુંછે માહરો જીવડો, તુંછે માહરો આધાર; તાહારી વસ્તુ લાવ્યો સહી, આ પેલી પેટી મોઝાર.

૨. અ કુંચી આ કુંચી લો કામની, તમે હાથે ઉઘાડી શો; અસ્ત્રી ચરીત્ર જોડું કે ખરું, જવાબ મુજને દ્યો. તે કુંચી લીધી કામની, ને ઉઘાડ્યું તે વાગ; મુસ્તક રૂમાત્રમાં વીટીયું, ત્યાં દીકો પોતીકો જાર. ત્યારે નીહજકું નારીએ, એ સચી નીશાની સહી; હવે જોડું કેમ કહુ, એમાં સંદેહ નહીં છયો.

હોત્રાઈ ગઈ તે નાર. અદ્રષ્ટની ચીંતા કીધી; થર થર કપે કાય. મનમાં ઘણું એક બીટી; મુખે નવ જોત્રાપ, મનમાં વીચાર આવે; માહારા જરતું શીશ, એતો ક્યાંધી લાવે; ટળી મુખને સાંત. મન નાનીનું જોયું; હલકી પડી ગઈ છેડ, પાણી જોતીનું જોયું. કમળ કરમઈ ગયું સેજમાં, એમ થઈ ગયું તે નારને; શામળ કેહે સહુ સાંભળો, જ્યારે દીકો પોતીકો જરને. ૧ જોત્રાઈ.

તે નારી તો ઝાંખો થઈ ત્યારે કયે વાંચી કહી; કેમ નારી જુવે છે અરૂપરૂ. અસ્ત્રીચરીત્ર જોડું કે ખરું. ત્યારે નારી એ જોડ્યા હાથ. સ્તુતિ કરવા માંડી સ્વામીની સાથ; ક્ષમા વાં, કરો માહેરો, મેં ઘણો અપરાધ કર્યો તાહરો. પગે લાગે તે નરને નાર. રીસ ન કરશે માહારા ભરથાર, નારી નીચ થઈ છે કપી, બુદ્ધી નારીમાં કાંઈએ નથી. તમે મારા સ્વામી ચતુર મુજાણ, અવગુણ સંજો ગુણવાન; એમ કહી નયણે નીર ભર્યાં, ત્યારે ત્યાં જોડ્યો ભરથાર સાંને નારી આવડું દુઃખ ધરો, તમે અપરાધ તે સાને કરો; એવું ઠામે ઠામ મેં જોયું કથી, એમાં વાંક તમારો નથી. મુખે નારી રેહેજે તમે એની રીશ નથી કરતા અમે; તારે નારી પાણુ પાંખી હુલાસ, મુખે રહી સ્વામીની પાસ. પછે મનમાં વીચાર્યું તે ઠામ, એ તે પેલી નારીનું કામ; માહરો સ્વામી ગુરખ ઘણું શું સમજે ચરીત્ર ચતુરા તણું. પેલી નારી લાવ્યો ભરથાર તે નારે કર્યો હુશીઆર; દખાડી દીધું માહેરું ચરીત્ર તેધી વાત થઈ વીપરીત. પછી સોકો એ એકઠી મળી, વાત જોઈ માંહે હળી ભળી; પછે ખાચ પીએ ને દીન નીરમમે, કરે વીનાદ બને જણુ રમે. એ વાત અહીં પુરી થઈ, કરતુરાવતીએ બરાસને કહી એ વાં છે નારીનાં ચરીત્ર, તે શું પુરૂષ જાણે રીત.

દાહરો.

કસ્તુરાવતી કેહે રાયજી, માટે નારી ચતુર મુજબ; પુરુષ બી
યારો શું કરે, અકલ વનાનો અનજાણ. તે સોમદત સજ્યા
નહીં, નવ સમજ્યો બુલો સેઠ; પેલી ગુણકા મળી જાહેરે, ત્યા
રે ઠીક પોહિંચાડ્યો ઠેઠ. ગુણકાએ મેળવી નારને, જેનું રતન
માળ છે નામ; તે નારીએ ચરીત્ર કર્યું, પાર પાડ્યું સહુ ઠા
મ. જો ગુણકા નાર મળે નહીં, તો શું કરે સોમદત રીત; જો
સો પુરુષ એકઠા મળે; તો ન જડે સ્ત્રી ચરીત્ર.

વિષાધ.

એવી વાત કરી જાહેરે, રાજાને ગુસ્સો ચઢ્યો તાહેરે; રકત ધ
ઈ ગયાં લોચન. ઉતરી ગયું રાજાનું મન. જુઠી વાત મુજબ આ
ગગ બાણી, પુરુષને લેખામાં નહીં ગણો; હવે તારે મારે શ
નો સંબંધ, તૂટ્યો તારો મારો બંધ; હવે તું નારીને હું નર ન
જો, એવી ખરાસ રાજાએ વાણી કહી; તારે નારીએ વીચાર્યું
મન મોઝાર એ રીસાઠ જશે મારો ભરથાર. ઘણું દોહડે કું
પામી કય, તે વળી જતા રહેશે પંચ; પછે કાલાવાલા માંડ્યા
ઘણા, કસ્તુરાવતીએ ખરાસ તણા. સ્વામી એતો સેહેજમાં વાત
થઈ, એના કરોધ તમારે કરવો નહીં અસ્ત્રી અલપ બુલો અ
મન, વાત કહીને થઈ અનજાણ. મુરખ છે નારીની જાત, ન જા
ણે વીવેક વીચારની વાત; હવે માહારા સમ જો ધરો કુખ, શા
માટે ઉતરી ગયું મુખ. હવે આવો આલીધન લીજાએ, એ વા
તનો શોક મુઠી દીજાએ, નીસાસા મુકે વારંમ વાર. પણ ખરા
સ નવ બોલે લગાર. પછી કસ્તુરાવતી પસ્તાઈ ઘણી સ્તુતિ કરે સ્વા
મી તણી ન ખાધું ન પીધું તહીં રાત પડી ને મુતો જઈ. મુખે ન
થી બોલતો લગાર, સાંભર્યો વજર તણો કમાર નારી કાલાવાલા
કરે, ખરાસ રાજા એ મનમાં ન ધરે. નારી વળગવા જાય જ્યારે છ
છેડી કાઢે તારે. એમ કરતાં મધરાત ગઈ. નારી તો નીંદ્રાવશ થઈ
ત્યારે ખરાસે વીચાર્યું મન. આવે તે ઊંઘી અસ્ત્રી જન; દારકું
ખારીએ ખાંધ્યું સાર, ત્યાંથી નીકળી નાઠો ખાર. દરવાજા પાસે
આવ્યો સઈ ત્યારે દરવાજો લીડ્યો તહીં છાનો માનો પેઠો તે ઠા
ર, ઉઘડતે દરવાજો નીકળ્યો ખાર વળી લીધો ફકીરનો વેશ, રટ
ણ કરે છે દશેા દશ; મનમાં એમ કર્યો વીચાર, મળી જાય વ
જરનો કમાર. એમ વીચારી ફરતો ફરે, વજર મુતને ચતમાં ધરે;
જો મળે મુજબે મીત્ર સાક્ષાત, તો મુખ કુખની કઠીએ વાત; એ

મ વીચારીને ચાલ્યો જાય, જીવે વન કુંગર ને ગદાય; એવે એ વા
તતો એટલેયા રહી કસ્તુરાવતીના શી ગત થઈ.

દોહરા.

જ્યારે નારી નિંદ્રાવશ થઈ, રહીજ્યારે પાછલી રાત્રી સ્વપ્ન
લંધુ નારને, તે કહું વીસારી વાત. જાણે સ્વામી રીસાઈ
ગયા, ખાંધી અંગ અધિયાર; ત્યારે કાલાવાલા કરેછે ઘણાં, તો
ય માને નહીં ભરથાર. સ્વામી કહે હું કંથ નહીં, તું નહીં
મારી નાર; એમ રહી તરછોડી નારને, નાઠો ત્યાંથી ભરથાર.
ર. ત્યારે નારી છેડે વળગી પડી, ન જાણે મારા ભરથાર;
શાંધને ઘણું કળકળી, એટલે અમકી ઉઠી નાર. એટલે સ્વામી
દીઠો નહીં સેજમાં, ત્યારે પડી પેટમાં ફાળ; મુરછાગત થઈ
નારી પડી. હવે આણું મારો કાળ. શીશ કુટે ને હંધકું હણિ,
ત્રેડે માથાના કેશ; હાય આ હવે શું કરું, કંથ મેલી ચાલ્યો
પરદેશ. ૬.

દાળ ઉદાશી.

કસ્તુરાવતી ઘણું ટળવળી, વલવલે મેઢેલ મોંજર. નીપટ નીરા
શ મુજને કરી, એમ નવ ઘટે મુજ ભરથાર. આવી વાત મેં શા
ને કરી, જેથી સ્વામીને લાગ્યું માફરે; એ રીશ ચઢાવી ના
શી ગયા, એ દુઃખે પંડ પાફરે. એકવાર સમુદ્રમાં પડી, ત્યાં
થી પ્રભુએ લીધી ઉગારીરે; વળી ભોગ અધુરા હતા, જે મેં
વાત એવી કાઢીરે. આ કુમળા મારા કંથજી, જીવ્યો રાંકડી જા
મુરે અડવ અવરાધ માટે તજ ગરાછો, મહા કષ્ટ તેથી પામુર.
નવ ઘટે પાણીજીવન માફરા, આમ તજને જાણુરે; જે મુજને
કહી ગયા હોતતો, હું પણ પાછળ આવુરે. મેં જાણ્યું જે શા
શ કરુંછું, હાંશીમાં થઈ હાંતીરે; આ પાપી મારા પ્રાણીયા, કેમ
ખેશી રહ્યો ઘટમાં પ્રાણુરે. આ કસ્તુરાવતી મારી માવડી, આ
કપુરસેન મારા ભાતરે; આ કમુંબા દેશના રાયજી, ખરાસ તે મા
હારો નાથરે. પેલે ભવ તરછોડેથી, હંશ તણા અવતારરે; આ ભ
વ તરછોડી ગયાછો, મારા પ્રાણ જીવન આધારરે. આ પ્રભુ હું
કોનીને કોણ તણી, મારું હંધકું કોણુરે; તમવીના નીશ્ચે મરું,
કાહું કહોતો પ્રાણુરે; જે સંતાયા હોયતો છતા પડો, હવે નયો
રહેતી ધીરરે; પ્રાણ જીવન પ્રાણજી જશે, એમ કહીને ભરતો
નીરરે. પેલે ભવે કરમ શાં કર્યાં, કંઈ વાવતાં છોડાવ્યાં ખા

(૭૬) ભરતી કરતુરોની વારતા.

જરે કે કાંઈ વિસ્વાસ ઘાત કરી. ફાંટી સરોવર પાણી
પ્રામાણની નીંદ્યા કરી, કે કર્યો કન્યા વિક્રયરે; કે કે
કાં ચડાવે આજરે, કે ગાયને દીધી ગાજરે. એમ કરે વીલાપ
કામની, ભામની ચોરસ ભાજરે; ઘેલી વેહેલી જુએ પેહલી
બળતાને કાં બાજરે, પછે ભયાતુર થઈ મન વિચારે વાતરે; હ
હવે મળવું નહીં થાય નાથજી, માટે કરું દહની ઘાતરે. પછે
કેમ તણા કાંસો ઘાલ્યો, વળી વિચારયું મનરે; એમ જીવ કા
હાંડે શીધી નથી, માટે જોણું મુજ ભરતારર.

ચોપાઈ

પછે વીચારયું મનમાં નાર, રડે જડે નહિં ભરથાર; માટે
ધીરજ રાખું મન, જોળવાનો કરું ઉદ્યમ. પાછી રાત્રી જરે વ
ઈ, લીધા પુરુષાનો વેસજ શહી; શુંદરસોભેતેની કાય, બાણિકોઈ પ્રથ
વીના રાખ. જેના તેજથી મુરજ વળવાય પુરુષ દેખે તે સજ
વાય; અથ પાણીપયો સજ કરો, તે ઉપર પોતે અસ્વારજ થયો.
નીકળ્યો ત્યાંથી રાતારાત, કોઈએ નાં આજખે એસીની જાવ
અથ મારી મેલ્યો નહીં, અધારે વનમાં ચાલ્યો વહી. કાંઈ
નાવ ગણે લેખા માટે ખેડ ખેડ કરતો જાય; એમ દરાઈન ફર
તાં બહુ રહ્યા, પછે તેના ઉપાય શા થયા એકજુબાહું નામે રાજન
તેના વીરભદ્ર નામે તન તે મુખીયા રમવાને જાય, તે આવ્યા
તે વનને માંડ. તે મારગમાં જાય જટલે, પેટો પાણુ મારગમાં
મળ્યો તેટલે; તે વીચાર કરે છે મન નખ સીખ નીહાણું તે
જે તન તેને વીચર કર્યો સરવથી, એ નારીએ પાણુ નર
નથી; પાસે જઈને ચરચા જેઠાં, માહારા નમનો સદેહ જોઈ.
એમ કહીને પાસે ગયો, જઈને બોલજ કહો; ઘેડો લગભગ લો
ધા પાસ, મુખ થકી બોલ્યો હુલાસ. કોણ રાજના છે કુંમાર
પ્રાક્રમ દીસે છે અપરંપાર; એકાએક એકલા છે જાત, શાધી
ચંગાથી નથી કોઈ સાથ. તેણે પાણુ જુહાર કીધો સહી, પછે
મુખથી વાણી કહી; તમે પાણુ કાતીના તન, કેમ એકલા આ
વ્યા વન. કરપુરાવતી નગરી તે સાર, ત્યાં તણા અમે રહે
નાર; કામસેન છે માહારા નામ, આવ્યા અગ્રીયા રમવા કામ
જુગા પડ્યાને વનમાં ભમ્યા; કુખ બહુ દહમાં સમ્યા, ત્યા
રે બોલ્યા વિરભદ્ર રાજન, ભલો કપુર સેનનો તન. આસમીયે
નગરી છે સાર, ત્યાં પધારો રાજકુમાર; થાક ખાઓને મુખીયા

થાઓ, દીવશ એક રહીને જાઓ, તારે કામસેને વિચારો પેર.
ગયો તેની સંગાથે ઘેર.

દેહડરા.

ઘેર લાવ્યો તે ગુણનીધી. વપુએ વિચારી વાત, જોઉં ચર
યા એહની; જે થાય દીવશને રાત. જે અસ્ત્રી ઠરશે નિશ્ચય
સહી, રાખીશ ઘરમાં નાર, ભોગવીશ ભામનીને આપથી, મન
વિચારયું તે ઠાર. રાત દીવસ ચરયા જુએ, ચાકરી કરે અનુ
દીન; પણ પલક એક પકડાય નહીં, ન આવે સમજાણ મન.
તારે વીરભદ્ર એમ યોડીઓ, સાંભળ કામસેન મુજ મીત્ર; એ
ક ગુંજ વાત તમને કહું, તું છે પરમ પવીત્ર. એક નારછેસું
દર અતી ઘણી, મુજ માનીતી છે સાર; તેને તન મન જુદું ન
થી, અમારે પ્રીત છે અપરગ પાર. તેણે મુજને દેહ સોંપી સ
હી, તનમન માદારી પાશ; તે ભામનીને હું ભોગવું, કરું છું રં
ગ વિલાસ. હવે તમે મારા મીત્ર થયા, વળી આપણુ છીએ એ
ક જાત; માટે તમાર્ગે અગજો. ભાગી મનની પ્રાંત. માટે મીત્ર
ખાની આવ કરીએ સહી, મારી વાડી માંય; તે નારી પણ આ
જે આવશે. તમે જરૂર આવજો તોહ. ત્યાં ખાતપાત કરીએ
બેહ જાણા, આપણે ભોગવીએ નાર; મીત્ર માટે તમને કહું, બી
જેને નવ કહું લગાર. સરખે સરખા બે જાણા, માટે કહી મે
વાત; એ અસ્ત્રી રંગા છે સહી. આપણે રહીશું આખી રા
ત. વળી કોઈ જાણે નહીં, એવું કરીશું કામ; માટે બ ઘડી રા
ત જોતે તહાં, જરૂર આવજો તે કામ. ત્યારે કરતુરાવતીએ
વીચરીયું, શંખે કરે મુજ કાજ; કાંઈ બુદ્ધિ લગાડુ આ સમે,
રાખુ મરી લજ. પછી બુદ્ધિ વીચારી યોડીયો. સાંભળ વી
રભદ્ર રાજન, તમારી વાત સાંભળી કરી, ઘણું હરખ્યા હું મ
ન. કાગણ મારા મન તણું, તે સંભળાવું વ્રતાંત; તમે મિત્રછો
માટે ભાણું, તમારા મનની પ્રાંત. ૧૪.

આપાઈ.

એક વારને શમે શું થયું, તે તમ આગળ માંડીને કહું; એ
ક હું ને માથે મીત્રજ સાર, નીકળ્યાતા અગીઆ રમવા બહાર
તે દાહાડે હરાણુ દેતા ફાળ. અમે બેહએ આણ્યો પ્રશુનો કા
ળ. એટલામાં શું કહીતક થયું, અરે મીત્ર તમને શું કહું. એક
અગણો અગણી બેહ જાણા, રહેવાશી તે પ્રનજ તણાં; તે ન

૨ નારીને સ્નેહજ ઘણો, દીવસે વીહાર કરે ત તણા. અમને તે
 નું નોતું ભાત, મેં અજાણિ મારયું ખાણ; તે અગને વાગ્યું જ
 ઈ, રંગમાં ભંગ પડ્યો છે તહાં. તે અગના તો ગયા ખાણ, ત્યા
 ૩ હું પાસે ગયો નીરવાણ; પેલી અગલી બેઠી કરે રૂદન, પછે
 કરોધે બેલી વચન. ધીક ધીક કહ્યું તેવાર, કહું રાજા તુને ધીકા
 ૨; તે રંગમાં ભંગ કીધો સહી હવે તું જીવવાનો નહીં. અરધો
 વીહાર રહ્યો તે ઠાર, જીવામાં તે માર્યો ભરથાર; પુરૂષ સંગ
 કરવા નહીં દીવો અજાણ, અધવચ લીધો અગનો ખાણ. તે મા
 ઠે શ્રાપ દઉં છુ અમે, એવું હોય તો એ જાતે તમે; તુને તાહરી
 નિ સંગ કરશે જાહરે, અધવચ તું મરશે તાહરે પુરો સંગ થ
 વાનો નથી, અધવચ ખાણ જાશે સરવથી; જાહરે એવી કહી
 અગલીએ જાત, થરથર કંપ્યા મારા ગાત્ર. ન રહી મારા મન
 ની ધીર. નેત્રેથી વહ્યાં બહુ નીર; કાલાવાલા માડ્યાં ઘણાં, વી
 નય કર્યા બહુ અગલી તાણાં. માની નારી કે ચતુર સુજાણ, મુજ
 ને જાણે તન મન ખાણ; હજી તો ઇચ્છા મનમાં રહી, ભોગ હજી
 એકે ભોગવ્યો નહીં. ત્યાં નારીને મન આરત ઘણી, ભોગ વી
 લસ ભોગવવા તાણી; તેની પુરી પહો નહીં એકે આશ, હવે
 ભોગવું તો થાએ નાશ. મેતો અજાણિ કરી ઘાત. જાણ્યા વી
 ના કીધી વાત; માટે એમા કરો સરવથી એનો શ્રાપ દવો ઘ
 ઠતો નથી. તારે તેને આવી દયાય. એવાં દીનતા બોલજ ક
 હા; કહ્યું ને અસ્ત્રી ભોગવજે આપ, તે શ્રાપ મે કીધો મરદ.
 પાણ પર અસ્ત્રી સંગ કરશે જાહરે, નીશ્રય ત્યાં મરશે તાહરે;
 એવું કહીને અગલી ગઈ. માહાગ જીવતી શાતા થઈ. એવો
 શ્રાપ મુજ માથે સહી, માટે પર અસ્ત્રી સંગ થાએ નહીં; તમે
 તો ફેલાઓ સુખને કામ, પાણ મારું મોત લખ્યું તે કામ. ૐ
 ઠે સુખે રમજો તમે; તે નારી સાથે નહી રમીએ અમે; અમ
 થી તાંડાં નહી અવાજ, એવું કહી સમજાવ્યો તે રાય. તે પાણ
 સગુ માન્યું સહી, એ વાત કાંઈ જુડી નહીં; હવે હું પરપચ
 કરું સાર, હવે એનો નીસચે કરવો નીરધાર. જોમ વીચારી વીર
 બદ્ર ગયો, પછે કામસેનને અદરશો થયો; રખે એ કાંઈ ચાહતો
 હોય, અરચા માહારી નીસચે જાય. માટે અહીંયા રહેવું નહી,
 એવું વીચાર્યું કામસેને સહી; તેતો રાતોરાત ત્યાંથી પરવર્યો, વ
 ણી અધાર વનમાં નીસર્યો. દર મજાસ ચાહ્યો જાય, કોઈને

જી નડી લેખા માંય; એમ દીવસ ઘણાં ગયાં વહી, એક ન
ગર અબધુ તહીં. ૨૧

દોહરા.

એક નગર રળીઆમણું, જાણે ઊઝ્યો ભાણું; તે નગરમાં
કુંવર ગયો, જે કપુરસેના તન. ઉતરયો વઘીને વાગ્યો, અ
શ્વ ભાંધ્યો તે વ્રક્ષ. શોભા નેકતમ તે તણી, જોતાં કરે સહુ ચ
ક્ષ સુતો. સાંક તાણી સહી, થયો નિદ્રાવશ દહુ; એટલે મા
લણ વાડી તણી, વાડીમાં આડી છે તેહ. સુતો દોહી તે જનને,
માલણ વીસમે થાય; તે પાસે આથી જેટલે, એટલે ઝબકી ઉ
ઠયો રાય. ત્યારે માલણ કરજોડી રહી, વીનય કરી બોલા વાણ
તમે કોણ દશના અધીપતી, કોણ તણા તંતાન. કયાંથી આ
વ્યા ને કયાં જસો, આ નગરમાં શું છે કામ; બાળે મેમ
બાહાર નીચરયા. શું છે તમારું નામ. ત્યારે રાજકુંવર કહે
સુણ માલજી, મારા મનની વાત; અમે કપુરસેન નગરીના
અધિપતી, કપુરસેન જુજ તાત. ક.મસેન નામ અમતાણું, ને
અગીઆને નીકળ્યા બાહાર; અમે માહા વનમાં ભુજા પડ્યા
આવી પોતા આઠાર, હું તુને પુછુરે માલણી, આ નગરનું શું
છે નામ; રાજ એનો કોણ છે, સુખ દુખ કંવાં છે કામ. રાજ
ને પરીવાર છે કેટલો. સુખ દુખ વધ કે હાણ તે સહુ અમને
કહો સહી, સાંભળવો સાચી વાણ. ત્યારે માલણ કહે રાજ
સુણો, તે કહુ મણુ વરતાં; તમે મદીર આવો માયરે, તો
ભાણુ મનની પ્રતિ. ને રાજ કુંવર એક સાંભળી, મનમાં થ
યો મગન; ત્યાંથી પોને ચાલીયો, આવ્યો માલણને જોવત.
માલણ હેત ધરે ઘણું, જાણે પેટા તન; ત્યારે રાજકુંવર કે
હે માલણી, મારા મનની વાત. આ નગર દીશે રળીઆમણું
એનો કોણ છે રાજય; સુખ દુખ કેવું શહેરમાં, તે સાચી ક
હે વારતાય. ત્યારે માલણ કહે સુણ અધિપતી, આ નગરનું
વરણન. તે તમને પ્રીતે સરવે કહું તે તું સાંભળ રાજન. હ
વે માલણ કહે સુણ રાયજી, તે નગરની સોભાય; સુખ દુખ
ને હાણુ વરધ, કહું સરવે વારતાએ. ૧૬

૧૬

ચોપાઈ.

તારે માલણ કહે સાંભળરે રાય, આ અંદનાવતી નગરી કહે
વાય; અંદરસેન રાજનું નામ, અંદનાવતી રાણી અબાધાન;

એક ચંદ્રમુખી કન્યાએ. બીજી સતી નથીરે કોય; રાજરા
મના સગણુ સહી, સુખ દુખ કેઈ જાણે નહી, ઘેર ઘેર સદા
વ્રત અપાય, ઘેર ઘેર હરા કથા રોજ થાય; પુત્રની પરે પા
જે પ્રજાય. ભટ હાલશુ રાજા ચાહાય; પ્રધાન પણ સબુકી
સહી, એમ વાત રાજાનો કહી, રાજકુંવર કહે માલશુ માય
મુજ એક કંદોની વારતાય. ચંદ્રમુખી જે કુંવરી સહી, તે પ
રાણી કે કુંવરી તહી; તારે માલશુ કહે સાંભળ રાય, જે ક
ન્યા છે રૂપની રંભાય. ભણી ગણી બની છે ઘણી, શી શો
ભા કહું કુંવરી તણી; રાજા તેને પરણાયા કરે, તારે કુંવરીના
જોયરે મારા મનમાં પ્રોણજ ઘણું, મન માને તે સાથે વ
ર. સપ્તમા મારી પુરશે જોક, અમે વર વરીયું તેહ; તેશું
જાણીએ શી સમશાય, જીવો હડ ધરયો મન માંય; કોઈ થ
અરથ થાતો નથી, માટે કન્યા કુંવારી સરવથો. અરથ કરના
રો મળશે જાયરે, તે કન્યા તેને પરણશે તાયરે; એની સાંભ
ળી માલશુની વાત, સાચું બોલુંછું તારી સાથ, તે કુંવરીએ
શમશા ધરી હશે જેહ, નીશ્ચે અરથ કરીશું તેહ, પણ એક
મુજને ખાવા જાણુ, પણ એ કન્યા પરણું નહી નીરવાણુ;
શમશા એના મનની કહું પણ એ કન્યા હું નહી લેઊં, અ
મન ધરતી હશે હકાર, જે પ્રથવીમાં નથી કોઈ કેહેનાર; મા
ટે એના મનનો મઠાકું મોઝ, શમશા કહીને છતું હોઝ; પર
ણાની તો કહુંછું નાય, એવું હોય નો કહું શમશાય, ત્યારે
માલશુ બોલી તહી, હવે હું જાઉં કુંવરીની પાસે સહી. ત
મ વચનથી હું જાઉં; જઈ કુંવરી પાસે વધાઈ ખાઉં, એવું
કહીને ચાલી નર, તે કુંવરી કેરા મેહલ મોઝાર; જઈ અ
દ્રમુખીને કરયો પ્રણામ બઈ મુજને આપો ઇનામ; એક ક
પુર શમાવતી નગરી જે કેહેવાય, તેનો કપુરસેન રાજાય. તેનો
કામસેન નામે છે તન તે આવ્યો મારે બોવન; તેણે મને
પુછ્યું વ્રતાંત, જાગી તો માહારી ત્યાં જાંત. એ કુંવર કહે શ
મશા કહું સહી, પણ કન્યા મારે પરણવી નહી; તે બાળપ
ણમાં જોબન વેશ, નીકળી આવ્યો છે પરદેશ.

છપો.

રૂપે જાણે કામ, રાગ સમાને; પ્રાક્રમમાં બુદ્ધિ બગવાન, જે
રૂ દખીનો જાને; ધરતા બહુ છે ધીર, વીર વનમાળી જોવા;

વિદ્યા આપ બહુ વેશ, શેશ સમરથ છે તેવો; શાણો માને હા
હાપણે, વિદ્યા વડો વીવેક છે; તે શમશા કંઈ પણ પરણે નહી
શામળભટ એવું કહે છે સહી.

દોહરા.

માલણ કહે સુણ કુંવરી, સાચી કહીણે પેર; શમશા તારી
પુગશે સહી, તે ઉતરચો મારે ઘેર. ચંદ્રમુખીએ સાંભળયું, મા
લણના મુખની વાણ; કુંવરી તે વ્યાકુળ થઈ તત્તપવા માંડ્યો
પ્રાણ. સાંભળ માલણ માનુની, મુને થઈ હાંસીને હાણ; હૃદય
એ ધીરજ રહેતી નથી, જઈ વાળ્યો ત્યાં પ્રાણ. વળી ચીંતા
એક ઉપની ચીતમાં, ધીરજ ન રહે કાંય; શમશાએ કહેશે ખ
ગી પરણાતી ના કેમ કહેવાય. મેં એ પણ તે માટે કર્યું
જે કોઈ હશે ચતુર સુજાણ; તે શમશા પુછશે તેના ગ્રહીશું પ્રાણ
તે મીઠ્યા થઈ ગયું માહૂર, યવે શું કાણે કીરતાર; નીમીત
માત્રે શમશા કરી. જોવા ચતુર ભરથાર. વિચારયું વાંચે ગયું
માલણે શી કરી પેર. વળી રૂપ વરણું તે તેહડું, વળી પ્રાંક
ચ ઘણું જોર. તેથી જીવ રહેતો નથી, હવે મનમાં બહું પ
સ્તાય; હવે શું કરે શું થશે, હવે તે ક્યાં જઈ હુય, અવો
ખીજે નર મુને ક્યાં મળે, રૂપ ગુણનો ભાંડ હ; રૂપ હશે ત્યાં
ગુણ નહી. ગુણ ત્યાં રૂપ નહી લગાર. પછી મદીરમાં ગઈ
માનુની, કીધો મન વિચાર, પત્ર લખ્યો એક પ્રીતર્થી, ચતુરા
ઈથી નીરધાર.

છપો.

લખે કુંવરી ચતુર સુજાણ પ્રણામ હમારો લેજે; હું છું
તમારી દાસ આશ માહારી છે જો; મેં તથા ફીકું તુજ રૂપ ભુ
પ મથવીનો કાહાવે; માલણ કેરાં વખાણ. તે બાહણ રૂપે જુ
ચાવે; આ શમશા તે નિમત માત્ર, પણ ગાત્ર સોંપ્યું છે તુને
સહી, માટે તન મન સોંપાયું આશા પુગ આવી અહી. તું ક
વરી લેજે કામસેન, તમ વિના દેહ ધરવો નહી. પ્રણામ સાચો
કરવો સહી, મેં તો પ્રણ માના હાડી; તું મારો આધાર, તું જ
વડો છે માહારો; તું મારો સરદાર. મુને આશરો છે તરો; હવે
તુજ વીના તલપે છે પ્રાણ, હાણ થાશે કાયાની, માલણ વચન
ની રીત, પ્રીત લાગી માયાની, માટે કરગરી કહું કરજેક, પ
રથ્યાની હા કહેજે; કોટી કોટી કહું વાર, પ્રણામ હમારો લે

(૮૨) બરાસા કરતુરીની વારતા.

જે; પ્રતિ ઉત્તર લેખજે પત્રના, કોટીવાર શું કહું કથી; શામળ
કહે કુંવરી લખે, મને તુજ વીના બીજું કોઈ નથી.

ચોપાઈ.

એમ પત્ર લખ્યો તે વાર, ઘરમાંથી તે આવી ખાહાર; મા
લાણુને કહે છેલ્લે તમે, આ પત્ર અપુંહું અમે. પ્રતિઉત્તર તે
ના લાવજો, વધામાણી વળી કાઢાવજો; મારી વતી કહેજો પ્રણા
મ. કહીએ કુંવરી છે તમારે નામ. એમ કહીને છાની રહી; મા
લાણુ પોતાકે મંદીર ગઈ; જઈ કુંવરીના કયો સમાચાર. કુંવરી
એ કહ્યા છે જુહાર. કહી કુંવરીએ સઘળી વાત, પત્ર હતો
તે આપ્યો હાથ; તે વાંચો એકાંતે જઈ, ચતા અદકી મન
માં થઈ. એ વીનતાએ કર્યું છે પરણવા કાજ, હવે માહારો
કેમ રેહેશે લાજ. સમશાની હા છેલ્લેવડાવી સહી, તેથી પસ્તા
યા હું સહી. હવે શો કરું ઉપાય, પ્રતિ ઉત્તર શો લખું તાં
ય; પછે મન વીચારી ચતુરશું બન્યું. પત્ર એક લખ્યો નીરવાણુ. ૭

છપો.

સાંભળ ચંદ્રમુખી નાર, સાર બુદ્ધી છે તારી; માહારે એ
મેહું પણ, વાત માનજ તું માહારી; મેં પરણવાના ખાધા
સમ. કેમ હવે પરણું; પ્રથમ કહું શમશાનો અરથ, પછે
વાત હું માહારી પરણવું; એ પરણવા કરે કાજ, લાજ મા
બાપની મેં લોપી; પરણવાની કરી જ્યારે પેર, ઘેરથી આ
વ્યા કોપી, મટે સમશા વાત પરથમ કરો, પરણાની વાત
પછે સહી; શામળ કહે સરવે સાંભળો, એ પ્રીત ઉત્તર લ
ખ્યો સહી.

ચોપાઈ.

સાંભળ નારી તું મારી વાત. મેં સચો અક્ષર કહ્યો તુ
જ સાથ; જ્યારે પરણવાની કીધી ઘેર વાત, તે સાર મુકી
આવ્યા માતને તાત. પરથમ અરથ હું શમશાનો કરું. પછે
હું પથે પરવડું; માટે તારા બાપને કરતું જન્યુ. અરથ આ
વી કરું પરણામ, તારૂં બળ મેહું છે નાર, વળી કોઈ આ
વી મળશે ભરથાર. હમાગ ઉરથી મન પહોરો. શાને ન
હ અતીશે ઘરો. જોકે તમે રમણા શો ઘરી, તે જન્યુ કરો
ની વેગે કરી; બીજી વાત પછે કરજો સહી, પરથમ શમશા
પૂછો અહી. એ રીતે લખ્યો છે પત્ર, માલણ હાથમાં આપ્યો.

તરત; માલણ તાંહાંથી વેગે ગઈ, જઈ કુંવરીની પાસે ઉભી રહી, પત્ર આપ્યો તેના કર માંડે, ચંદ્રમુખીએ ચાંચો મ ન માંડે; પછે અંદરો કીધો મન સાથે સહી, હવે એ નર આવ્યો જાય છે કહી. ૬

દોહરા.

ચંદ્ર મુખી ચતુર છે ઘણું, વીચારયું મન સંગાથ; પરથ મ સમસા મુખીએ, પછે પરણવાની વાત. ધીમે ધી મે રાવતાં, ધીમે શબ કચ હોય; માળી શીંચે શોમાણાં, પણ રત વના કળ નાય. પરથપ તેણે ગું ગોમલનાં. કરૂં તાતને જાણ, જોઈ ચતુર છે કે મુરખ છે, પછે પરણું નીરવાણ. એમ વીચાર પે તે કર્યો, તેડી પાસે એક દાસ; તેને વાત વી ગત મરવે કહી, મોકલી રાજની પાસ. તમે કહેતો તાતજી, તો ખડું કરૂં મુજ મન; માળી મંદીર આવીયો, કોઈ રાજકે રો તન, તે કહે અરથ અમે કરૂં, ગાટે આસા આપો તાત; એને મહેલમાં તેડી કરી; પુછુ મારી વાત. રાજ સાંભળી ખુશી થયો, કહી દાશીને પેર; કુંવરીને કહીયે વાત મુખે કરો તેડી રાજને ઘેર. મનમાંને તુજ દીકરો, તો કરણને એની સાથ; એ વાતમાં રાજ ઘણા, એણું કહાવ્યું તાત. દાશીએ આવી કહ્યું, ચંદ્રમુખી ને વાણ; તેડો રાજ કુંવરને તમે, કહાવ્યું છે રાજન; ત્યારે પ્રસન થઈ તે પ્રેમદા માલણ તેડા વીં તરત; કહ્યું રાજ કુંવરને મોકલો, જે આવ્યો છે મહીપ ત્ય. માલણ ત્યાંથી પરવરી, કહી રાજને પેર. ચંદ્રમુખી કું વરી રાયની, તે તેડે તમને ઘેર. અરથ પુછે શમસા તણા મ નાવો તેણું મન; કન્યા પરણા કોડામાણી, જેની રૂપ રતન.

શ્લોકાર્થ

સાંભળી તે માલણની વાત, ને હરખ્યો તેના મન સંગાત એણું વિચારયું રાજ કુમાર, આવ્યો ચંદ્રમુખીને દાર; અ ખજાએ ઉડી કર્યો પ્રણામ, લગે પંચરચા ચતુરસુખાણ; આ જ ઘણા હરખ પામ્યાણું અમે, કીધા કરી પંચરચા તમે. આપ્યું કનક તાણું આસન, જોડી તે કનકોડી વસન. દે ખીતા છો મુંદર વેશ, કેમ નીકળ્યા એકલા પરદશ, કોણ ક ન્યા પરણાછો તમે, તે વિનય કરી પુછુણું અમે; ત્યારે જો દ્યો દામસેન રાજન, વારે વારે કહેતાં આવે છે લાજ. કાગળ

માં લખ્યું હતું અમો, તે સરવે જાણીએ તમો, વારે વારે શું
 કહીએ કથી, મેં જુની વાત કાંઈ લખી નથી. પુછ તારે પુછ
 શું હોય સહી, તેના ઉતર આપીએ અહીં, એમ કહીને
 જાનો રહ્યો, ત્યારે અખજાએ જોલજી કહ્યો. હવે મારા મન
 નો ભાગ્યું ભેદ, સોંપું તન મન ધન સમેત; મારે માણુ પુછવા
 છે તરાણુ. તેનું તોલ ભારે છે વરાણુ. તે સધે ભાગો માહારા
 ન, તોનો મારી રહેસે લાજ. હનુમાન જે કહેવાએ વીર, જે
 નું પ્રાકમ પુરાણુ ધીર. જેને સાંહે કરે શ્રીરામ, રામ પ્રતાપે
 કીધાં ખહુ કામ; એ અંજનીના છે કુમાર; અતીશે પ્રાકમ
 અપરપાર, એ અંજની કેમ કુમારી રહી; અને માંધે કોઈ
 સ્વામી નહી. એ કુમારી ત્યારે ક્યાંથી સતાન, જેનું નામ
 પડ્યું હનુમાન; વળી વાયુ પુત્ર કહ છે લોક, તે સાચુ કહ
 છે કે રોક, વળી કોઈ કહે છે માહાદેવ તાત, અને ગણપતી
 ના છે બ્રાત; એ સદેહ મારા મનમાં થાય, એ અચરત મા
 હોડું કહેવાય. એ એ જાણુ એને માંધે તાત, વળી અંજની
 કુમારી જાત; એ સદેહ મુજને મેહોડો સહી, તમો વીના
 કોણુ ભાગે અહીં. એમ કહીને છતી રહી, ત્યારે કામસેન
 જોડ્યો છે તહી; ધન ધન તુજને છે નાર, એ સદેહ ભાગુ
 આ વાર. પુરાણુ ભેદ કયા છે સહી, સાંજતાં પ્રયશ્ચિતજાઅ
 વહી; ત્યારે નારી પગે નતી. એ વાતતો મનમાં ગમી, એ
 સધે ભાગો જાપરે. પછી વાત પુંછું તાયરે. મારા મનમાં
 મોટો છે ધાક ક્યારે ભાગ્યો સધેની વાત. ૧૬

દોહરા.

રાજકુંવર વળતો વદ, સાંજણ સુધક તું નાર; હવે એકે મ
 ન તમે સાંમજો. કહુ તેના વિસ્તાર. થયુ થવાનું જે હશે, તે
 જાણુ સરવે હું સાર, કીરીયા કરમ કુશળ સહી, જેને માન
 બધો સંસાર. અહલ્યા નારી છે તેહની, રૂપ તણા ભંડાર, દ
 વાંગના પણ તેવી નહી. એવી શોભે તે નાર, તે પ્રતીવ્રતા
 ધણી સાધવી, સતી તણા અવતાર; અહલ્યા તારા ન દ્રૌપદી
 મંદોદરી હીતા નાર. એવી અહલ્યા નારી ની, તેને અંજ
 ની નામે તન તે કુંવરી કુળ દીપક સહી રૂપે જાણુ રત.
 હવે ઇંદ્ર રાજ છે સરગના, તે મનમાં મોહ્યો આર, અ
 હલ્યા જોઈ ધીરજ રહી નહી, જાણુ ભગુ એ નાર. તેને

ખાત્ર પીઠું ગમે નહી, ગમે નહી સુખને જોત; અપછા
જો ઘેર છે આ ત્રી ઘણી, પાણી આટપા ઉપર મન, રોજ આ
વી ફેર ફેર; ગઉતમની સ્ત્રી પછવાડે સાર, દાવ આવે તો ભો
ગવું. એવો ઇંદ્રને મન વિચાર. ગઉતમનો ભય અતી ઘણો
જાણે તો દશે આપ; માટે દાવ જઈ પેસું સહી, એવું
વિચારયું આપ. ૯

આપાઈ.

કામસેન કહે સાલગરે નાર, અમ રોજ ઇંદ્ર ફેરે તે ઠાર;
રાત મધ્યે ગઈ છે જાહેર, ચંદ્ર માંચે આવ્યો તાહેર. તે સમે
ઇંદ્ર ઉભો તે ઠાર, ત્યારે ચંદ્રમા બોલ્યો તે વાર; કેમ ઇંદ્ર
ફેર ફેરે આજ, કહો તમારા મનનું કામ. ત્યારે ઇંદ્ર બોલ્યો
ચંદ્રની સાથ, માહારા મનની સાંભળ વાત; આ ગઉતમની
નારી અહંત્યા સહી; તે દખી ધીરજ રહે નહી. તે અહંત્યા
દખી કામાતુર થયો, કામ મુજને વ્યાપી રહ્યો; એને ભો
ગવવાની ઇચ્છા ધરું, તે માટે રોજ ફેર ફેર. ગઉતમ આગ
ળ નવ જોધાય, જાણેતો ઇંદ્રાસન જાય; કાંઈ દાહાડાનું મો
હું છે મન, માટે ફેર ફેર આ દીન. તારે ચંદ્ર કહે કરું ઉ
પાય, જેમ તુજથી એના ઘરમાં જવાય; હું કુકડો થઈ બોલું
આ ઠાર, એટલે ગઉતમ નીસરશે બાહાર. તે પ્રામી મુર
ત જાણીને આજ; જાણે ગંગા નાહાવા કાજ; કુકડાનો શબ્દ
સાંભળશે સહી; કહેશે પ્રામી મુરતની વેળા થઈ. એમ વીચા
રી જાય જાયરે, તમે ઘરમાં જજો તાયરે; તારે ચંદ્ર કુકડો થ
ઇને રહ્યો, કુકડા જેવો શબ્દજ કહ્યો; તે સાંભળ્યું ગઉતમે
કાન, તતક્ષણ ઉડ્યો તેણે ઠામ. તારે ઇંદ્ર કહે એમ કરો જાય
રે, તારે કામ માટે થાવ તાયરે. જવ તલ દરબ લીધાં સહી
કમંડળ પુસ્તક કરમાં ગ્રહી, ઘોડા પસંદ લીધું ને સાથ. ના
રી પ્રત્યે કહી છે વાત. આજ પ્રામી મહુરત પહીને ગયું, તે
નું ભાન મુજને નવ રહ્યું; માટે જાહી ગંગા નાહાવા કાજ,
તમે સાવધ થઈને રહેજો આજ. પછે અંજનીને જગાડી સ
હી. તે પ્રત્યે વાણી એમ કહી; હું ગંગા નાહાવા જઉં સહી
તમે બારણે બેસો જઈ, એમ કહી ગયા ગઉતમ તે ઠાર, અ
જની આવી બેઠા બાહાર, ગઉતમ બાહાર ગયો જેટલે, ઇ
ંદ્રે ગઉતમ રૂપ લીધું તેટલે. ઘણીને પેઠા ઘર માંચ, અંજ

નીએ જાણ્યું આવ્યા પીતાય, અહલ્યાએ જાણ્યું આવ્યા ભ
રથાર, ત્યારે તો ખોલી છે નાર, કેમ પાછા આવ્યા છે સ્વા
મ, શું બુદ્ધિ છે ને શું છે કામ, તારે ઇંદ્ર એમ જોલ્યો
સહી, અરે નારી રાત ઘણી છે અહી, માટે સંભોમની ઇચ્છા
થઈ, આવો આશીર્વાદ દીલ્યો અહી; નારી મન વીમાસણ
થાય, સ્વામીને મોહાડે ના કેમ કહેવાય. સ્વામી તમારી આ
જ્ઞા થઈ, તમારા હુકમની ખાંધી રહી; એ વાત એટલેથી ર
હી, ગઉતમ ગયા ત્યાં શી ગત થઈ, ગંગા કાંઠે ગયા જાહેર
મન વિચાર કર્યો તાયરે; હજી રાત ઘણી જણાય, કુકડો કો
ણ જોલ્યો તે તાય; રખે કપટ થયું હોય તહી, ગઉતમે વી
ચાર્યું સહી, પાછા આવ્યા મમ મોઝાર, એવો મનમાં કરો
વિચાર, ગયા તેમ પાછા આવ્યા સહી. એવે ઇંદ્ર સભે ગ
કરે છે તહી; તે સમે આવ્યા માહારાજ, શું થયું હવે ત્યાં
કાજ, ત્યારે અંજની મન વીચારે વાત ઘરમાં ગયા છે મારા
તાત, વળી ફરી કોણ આવ્યું અહી, તે પણ તાત જણાય સહી
અતીશે મનમાં કર્યો વિચાર, ગઉતમ આવ્યાં ઘર મોઝાર;
તારે ઇંદ્રે દીઠા ગઉતમ રૂપી, શરીરે શુદ્ધ નવ રહી કરી, થર
થર ઇંદ્રની કંપે કાય, નાસવાનાં મારયાં રાંકાંપ.

દોહરા,

શુદ્ધશુદ્ધ ગઈ ઉડીને, નવ રહી ધીરજને ધાંમ; નારા
વાનું કરે સહી, ગભરાયો ઇંદ્ર રાજન. પછે મજર રૂપ તત
ક્ષણ થયો. નાસવાનું કરે સહી: ત્યારે તીષ્ઠ તીષ્ઠ ગઉતમે ક
હ્યું કાંઠાં નાસે મંઝાર. એવે ઉભો મંઝાર અટ
કી તહી. થરથર ધુને દહ; અહલ્યા પણ ત્યાં થરથરે, સુ
જે નહીં કાંઈ પેર. કેહરે અલ્યા તું કોણ છે, એમ કેમ
આવ્યો આ કામ; મંઝાર રૂપ ધરી નાસે સહી, કેહે તુજ સા
ચુ નામ. ત્યારે ઇંદ્ર પ્રગટ થયો જોલ્યો ફરી પ્રણામ; ક્ષમા
કરો રૂપી દેવજી, એતો હું શુર રાજન. અહલ્યા દખી મો
હ થયો વાપ્યો શરીરે કામ; માટે જરૂર કર મને કારણે હું આ
વ્યો આ કામ. તમ બીક ધરી બારણે એટલે અંદ્રે કર્યો ઉ
પકાર; એ કુકડો થઈ જોલ્યો સઈ, એટલે ગયા તમે બાહાર
હું મંદીરમાં આવીયો મને ઉપની માઠી મત; તમ સરણા
ગત હું થયો, હવે ગમે તે કરજે ગત. ત્યારે ગઉતમ કો

પાયમાન થયા, મનમાં થયા અદાપ, કરોધ ધરી સુર રાયને દીધો પોતે શ્રાપ,

ચોપાઈ.

અરે ઈંદ્ર રાજ તુજને ધીકારછે, ગઉતમે શ્રાપ દીધે તે વાર
સકળ દેવનો રાજ સધ, તુજને એવું ઘટે નહી. તું ભગવંત-રા
ચોઆઠાર, તુજશરીરે ભગવંતે હજાર; સાંભળે અહલ્યા નારી સહી
તે પુરુશને ઓળખ્યા નહીં; તે ઓળખ્યા નહી આપે ભરથા
ર. તું સહ્યા થાને પ્રથવી મોઝાર; પછે ચંદ્રને બોલાવ્યા કી
ધજ કરી. આવી ઉભો પામે થરથરી. તું કુકડો થઈ બાલ્યા
આણે કાંમ, કરવાને તે કુકાં કાંમ, તું ખઈ રોગ થઈને રહેજ
સધ, દીન દીન રહેજે ખઈને થઈ. પછે અંજનીને બોલાવી
પાસ. તે પણ આવતાં પામી ત્રાસ; કેહેરે દુષ્ત તું સાચી વાત
તે ઓળખ્યા નહી તારો તાત. માટે આપ દહી છું અહીં,
તું કુંવારી રહેજે સધ; એમ ચાને દીધે શ્રાપ તે ઠાર, ચાર રહે
ને કરે પોકાર. ક્ષમા કરો રૂપી માહારાજ, મોહાટાને કરોધ
ન જોઈએ લગાર; માટે કરુણા દ્રષ્ટે જીવો સ્થાન, તો સંહાર
માં થશે હમારુ કામ. રાખો હમારી લાજ લગાર, કરોધ ગયા
જોતાં વાર; તવ ગાઉતમને મન કરુણા થઈ, ચારે પ્રતે વાણી કહી

દોહરા.

ત્યારે ઈંદ્ર પ્રો ગઉતમ કહે, તુને શહસ્ર ભગ કહ્યા સાર;
તેતાં શહસ્ર લોચન થશે, એમ કીરપા કરી તે વાર. અહલ્યા
ને કહે સહ્યા થશે તમો, પડો પ્રથવી મોઝાર; એવે વેતા જુ
ગમાં આવશે મહી ત્યારે શ્રીરામ ધરશે અવતાર. શ્રીરમ ચંદ્ર
જી સ્પર્શે કરશે તતક્ષણ થાશે બોધાર; પછે અહલ્યા નારી
થશે, તમો આવજો આણે ઠાર. પછે ચંદ્ર પ્રવ્યે વાણી કરી
ગઉતમે તેણી વાર; પંદર દીવસ જે થજે, ને પંદર વરધ ની
રક્ષરા. પછી અંજની પ્રતે વાણી કહી તુને આપ મોટો છે અ
હી; તું કુંવારી રહેશે જે સહી, પણ લાંછન નહી આવે દહી
એક પુત્ર થાશે પ્રાકમી, માહાબળીઓ અપાર; તેને સંસાર પ્ર
ણામ કરશે સહી, તુને લાંછન નહી લગાર. એમ ચારેના શ્રા
પ અનુગ્રહ કયા સધ તે ગયાં આપણે સ્થાન; હવે કુંવારી
અંજનીએ ગરભ ધર્યો, તેથી પ્રગટ થયા હનુમાન. તેમણે
અંજની કુંવારી રહી તેની તે કહી કયાએ; હવે કુંવારીએ ગ

રભ ધરયો તેની કહું વારતાએ. ૮

ચોપાઈ.

અંજનીને શ્રાપ થયો નેટલે, મન વિચાર કર્યો તેટલે
 ઘર તણને વનમાં ગઈ, પછી શી હકીકત તેની થઈ. વનમાં
 તપ માંડ્યો તે વાર, એક ચિતે બ્યાંત ધરે અપાર; વાયુનું
 કીધું રૂધાંત, સરીરનું કીધું સોધન. એ વાત જોલેથી રહી, એ
 ક હકીકત બીજી થઈ; એક ભસ્માસુર દઈત્ય કહેવાએ, માહાં
 પ્રાહી પરચડ છે કાએ. તેને મન વીચારયું ખરૂં, આ
 રાધન સંકરનું કરૂં; જો પ્રસન થાએ ત્રીપુરાર, તોતો વશ ક
 રૂ શકળ સંસાર. એમ વીચારી આરાધન કરે, શિવશકરનું
 ધ્યાનજ ધરે; જે ગગા કાંડે બેઠો જઈ દેહ સુધી તેની નવ ર
 હી. ખજાંડે ચડાવ્યો છે માણુ; શીવશીવ મુખે જપે છે નામ;
 વરસ થયાં ઘણાં જાહેર, માહાદેવ પ્રસન થયા તાહેર, વૃષભ ચ
 હડી આવ્યા ત્રીપુરાર, કપ્પર ગૌર ત્રીલોચન સાર; આવીને જો
 યું સરવથી; ભસ્માસુરને સુધી નથી. અંતસ કરાણમાં દરસન
 થયાં જાહેર, નેત્ર ઉઘાડી જોયું તાહેર; વૃષભે જડયા દીઠા મા
 હાદેવ; જઈ ચરણે લાગ્યાં તતખેવ, ભોળા શબ્દ મુખ બોલ્યા
 વાત; મુક્યો ભસ્માસુરને શીર હાથ; માગમાગ કહું વરદાંત, ભો
 જાસંભુ એમ બોલ્યા વાણુ. ત્યારે ભસ્માસુર ચેતન થયો, પછે
 શીવ પ્રતે બોલજી કહ્યો; જો પરસાંત થયા બોળા ભગવાંત, હુ
 માણુ તે આપો વરદાંત. માહારો જમણો કર મુસાકે ઘરૂં, તને બા
 જીને ભસ્મજ કરૂં; જેન માથે મુક હાથ, તે થઈ જાએ ભસ્મા
 પાત. હુ વરદાંત તેણે પામુ સહી, તો સંસાર સકળ છતાંએ
 અહીં; માહાદેવ ભોળા સભુ કહેવાએ, ભગત ભાવ જાણ્યો રૂદ
 માંદે; તતક્ષણ આપ્યું વરદાંત જેને માથે મુકશે જમણો પાણુ;
 તે તરત બળીને ભસ્મ થયે, મારૂ વરદાંત સામુ હસે; એમ કીર
 પા કરીને આપ્યું વરદાંત. માહાદેવ થઈ ગયા અંતરવાપાન; વર
 દાંત પાંચો ભસ્માસુર રાય, તેને કઈડે હરખ ન માય. ઘણું
 ખુશી તે મનમાં થયો, પછે પોતે મારગે વહ્યો; ઘણાં દુસ્ત્રે
 કીધાં કરમ, ધરમ ભાગી કીધા અધરમ; ઘણા દેવ પ્રાણાણ
 ને દીધાં દુઃખ, દાનવ જનતો પામ્યા સુખ, એમ ઘણો સંતા
 પો સંસાર, પછે સો થયો પ્રકાર. ૧૬

દોહરા.

દુઃખ દીધું બહુ લોકને, પીડ્યો સકળ સસાર; એક સમે
 મારજો ગયો, બ્રહ્માજીનો કુંનાર. જઈ પગે લાગ્યો નારદ તણે
 બેઠ્યો મુખે વાણુ; મારો જશ કેવો સાંભળ્યો, કેવી છે બુદ્ધિ
 માં જ્ય ત. ત્યારે નારદજી કહે ધીક ધીક, તુજમાં નહીં પ્રાક
 મ; તું કરે કષ્ટ સસારને, ભજવે ધરમના અંદરમ. તું કે
 વો પ્રાકમી છે સહી, પણ નહિ તુજ પેર નાર; તું નાર પી
 ના શોભે નહિ કરની ચીંત વીચાર. ભરમાસુર એવું બોલીયો
 સાંભળો બ્રહ્માના તન; મને નારી એવી કયા મળે, કયાં તેવી
 રૂપ રતન. ત્યારે નારદ મહે એક છે સહી, તુજ લાયક એક ના
 ર; પણ તુજને મળતી દોહીલી, તુજ હાથ ન આવે લગાર.
 ત્યારે ભરમાસુર કહે મને, કહો તે નારી કોને બોલન. હુ પત્રકમાં
 લાવું તેહને, મુને બતલાવો બ્રહ્માના તન ત્યારે નારદ કહે શી
 વજી તણી, સુંદર પારવતી નાર; એવી ભીજી કંઈ છે નહીં,
 વજી ભોવન મોઝાર, એવું કહી નારદ ગયા, થઈ ગયા અગ
 ર ધીઆન; પછી જાણે મહાદેવ કને. મુકે જઈ જમણા હા
 થ; ભસ્મ કરું માહાદેવને પછી સાવું પારવતી નાર. એમ વી
 ચારી ચાલીઓ પછી આવ્યો ગંગા તીર; મહાદેવ ઉપર થ
 સ્યો જઈ, નારડી રીતજને ધોર. જાણું જે પ્રાણુ દશેખ
 રો, મુકી મસ્તક ઉપર પાણુ; એવું વીચારી નાસા ગયા મુ
 કી તપને ધીઆન. આગળ માહાદેવ નારો સહી પછવાડે દો
 ડે દઈત્ય; આગળ પાછળ જાણે સહી વાત થઈ વીપરીત. માહા
 દેવ દોહી આવીયા જ્યાં વર્તકુંડ ધામ; રાખ રાખ શરણાગ
 ત અમો, એમ કહી કર્યો પ્રણામ. શ્વાસ ન માથે દેહનાં થ
 ર થર ઘૂંચે દેહ; ભગવાન કહે માહાદેવજી કેમ ધરજે છોશી
 વરાય. સકળ અઘીના સહાર છે, એ સહ નિશ્ચ તમાર હાથ;
 સરજો પાણો સરવને, ભય કેમ ધરો છો નાય. મહાદેવ ક
 હે માહારાજજી, અજાણું તમને નકાંય; હાથનું કર્યું હથડે
 પડ્યું માટે આવ્યો છું યાંહ. ભરમાસુર નામે ઇર્ષત છે, મહા
 પાપી કહેવાય; મેં વરદાન આપ્યું સહી, તેથી જીવ મુઝાય.
 જમણો કર મસ્તકે ઘેરે, બળીને ભસ્મજ થાય; મારે મસ્તક
 ધરવા આવીઓ સાંભળો વધકુંડરાય. ત્યાંથી ન ઠો ફું સહી આ
 વ્યો તમારી પાસ; પણ પછવાડે આવે સહી, ભર્યો આવે છે

શ્વાસ. એમ કહી માહાદેવ છાના રહ્યા, પછી બોલ્યા વધકુંઠ નાથ; ચીતા ન ધરો મહાદેવજી, કડં તેને જઈ ઘાત. એમ કહી પોતે સજ થાય, નીકળ્યા વધકુંઠથી બહાર; પછી કામ એવું કર્યું, તે સાંભળાવું આઠાર મોહની રૂપ પોતે ધર્યું ત્રે સોકમાં નહી તે નાર; નારીરૂપ ધરી કરી, ચાલ્યાવિશ્વાધાર.

ચોથાઈ.

નારી નવ લક્ષણી અપાર, જેહ થકી મોહે સંસાર; લક્ષમી પારવતી સાવીત્રી નાર, તે પણ પોહે ચે નહી લગાર. ભર જો બનનાં બાળેવેશ સવા ગજના શીરલાંબા કેશ; જેનું રૂપ જેઠ વીશ્વ છકે, તેા શું ગજી કવિ કહી શકે. એવું રૂપ લીધું ભગવાન ત્યથી ચાલ્યા સુંદર શામ, મારગ મધે આવ્યા સહી, કારમી માયા કીધી તહી. રૂપી કુલી વનસ્પતી ભાર-અઢાર, ત્યાં રમાણીક શોભે છે ઝાડ; સુંદર સરોવર જો ભર્યું. સુવ સ્કાટી ક વરણે કર્યું- ત્યાં મેહેસ સુંદર કીથો ઉજેશ, જેમ સ્વેત બો વનના અવેશ, હાંચોળાખાટ પડી છે તહી, ઝુલે ઝુલણું ઝુલે તહી. દાશીઓ પાસે કરે છે ગાન, દાશીઓ કર બહુ તાન; રંગ રાગ થાએ અતી ઘણા, ત્યાં શોભાની શી રહી માણા. એવી કામ રમી લીલા કીધી રાહી બેઠી હીચકે હીચે તહી; એટલે ભસ્માસુર આવ્યો તે ઠામ, જ્યાં કર્યું કીધું છે કામ. તે વાડી જેઠ થયો રળીઆત સઘળે વાડી ગુલે છે જાત; ફરતો ફરતો આવ્યો તહી. નારી બેઠી ઝુલે છે જહી. ભસ્માસુર દીઠેજેટલે તે નારી ઉઠી તેટલે; ચકમાં જઈ ઉભો તે નાર, ભસ્માસુર બોલ્યો તે વાર, કાણ તાણું આ છે ભોવન. તું નારી કાણ રૂપ રતન; ત્યારે નારી બોલી એમ. એ વાત તુજને અંજાણી કમ. માહાદેવ જે બોળાનાથ, આ તેની વાડી સુંદર જાત, હું નારી તેની આ ઠામ, માહાદેવ તો પારવતી નામ. તે સાંભળતાં મન વાસ્તે થયો, પછે બોલ તે દઈતે કહ્યો; હું શોધુ છું એને અહીં, માહાદેવ નાશી ગયા છે કહી. તુજને ક્ષેવા આવ્યો નાર, મહાદેવનો કડં સહાર; નારી કહે માહાદેવ મોટા ઠહેવાય, તારા માર્યા તે કેમ જાય. ત્યારે તે બોલ્યો તે સ્થાન, મને મહાદેવે આપ્યું વરદાન; યુસ્તક હાથ યુક જેહને, તરત બાળી યુક જેહને તરત બાળી યુક તેહને. તે માદેવને હું ભસ્મ કરું પછી હું પારવતીને વડું એવો વીચાર કીધો મન માય, માહાદેવ ના

શી ગયા છે ક્યાંય. હવે તું મળીરે નાર, હવે તુને નહીં મુક લ
ગાર, મારા મનમાં એવી પર, પારવતીને લાલું ગરે ઘેર.

દોહડો.

ત્યારે પારવતી બોલીયા, સાંભળરે તું દઈત; મુજને લેઈ જ
એ સહી, તોતો થાય વીપરીત. મહાદેવ સમાન બીજી નથી,
આદ્ય લોકમાં સાર; મહાદેવ સમાન બીજી નહીં, કોઈ ટાંડવ
નૃત્ય કરનાર. હું ટાંડવનૃત્યથી મહાદેવને મોહી, તે સંગે નહીં
કાય; તુજને આવી શું કરે, તુંતો દઈતજ હોય. ત્યારે ભગવા
સુર બોલીઓ. સાંભળ સહુથી નાર; મુજ ખરોખર કોઈ નહીં,
અવતી તલ મોખર-મહાદેવ ભોખારી જનમનો, તે રાખ ચો
બે અંગ; મહા મસલો પડ્યા રહે, એવા એના ઠગ. આક પા
ક ધંતુરડો, આવે છે બહુ ભાંગ; તું શકોનજ સુંદરી, ન જોઈ
એ એવાનો સંગ. પારવતી કહે એતો ખર, ટાંડવનૃત્ય જોઈ
મન મોહું; એવો કોઈ બીજી નથી, તે માટે પાસે રહુ. તારે ભ
સ્માસુર કહે નારને, તેતો હું બાણુકું તાંત; ટાંડવનૃત્ય મુજને
આવડે, માટે મુજને માન. તારે નારી કહે નાચો તમે, જેમ
નાચે મહાદેવ; તારે મનમાં મોહર, હું તમને માન તતખેવ.
તે માયામાં ભુલ્યો મહીષતી, ભુલ્યો નારીને જોઈ; છુદ્ધ શાંત કાં
ઈ રહી નહીં, રહ્યા નારીને મોહી, પછી નાચવા તેને માં
હીયુ, ગાવા માંડ્યું ગ્યાન નારીને કહે જુઓ તમે, નાચુ મહા
દેવ સમાન. હાથ જોડે હિંચા કર્યા, નાચવા માંડ્યું ત વાર
ત્યારે પારવતી એમ બોલીયા, ના આવડ્યુ લગાર. લટકો ત
ના આવે નહીં. જેમ મોહાદેવ કરતા નરત; જો લટકો તેવો
કરો સહી, તો હું માત્ર તમને તરત. ત્યારે દઈત કહે લટકો કે
મ કરે, તે વળી નાચે કેમ; મુજને તે કોહો કામની, અમે પાણુ
નાચીએ તેમ. તારે પારવતી કહે કહીએ ખરાં, પાણુ તે તમ
થી નવ થાય, એવું ક્યાંથી તમને આવડે, તે તમથી નહીં ન
થાય. ડાહ્યાઓ હાથ ફેરવે ઘરે, જમણા મુસ્તક સાર; વાંકી ફેર
ડ કરી કરી. એમ નાચે થઈ થઈ કાર. એમ તમને કેમ આવ
ડે, તેના લટકો લગાર; તારે દઈત્ય કહે એમ કરે, એમાં કેટ
લી વાર. ૧૭.

છપો.

નાખી મોહની જાળ, ખજ સમજ્યો નહીં મનમાં; જોઈ

નારીનું રૂપ, મોઢાં લગ્યો ખડુ તનમાં. ન સમજ્યો કપટની વાત. ઘત મનમાં નવ આજી; મોહનીરૂપ મોહન; બ્રાંત તે ની હુલાવી. જેની માયા ન કજેશ, શેસ પણ ભરશે ભુલ; તો કોણ માત્ર એ દઈત્ય, ખૂણા સરખાં પણ ભુલે. માયા ન વ માને માહાદેવને, એકું સુંદર ગાત્ર છે; સામગ્ર કહે સહુ સાં ભજે, તો એ દઈ કોણ માત્ર છે. ૧

શ્રીમાધ

માયામાં ભુલ્યો તે જટ. ના સમજ્યો તે વાત કપટ; જમ છોકર મુસકે ધરશે. જેટલો, હટ બગી ગયો તેટલો. રાખના ઢગલો ઘઈને પડ્યા, તેનો ઘાટ તે વેળા ઘડ્યો; હવે એ વાતતા જોડલેથી રહી, માહાદેવ પેતાં આવ્યા તંઈ. ત નારી દીઠી ન ઉતમ વેશ, માહાદેવ તે પણ પેતાને વેશ; માયામાં ભુલ્યાતત કાળ, જેઈ તે નારીના હેવાસ. તારે માહાદેવ કહે તું કોની નાર. કોણ તારે માથે ભરયા; આ જગલનાં વસો કેમ અહી, એકલી કેમ પુરૂષ કો નહી. નારી કહે ધણી વનમાં ગયા, માટે અમોતો એકલા રહ્ય; આજ કાલમાં આવશે કંથ, હું જોયા ક રું છું તેનો પંથ. તારે માદેવ કહે તું ઘેલી નાર, તારો રવા મી નઈ આવે આ ઠાર; તે માટે અવો અમારે ભોવન, અમો તુને રાખુ કરી જાન. તારે નારી જોલી એમ, તમઘર મારાથી અગાય કેમ, તમારે ઘેરુ પારવતી નાર, તો મુજને તમો શું કર નાર. તારે મદેવ કહે હું રાખુ પાસ. પારવતીને કરું તારી હાસ. એમ કહીને લેજે આસીંધન, ધીરજ નવ રઈ માહાદેવને મન પરસ કરવા જાય જેટલો. વઈકુંઠનાથ મગટયા તેટલો; તે અનમાં સરમાયા માહાદેવ, વીરજ દ્રવ્ય થયો તતખિવ. ઘનધ નરે હો વીશ્વ આધાર; તારી માયાને કોણ જાણનારક પ્રભુ થ યા ત્યાં અંતરધ્યન, પોતે મહાદેવ તે ઠામ. વીરજ ખીકુ તંમ થતીપર પડ્યું, તેને લઈ પાત્રમાં ઘરું; તે પાત્રમાં લીધુ ધણી, એવે આવ્યા નાગદ રૂપી. તે જેઈ શરમાયા માથેવ, ત્યારે નાર રદ ખોટયા તતખિ; એ પાત્ર મુજને દીછજે, એનો ઉપાય તો કીછજે. નારદ વીચારકુ રૂઢીઆ સાથ, તે પાત્ર લઈને ચાલયા હાથ; આવ્યા અંજની જોડી તરિ. તપ કરે છે એકાંત જાહે. અંજનીને કહ્યું તે વાર; તું મીઝ્યા તપ કરે છે નાર; વું ઉપ દેશ વિના તપ કરેછે અહીં, તેનું તુને કળજ નહીં. ગુરૂના

તે ગ્યાતજ ક્યાંથી મળે, તપનું ફળને ક્યાંથી ફળે; માટે ઉપ
દેશ લેરે નાર, પછે તપ કરો આ ઠાર. તારે અંગની કહ ઉપ
દેશ કરો, તુ પણ પ્રજ્ઞાનો દીકરો; પછે શામાએ ત્યાં ઘરીયા
કાન, તો શું કર પ્રજ્ઞાના સંતાન. વાયુને સંભાર્યો સર્પ, ત
તક્ષાણ આંધી ઉભો તહીં; તેને ત્યાં કહી એમ વાત, આ બીજ
દ્યો તમારે હાથ. તમે અંગની ઉદરમાં પરવેશજ કરો, આ
બીજ લઈને કરમાં ધરી; વાયુ મુકી આવ્યો તે ડામ, તેથી પ્ર
ગટ્યો છે હનુમાન. માહાદેવનું બીજ એ સાર, માટે કેહવાય
દ્ર કમાર; વાયુએ મુક્યું કમળ ભોવન, માટે કેહવાયો વાયુને
તન. અંગનીની કુંવારી સહી, તે માટે કુંવારી રહી.

દેખાડે.

ત્યારે કામસેન કહે કન્યા સુણી, એ કહ્યું તુજને વરતાંતઃ
વળી પુછવું હોય તો પુછ તું, તો ભણુ તારી બ્રાંત. ત્યારે ક
ન્યા કરજેડી કહે, પુછવા મેઠા ભેદ, તે માનો હવે મહિપતી,
તો ભણું પુરો ભેદ. ચંદ્રમુખી પુછે તમે, જે મનમા હોય
બ્રાંત; તેના ભેદ હવે ભાગીએ, આપણુ જઈએ એકાંત. તારે
કામની કહે સુણી રાખજ. એક મેહેડો સંદેહ, તે તમ પર
તાપે અમે કહુ, તમે ધરજે ચીતમાં તેહ. શ્રીપદીપ્રસન્નો એ
ક છે. સરવનાં ગ્યાપક કેહવાય, કીડીયી તે પ્રજ્ઞાડ લગી, સ
રવે માંહે જગ્યાય, જે ચઈતન્ય છે તે એક છે. સઘજા માંહેનું
સ્થાન; એ વીના કોઈ છે નહી. એમ પોકારી કહે વેદપુરાણુ,

છપે.

જડ ચઈતનમાં વાસ, પવનને પાણીમાં; વ્રક્ષ સહુમાં વાસ
ધાસ ધાતુ ધરાણીમાં; સ્થાવર જંગમમાં વાસ, વાસ પાણી વા
ણીમાં; વાસ સઘજે એકનો, વાસ ધરાણી કરણીમાં; એક વા
સ સઘજે ગ્યાપી રહ્યો, તણુ માત્ર ડામ ડાકો નથી, શામજ
કહે કામની કહે, સુણી કામસેન રાજ કથી.

ચોપાઈ.

ચંદ્ર મુખી બોલી વચન, સાંભજો કામસેન રાજન; મુજ
માં રામને તુજમાં રામ; રૂમ વિના ડાકો નહી ડામ; તારે મુ
જને એવી ઈચ્છા થઈ. તે પણ અંતરજામીએ કહી, મુજમાં
અંતરજામી નેહ, તુજમાં અંગની તેહ તારે મારે થ
યું પરણવાનું મન, તમે ના કેમ કહો રાજન, ને ના કેદના

શે કોણજ હશે, તે સંદેહ મુજ મનમાં વસે. ત્યારે રામ એ
ક ક્રે વે કહેવાય, એ સંદ મનમાંથી કેમ જાય; ત્યારે કોણ
મને પરાણાવવાનું કહ્યું, કોણના આ વચનજ ધરું. એ સંધે
મુજ મનનો જાય, તોતો લાગુ તુજને પાય; ત્યારે રાજા કહે
એ ગુજની વાત, એ ખતલાવું તારી સાથ; આ નર નારી સાં
ભળશે જોક, કોટી પાપથી મુકાશે તહ; હવે કહે છે કામસેન
રાજન, ચંદ્રમુખી તું ધરજે મન; પ્રથમ શ્રદ્ધી નોહોતી જાય
રે, જળમાં જગત હતું તાયરે; નહી પ્રથવીને નહી આકાશ
નહી સરગ મરત પાતાજે વાસ, પરીબ્રજ જે તું કેહ છે સહી
તે વિના બીજે કોઈ નહી, તેને શ્રદ્ધી કરવાનું મન થયું; તે
તુજને હવે કારણ કહું, ઇછા શકિત મગટ્યા ખરી; તેથી શીવ
પ્રભાને શ્રી હરી; શીવજી તેને પરાણી રહ્યા, એ વેદપુરાણશા
સ્ત્રમાં કહ્યા. પછે ત્રણ ગુણ મગટ્યા સહી, એ રાજસ તામસ
સાત્વીક કહી; પ્રભા વિશ્વ રૂદ્ર નિવેક, ત્રીગુણ જુદા પાણ
મુજજ એક. એ ત્રણે જણે ત્રણ ગુણજ કહ્યા, સરવ રૂપ પાણ
જુદા થઈ રહ્ય; રાજસ ગુણ તે પ્રભા કહેવાય, તામસ ગુણ
તે શીવ કહેવાય. સાત્વીક તે પોતે શ્રી હરી, એ લીલા પરી
બ્રમે કરી; પછે માયા કીધી પરકાસ, તેનાં પંચમા ભુતનો વા
સ. પ્રથવી તેજ વાયુ આકાશ, એ અષ્ટી કીધી પ્રકાશ.

દોહરા

સાંભળ નાર સસક્ષાર્થી, હવે લાગું તારી બ્રાંત; મુજમાં તુ
જમાં કોણ છે, તે કહું સરવે વરતાંત. હવે મોહ માયા છે એ
હમાં, ગરવ મજર કરોધને કામ; પશુ પંખી ન માનવી, તે
વ્યાપી રહ્યાં ઠામો ઠામ. દેવ દાનવ જક્ષ કીનર, ગાંધરવ એ
પછરા કેવાય હડગાજને વિદ્યધર એ વ્યાપી રહ્યા સરવે માંહે
વિશ્વ વરતે સહુ જાણીએ. તે સાચો ઝોંઘાર; જગત વસતે
ને થઈ રહ્યું, આતુ તેમાં જર. રાજસ ગુણ વશ જે રહ્યા, તેને
ખાન પાન ધન ધાન; આપ કીરતી કરે ધરી, તે રાજસ ગુ
ણનું નામ. તામસ ગુણનું હવે લક્ષણ કહું, રાજ દેશ અદ
ખાઈ; ટોટા ફોટા પાહાલો ઘણા; ઘડીએ ઘડીએ રોજ આવે ભ
રાઈ, એ તામસ લક્ષણ સહી, હવે સાત્વીક કહુંરે નાર, સુખ
દુખ રુદ્રજુ ગણે, વહાણો વેકરી નહી લગાર. મારું તારું જા
ણ નહી, સધળે દ્રશ્ય સતાન; તેને મોહ માયા પીડે નહી.

એ સાત્વીક ગુણ માન, ખાત્રી રામ તો સઘજે બાપી રહ્યા;
તે તો નીરંતર એક; પણ મોહ માયા વશ જીવડો, તેને તેવી
છાંય. કરમ ધરમને સાણપણ, તેને તેવું થાય.

છપો.

એક દે જીવતદાન, હાણ એક જીવની કહે છે, એક ખુડે
જળ મહિ, એક સાગર તરે છે; એક જાણ માગે લીળ, એક
જાણ દાન કરે છે; એક ઉશાગી લે ધામ, કામ કરી સ્થાર થા
પે છે; સુખદુઃખ વરઘને હાંણ, તે ગુણ થકી કરમ ઉગે સહી
કામસેન કહે દો ચંદ્રમુખી, એમાં સદેહ ગણવો નહી, એક
વાંચે પુણ, અન્નાણ થઈ એકને પુછે; એક ધરમ કરવઃ કલ
મુમત્ત કહે એમાં શું છે; એક ઉદય કરે વેદપાર એક અપ
વાસી બેઠો, એકને હરખ અવાર, એક ચંતામાં પેઠો, એક ન
ર નારી સુખ બેગવે, એક કુંવારો મરે સહી; કામસેન કહે
ચંદ્રમુખી, અવગુણથી કરમે ગયું તહી.

એ પાછું.

માઠે જેવા ગુણ તેવાં કરમ થાય, તેમાં સંદેહ શો કહેવાય
એ ગુણ સ્વભાવને ઈચ્છા થઈ, મારા ગુણ માને નહી. એમાં
સંધે નહી લગાગ; ચતુર છો તમે કરો વિચાર; તારે મેમદા
રહી બે કર જોડ, નહી તુજમાં ખાપણ ને ખોડ. બે સંધે
મુજ મનના ટળ્યા શાસ્ત્ર સાધે એ સહુ મળ્યા; હવે આ સંધે
રહેવા છે એક, તેના કહ્યા છે વીવેક. તે સંધે અમારો જાણ, તો
તો લાગુ તુજને પાય; તારે બોલ્યો કામસેન રાજન, સાંભળરે
તું અસીજન. જે પુછવું હોય તે પુછો તમે, આ વેળા સંભ
જાવું અમે; આપણ બે છઠ્ઠા અકાંત, લાગુ તારા મનની
બ્રાંત. પુછ પુછવું હોય સહી હવે ખોટી નહા થાવું અહી;
તારે નારી કહે સાંભળ રાજ, હવે એક વાત પુછવાતું કાજ.
તે સંધે જો મનનો જાણ, તોતો તુજને લાગુ પાયા; ત્યારે જો
કહે છે પુછો તમે, આ વેળા ખતનાવું અમે ત્યારે નારીએ જો
હયા હાય, બોલી તે કુંવરીની સાથ; અઢ્યા તારા દ્રાઉપદી જેહ,
સતી સીતા મંદદરી એક, એ પાંચે સતી કહેવાય, એ સંદેહ મુ
જને મોઠો થાય; અઢ્યાને ઈંદરે ભોગતી તારાને ચંદરે ભોગ
વી. સીતાને રાવણુ લઈ ગયો, મંદદરીને મોહ પશુ ગયા; દુરય
દી સતી જે નાર તેને માથે પાલ્લવરથાર. પાંચે ને કહેવાયે

(૬૬) બરાસ કસ્તુરીની વારતા.

જેહ પાંચ ભરથાર ભાગવે છે તેહ; એ પાંચે છે સતી નામ,
એમ પાંચે શસ્ત્ર પુરાણ. માટે ત્રીજા પ્રશ્નનું એ વરતાંત, એ આ
જ ભાગે ભારી જ્ઞાંત; પછે લાયકે આપણે લીછએ, હાં રહીને
આનંદ કીછએ.

દાહરા.

પછે કામધેન બાલીયો સાંભળ ચંદ્રચુખી નાર; ભરાંત ભાગું
તારા મન તણી, લોતો જાણને રાજકુમાર. તમે પાંચ નારી
કહી સહી. તેને માથે મોડું આળા પાણુ સતી પુરાણુ ને સાધ
વી, તેની સાખી શ્રીગોપાળ, અદ્યા જે સહયા સહી; તે
ઈંદરે ભોગવી આપ, તે સહયાની અટયા થઈ, તે શ્રીરામચં
દ્ર મતાપ. તેણે સ્વામી પાલીકો જાણીયો, નવ જાણીયો મુર
રાજન, પાણુ પરપુરુષના પર થકી, નહયું એટલું કષ્ટ. પણ સ
તી નાર એ સાધવી, જેના નામથી પાતીક જાય; સહયાની અ
ટયા થઈ માટે સતી ફેરવાય. તારાજે ચંદ્રમા ભોગવ્યો, જે પ્ર
હસ્પતી ફેરી નારક કપટ કીધું ચંદરે સહી નારી ના જાણે લ
ગાર, હજી ખઈરાગ તે ભોગવે, એ ચંદ્રને માથેશ્રાપ; તંતો
સતી સાધવી, તે જાણે સહુ એ આપ. સીતાને રાવણુ હરા
ગયો, લઈ ગયો સચુદ્રને પાર; તે રાજ રાવણુને રોગાચો,
શેજમાં થઈ ગયા ખુમાર. પુરાણુપે રામછ લાવાયા, ત્યારે કી
ધું અગ્નીમાં સ્નાન; શા માટે સતી છે સીતા એટલી તે માને
વેદ પુરાણ. મંદાદરી સતી એ પણ સહી, જે મયદાનવી તન,
તે પણ સતી એ સાધવી, જેનું હરનીશ સ્વામીપર મન. દરે
પક્ષે દરપત તણી, તેને શીર સ્વામી પાંચ, એ અગ્નીમાંથી
પ્રગટ થઈ, એ દરપતી નામે નાર. સ્વયંવર તેના કરચો; તાં
મળ્યા રાજાને રાય, રાજ હારી વનમાં ગયા, પાંચે પાંડવ વીર
તે કાપડી વેસે આવીયા, જે ધનુર વિદાતા ધીર; રાજાએ પ
ણુ તેવું કચ્ચુ; જે મછ વિધે આ ઠાર, તે નારીને પરણુ સ
હી હુ આડું કન્યાદાન; કાપડી રૂપે આવીયા તે બેડા બ્રહ્મ
સમાધિ તે અરજીનુ ત્યાંથી ઉઠીયો, તે કોઈ ન મીછે ત્યાંય;
ત્યાં માનવગ રાજન થયા, મછ કોઈથી નવ વીંચાય. થાકી થા
કી રાજ રહ્યા. ત્યારે અરજન તતખર થાપ, સમરાણુ કીધું મી
ત્રણીયનું નીચી કીધી દ્રષ્ટ, જગમાં જોઈ બાણુ મારીયું, મ
છ નીચી રાજ; રાજ મન હરખે ધ્રુવ, કન્યા સાંધી હાથ

તે લાઘ્યા ઘર વીખે, તારે બોલ્યાં કતાં માન; તારે કુંવર કહે
માતા સુણા, અમો લાઘ્યા ભીસા સાર, તમે પાંચે જણ વેદ
ચી જગે, મારે પાંચકુશળકંઠમાર; તમે એશુ બોલ્યાં માવડી અ
મા તો લઈ આવ્યા નાર. અન નથી જે વેદચી જમું એતો
મીથ્યા ઉચ્ચાર. ૨૦

ચોપાઈ

તારે કુંવારુ એમ બેલીયાં, વચન મીથ્યા તે કેમ જાય; શે
શ મરાણી ધરે જન પાય; દુષ્પ વુસ્તી નવ કરે લગાર. અંદ્ર
સુન્દર તપે નહીં અહીં, દસે દીગપાળ ડોલે સહી; વચન જો
મારું જાય, તો સેજમાં પ્રથી પ્રસે થાય. માટે પાંચેજણ પર
ણા કન્યાય, એમાં કાંઈ નથી અન્યય. રાજને ખમરજ થઈ, દ
રૂપદી પાંચ વરને પરણે સહી. રાજ કરોધાતુર થયો, વચન
બોલાવીને બોલજ કહ્યો, તેમો કોણ છે કાપડી જાત, કેમ કી
ધી અશુદ્ધતી વાત. પાંચ વચે કન્યા એક, તેતો જાણો કરી
વીવેક; ત્યારે પાંચે બોલ્યા એમ, કર્યું હોય તે કરજે નેમ; અ
મા પાંચ વચે કન્યા એક તેતો જાણો કરી વીવેક; જો વચન
માતાનું જાય, તોતો દુભાય વઈકુંઠરાય; લાખાગ્રહમાં રાખ્યા
ભગવાન, ત્યાંથી આવ્યા અણુ ઠામ; અમો મજ વેધી સીત્રી
કન્યાય, એમાં શો કીધો અન્યાય, ત્યારે રાજ કહે પાંકુતા વ
ન, ત્યારે તો હરખ્યું અમારું મન; તમે સત્યવાદી પાંડવ છે
સહી. એવું બોલવું ઘટારત નહીં. એમ રાજ થયો ઉદાશ,
એવે આવ્યા વઈદમ વ્યાસ, તેણે મન ભાગ્યે સંધે. એ પાંચે
ની છે એકજ દેહ, એમ કહી મનાવ્યું મન, ત્યાંથી વીદાય ક
ર્યા રાજનું, ઇંદ્રપ્રસ્થમાં કર્યો વાસ, પાંડવ પાખ્યા મન હોલાસ
એવે આવ્યા નારદ રૂપી, તેણે વાત કરી શું કથી. બોહોતર
દાહાડા વારા કરી, વારા ફરતી જાય સુદરી, જ્યારે વારો પુરો
થાય. તારે અગ્ની માંહે નાહાય; સોજ વામનો કયારો કરી,
તેમાં અંગારા ધગ ધગતા ભરી. તેમાં અશનાન કરે બધું નાર
પછે જાય બીજને દુતાર, શકુલ જગના કુંભજ લઈ, તેમાં ધ
રત ભરે તહી. તે કુંભને શીરપર ધરી. અગ્ની માંહે જાય
સુદરી; તે સતી સાધવી છે નાર. એમાં શો ધરવો વીચાર;
માટે પાંચે સતી સહી, એમાં સંધે કાંઈ રાખવો નહીં; પ્રાતસકા
ળે જે લેશે નામ, તેનાં પુરણ થાશે કામ. અહ્યા તારાને દુષ્પ

હી નાર, સીતાને મંદાદરી સાર; એ પાંચેજાણના પુરણ પ્રતાપ
નામ લીધેથી છુટે પાપ. સતી બોલી એ પાંચે નાર, સતનો ખાં
ધ્યો છે સંસાર; પ્રથવી ચાલે છે તેને આધાર, સતનો છે સઉને
આધાર. ૧૭

છપો.

સતે વરસે મેહ, દહ પાણ સત આધરે; સતે સુરજને ચંદ્ર,
ધંદ્ર પાણ સતને જરે. સતે પ્રથવી પાવન, હવન હોમ સતલીયા;
સાંભળ ચંદ્રમુખી નર, જાંત ભાગ્ય તારા મન તણી. તોત્રા જા
ણજે ગજકુમાર, સત વિદ્યાને પુન્ય; સતથી વાધે મહીમાય, સ
તે સુખ સંપા. વીપત રાહુ સુખથી નાસે, સતથી સુખ દુઃખ
ગેગ; વ્યાધી આવે નહી પાસે, સુખ સાગર અતીશે ભોગવે;
શામળ કહે સહુ સાંભળો, સતે ખાંધી ગેદની રહી; તે સર
વે સાંભળો સહી, સતે કીને હરીચંદ્ર; વીસ્વામીત્ર ત છત્યા
સતે 'મુરદજ રાય, કરવત રુદ્રવતે નહી ખીહી તો
સતે અમરીષ એહ. જેથી દુરવાસા હારયા, સતે સગાળશા શેઠ;
પેટનો પુત્ર ખાણમાં ખાંડ્યો તેનું પકવ કર્યું લોભન; સાધુને
જમાડ્યો, મારે સતનો બોલી શ્રી રામ છે; સતીને સત વા
હાહું છે સરવદા, કામસેન કહે ચંદ્ર મુખી મુણા, સતીને
વાહું તે નવ ચુકે કદા.

ઘોષાઉ.

તે માટે કહું સાંભળ સાર, સતવંતી એ પાંચેનાર; પાંચે
નું સત રહ્યું છે અતી ઘણું, શું વખાણ કરું તે તણું
કુષ્ઠ દુમાસન કહાવે જોહ, દુપદીને સભામાં આણી તંહ;
નવસે નવાણુ કાહાક્યાં ચીર ત્યાં સુધી રાખી રહી ધીર,
કુષ્ઠને માન ભંગ કરી, સતીને ત્રુટ્યા છે હરી; વળી વધ
રાટને ઘેર દાશી થઈ રહી, કંઈયાકચકે શું કીધું તહી. કુષ્ઠ
તજર ખગાડી તે ઠાંગ, કંઈયાકચને મારચો ઠાંગ, એ
રીતે સત સતીનું રહ્યું; વળી આગળ વીસ્તારી કહું. દુરવા
વાસા કોપા એકવાર, જ્યારે વનમાં નીકળ્યા તે ઠાર; અખે
પાત્ર છે સતીને હાથ, શહસ્ત્રવીધ છે પ્રાણાણુ સાથ. પોતે
અખેપાત્ર કર ધરી સરવેને જગાડે મુકરી, એક વાર શું થ
યું જો કામસહુ જમી રહ્યા તે ઠામ-અખેપાત્ર કરમાદે સહી
ત્યાં સુધી અન ખુટે નહી; અખેપાત્ર ધ્રુવે જાયરે, પછે નીકળે

નહી તાહરે; વળી ખીજે દન થાય જોડલે, જોડખે જોડલું નીકળે
તેટલે. સહુ જમી રહ્યા છે તહી, સતી પાછળથી જમ્યા સહી,
પાત્ર ઘોઘ નાંખ્યું તે વાર, તેટલે કઉતક થયું તે ઠાર,

દોહરા.

કુરવાસા આગ્યા તે સમે; મહા કરોધી જેની જાત; કહ્યું જો
જન આપો મુને, દશ રાસ વિધારથી સાથ. સતી વીમાસણ
માં પડી; થર થર ધડને કાપ; બાજુ કુરવાસા આવીયા, તેને
ના ક્રેમ કેહેવાય. કરોધ ભલે ત. ગદી, તે દ મુજન શ્રાપ; સ
ત્ય જો સતી તણુ, હવે રેહેશે નહી આપ. સુરજ દવ પ્રત્ય
ક્ષ છે, નાંત્રારાનો આધાર, હવે સત્ય રાખે સતી તણુ એમ
વીનવે વારંવાર. ધીરજ રાખી મન વીખે, કહ્યું રૂપીને વચન
તમે સ્નાન કરો આવો ગંગા વિષે, આવો કાવુ ભેજન. રૂ
પી સ્નાન કરવા ગયા. સતી વીમાસે મન; અખેપાત્ર એક જ્ઞેય
સહી એક ભાણપત્ર દીકું લોચન, સખી હરખી મન વીખે, ધ
ન ધનરે માહારાજ, તમે વારે અડસા સતી તણે, તમે રાખા
મારી લાજ. સ્નાન કરી રૂપી આવીયા ભેજન કરવા તરત મા
સ્ટાન મન ભાવતાં સહુ, થયા ત્યાં રૂપી તરપત; એમ લાજ રા
રાખી ઘણી ઠામ ઠરી કહી વાત; હવે રંધે ટાંખો મનહા તણા.
એ પાચે છે સતી નાર. પુછને કાંઈ હોય પુછવું, આરતા ન
રાખીશ મન; રંધે ભાગુ તાયરો હું કપુરસેનનો તન તારે પમે
લાગી પદ્માણી, જોડ્યા ખને હાથ; કરજોડીને કરગરી, સ્તુતી વીધી
તે સાથ, ધન ધન તારી માવડી, ધન ધન તાગ તાત; ધનધન
છંછ તુજને, ધનધન તારી જાત. હવે પરણો મુજને પ્રીતી, આ
ણી મનમાં નેહ; ના કોહોતો હવે હાંણુ થશે, તતક્ષણ પડશે
દવ ભગંત લાગી આજ માયરી, માન્યુ માર મન. હરખ ત
રી ઉમેદશું કરવા તુજથું લગન. રૂપ ગુણ ને ચાતુર, બુદ્ધિ
બળ ભરપુર; ધીર વીરને શાણુ પણ. અદ્ભુત તમારુ તુર. હું
માન મુઝી માગું કર, મન માન તું નાર; મને ખીજ માતર
એ નથી, મારુ લાગ્યું તુજમાં મન. ના કેહેશે મે નમ્પતા.
તો તરત તજશ હું પ્રાણ; હવે ના કરેથી નથી છુટવું, થશે
હાશીને હાંણુ. ૧૭.

આપાઈ.

વાત એવી કહી જાયરે, જાનસેને વીચાર્યું તાયરે; ના કહી

ને જાડતો હાણ, નીચે નારી તબશે માણ. સંકટ મોટું આવી
 આડે, મેટી આકૃત માથે પડે; જો પરણું તો મેટી ઘાત, મા
 રી એની સરખી જાન. વીચારમાં પડ્યો રાજન, એકે વાત ન
 વ ઉકલે મન; હવે ધીરજ મારા મનમાં ધરૂં, એ કન્યા હું ની
 ચ્ચે વરૂં. પછે થનાર હશે તે થશે, પણ હમણાં તો કેદવી હાય;
 વળી ચંદ્રમુખી બાલી વચન, કેમ વીચારમાં પડ્યા રાજન. કો
 હો તો લાગુ પાએ, ના કોહોતો તબવી કાએ; રાજકુંવરી કહે
 સાજજો રાય એના મન તણા વીચાર. પરણવાના ખાત્રા છે
 સમ. પણ તુને ના કેડેપાય કેમ. તારા પીતાને કરને જાણ
 જો તે આપે કન્યાદાન; ત્યારે નારી પડે તમી એ વાત તા
 મુજને ગમી; રાજ ઉડી મંદીરે જાય, નારીને મન હરખ ન
 માય. ચંદ્રમુખી ગઈ પીતા રને, કુન્નેડીને વાંચી ભણે; મુ
 ને પરણાયોતી તાત, માહારા મનની મનની ગમેતી વાત. શ
 મશા જે મનમાં ધરી. તે નરે સઘળી પુરો કરી. આપણી મા
 લણી માલગણને ઘેર ઉતર્યો જોડ, ગુને પરણાયોતી તેડ, શાં
 ભજતામાં હરખ્યો તાત, મહારા મનમાં ગમતો વાત; હમ પ
 રણાવીને લાડાયો લેડ, જસ ઘણે લાણેણો લેડ. પરધાનને
 આપી આગનાય, જોશી તેડાવ્યો સભામાંય. જોશી તેડાવ્યો સ
 ભામાંય; મુરત લાણેણું લીછએ, કન્યાદાન કોડે દીછએ.
 જોશી તેડાવ્યો સભામાંય; મુરત લાણેણું લીછએ કન્યાદાન
 કોડે દીછએ. જોશી પડીત આંખ્યા તે ઠાંમ, રાજાએ દીધાં
 ખડુ માન; લગનનો દીન છે સાર, રાજને મન હરખ આપાર.
 મંડપ રચના કીધી ઘણી. શી શેખા કહું તે તણી, હસા દ
 શના આંખ્યા રાય, આનંદ આછવ ત્યાં ખડુ થાય. મંડપે
 આંખ્યા વરરાય. માનુની ત્યાં મંગળ ગાય; વરધાડે ચડ્યા
 વર રાય, સાંભલા શોભતા જાય. મંડપે આંખ્યા વરરાય, હર
 ણો સાસુ પોંખરા જાય; ધુશળ નશળ રવઘયાને ત્રાક, વર પોં
 ખી તાણું છે તાક બાજેડે બેઠા વરરાય, એટલે પધરાવે ક
 ન્યાય; હસ્ત મેળાપ થયો જાયરે, રાજ મન હરખ્યો તાયરે.

હાહુરા.

વર કન્યા પરણી ઉડીયાં, અને જોતરજને લગ્યાં પાય;
 વર કન્યા મન હરખીયાં, આનંદ અદકો થાય, જાયક જન
 સુખ પામીયા, પોહોતી મનની આશ, વર કન્યા જોઈ કર,

અંત્રીક થયાં હુલાસ, અવાસ એક સુંદર રચ્ચો, વસાવ્યાં પુ
ત્રીને વાસ, ખાઓ પીચો ખુબી કરો. ભોગવો મુખ વીલાસ.
મેહસમાં મઠ તે માનુની કામસેન કરી પાસ. હવે કરજો
હું કરગર તમે પુરો મારી આશ. તારે રાજકંવર વળતુ વદ
આંખજ સહુણી નાર; હવે માસ તેર અયા પડે, કરીશ તુજ
વીહાર; એક વ્રત મારા મન તાજું, તે પુરાણ જવ થાય; ને
માં દીનતો વહી ગયા, હવે તેર માસ આજાય, વાર સ્વામી
હીક છે, પુરાણ કરો તમારું વરત, એ આજ કાલમાં વહી જ
શે, તેર માસ ત્યાં તરત. ત્યાર સુધી શોવા કરું, મહારવ પુ
જવા જી; તેમી હાંસ આપણી પોહાચશે. પ્રત્ય તજુ ફળ
પાઉ. ૮

ચોથાઈ.

એમ અખત્રા સંતોષી નાર કામસેન મન કરચો વિચાર, તે
ર માસ કાલે વહી જશે, પછે આપણી કોણ વલે મશે, એમ
સોચના કરે રાતને દીન, નીત્ય સનામાં જ્યે રાજન; રૂડો
જમાત્ર દીઠો જાયરે, રાજ મન હરજો તાયરે. રાજ્યે તે
કયો પ્રધાન, કહી રાજ્યે પ્રીતે વાણ; એક વાત વીચારો સ
રવથી, મારે પેટ પણ પુત્ર નથી, આ જમાત્ર મારો અતુર
સુખાણ, એ જાણું મારો સંતાન, એને સોપું મારું રાજ, જ
હીં તીરથ જતારને કાજ. પ્રધાન જે આંખજ આ રાય, એ
વાતે રાજ સરવ થાય, પ્રજાને મન પ્રમતી વાત. સોપો
રાજ જમાત્રને હાથ. શેઠ સાબુકારને તેડયા સહી, સરવે એ
વાતની હકીકત કહી, ખાણુ પડીત જોશી રાય; પછે તેહી
સરવે સભાય. શુભ મહુરત લગનવું જોઈ, પ્રજાણુ બાટ તેડાવ્યા
તહીં પટાભીશોક કીમો રાજન, માન્યાં સરવ સોકનાં મન. કે
રવી પુર મધે ત્યાં આણુ, જ્યક જનને દીધાં માન; પોતે
જયો જતારને કાજ, સોપી સરવ જમાત્રને રાજ, રાજ્યો સ
વાઈ થઈ, લોકે એવી વાણી કહી; પછી કામસેન શું કીધું
કામ, શી રચના કીધો તેણે કામ, કરવાનકાર જોસાચ્યા ત
હી; તે પ્રતે એમ વાણી કહી; કોઈ નવો તુસાકર આવે નહ
અમારી પાસે આવજો તેહ. જોગી ભોગી ને ફકીર. સુજ સગી
ચે લાવો વીર; વાર કહીને તેતો જાય, આવે તેને લાવો આં

હે. રાજા તેને પુછે વાત, કોણના તાતને કોણના જાત; પછે વાત તે માને મન, પછે આપે અધક ધન. ચાર દીવશ તે રહે કામ, મન મનાવી લાવે ગામ; હવે એ વાત એટલેથી રહી ખરાસ રાયની શી ગત થઈ. ૧૩

દાહરા.

ગુણુ સ્વભાવ પ્રધાનનો દીકરો, નીકળ્યો થઈ દીલગીર; નરપતીને સોધતો, નીકળ્યો થઈ તે ફરીર. ફરતો ફરતો આ વીચો. જોરાવતી નગરી મોઝાર, તે નગરમાં ફરે સહી ત્યાં થઈ રહ્યો હાહાકાર. રાજા કલ્પાંત કરે ઘણું, તે ફરે તે નીર ધાર. પ્રજા સહુ રૂદન કરે, પ્રજાણુ ચારણુ જાટ. ખરાસ રા એ કસ્તુરાવતી, ઘરે સરવે ધ્યાન; એક રાતમાં બેજાણુ ધ્યા ગયાં, વિસમ પામ્યા રાજાન. એણું કલ્પાંત દુખી કરી, પુછે પ્રધાનનો તન; કોણ ખરાસ કસ્તુરા વતી, કેમ રાય કરે રૂદન. ત્યારે લોક કહે ફરીરને, ભાઈ કસ્તુરાવતી જે નાર; તે ભરદરી યા મધે પડી, જતાંતાં અચ્છી ભરથાર. વીમાન ભાગ્યું અધવ અધી, અધજળ મધે નાર; મધરે ગળી તે નારને, તે નીકળી આ જી ઠાર. સગી નીકળી તે રાયની, પીતરાઈ જાઈની તન. એ ટલે પોપટ થઈને આવીયો. એનો પરજો સ્વામીન. મેહલ એ ક આપ્યો રેડવા કારણ, પ્રજા સહુ રળીઆત; રાજાને પેટ તન નહી, એમ વિચારી વાત; હું રાજ આપુ ખરાસને, જો ઈને રૂડો લાગ, પછે એકાએકી જતાં રક્ષાં, ઘર કીધાં છે ત્યા ગ. તે કારણ કોઈ જાણે નહી. માટે કરે છે કલ્પાંત, શું જાણુ જે શું થયું, ભાગે નહી કાંઈ જાંત. ગુણુ સ્વભાવ સમજ્યો મ ન વિશી, એતો માગે રાજા; વળી જોગતો જોગતો નીસરયો માહા અરણ્ય મોઝાર.

ચોપાઈ.

જોતો જોતો ચાલ્યો જાય. માહા અરણ્યની માંદે જાય, ત્યાં એક સુદર દીઠી વાવ, નીરમળ નીર ભર્યાં છે ભરાવ. તે સ્થા નકે બેઠો ફરીર. તે પણ મનમાં છે દીલગીર; બીજો આનીને બેઠો પાસ, ત્યારે તેને દીધી આશ. અરસ પરસ જોગખીયાં બેય, મન તણો ભાગ્યો સંદેહ; ખાથ ભરાવી બેઠા જઈ પ્રેમ આતીથન પુરે તડી. પેત પેતીકી વાતો કરી. મેજાણ મળીને બે

કા છે ઠરી; કસ્તુરાવતી ગઈ સાંભળી કાન, રાત્ર મન થયો હું
રાત. હવે ધીરજ રખાય નહી. કસ્તુરાવતીને ઝાળીએ જઈ
પછે એ જાણ નિકળ્યા સાથ, સુખ દુખની એમ ક્રતા વાત,
એક દશ મુકીને બીજા લેય, નીશા પડે ત્યાં વાસો રહે; એ
મ ઘણા દીવશ વિત્યા છે સહી, કસ્તુરાવતીની ભાજલાથી નહી
હોહોરો.

ખાર માસ પુરાણ થયા. રહ્યો માસજ એક; ત્યારે ચક્ર
મુખો કહે કામસેનને, વિચારો મન વિવેક. એક માસે વરત
પુરાણ થશે, પોહોચશે મનની આશ, ત્યાં મુકી શીવ પુનન
કરે, આણી મન હોલાસ. તે સાંભળી દીલગીર થયો, ચીંતા
પેડી મન; હવે ત્રીસ દીવશ કાલે જશે, આવ્યો નહી સ્વામી
ન. હવે ક્યાં જઉને ક્યાં ગહુ, ચેતન નહી દીનને રાત; મન
સમજ મનમાં રહું, કોને કહું એ વાત.

છપો

જેને મન ચતાય. તેને અન નવ લાવે; જેને મન ચતાય
તેને નિંદ્રા નવ આવે; જેને મન ચતાય તે દીન પ્રત્યે મુકે;
જેને મન ચતાય તે રાત દીન મનમાં ખુબે, જેને મન ચતા
ય તે ઉંકા નીશા સા મુકે; જાણે ચાલે વાત કરે, પણ મન તે
તેમાં રહે; એ ચીંતાથી ચીત્ત ભડી; તેસામગલટ સાચુ કહે.

આયાઈ.

એ રાત દીવશ મન ચીંતા કરે. ખરાસ રાએ મનમાં સાં
ભરે; હવે એ વાત એટલેથી રહી, જનણુ ફરીરનશી શી ગત
ધથ કસ્તુરાવતી કસ્તુરાવતી કરે, નગર ખડ વન જોતા રે
રે; એમ કરતાં એક સાંભળી વાણુ, કામસેનનાં થયાં વખા
ણ. ભાઈ નવો મુમાફર આવે જેહુ, ઘરમાં તેડી લાવે તેહુ;
વીસ્તારીને પુછે વાત, ઘરમાં રાખી ચારજ રાત. પછે મન મ
નાવી વીદાએ કરે, એમ દુખ લોકના હરે; એવુ સાંભળી એ
જાણ રહ્યા, ચંદ્રાવતી નગરીમાં ગયા, દરવાજામાં પેડા જેટલે;
દરવાજાનાર બોલ્યો તેટલે; અરે ભાઈ ચાલો અમારી સાથે રા
ત્ર તમને પુછે વાત. જોગી જોગીની ભાગે ભ્રાંત, માંડો કહા સ
રથે વરતાંત; એમ કહીને સાથે થયા જોગણુને તોડી લઈ ગયા

દાહુરા,

રાજા બેઠા સભા રિખે. પાસે બેઠો પ્રધાન; ત્યાં રાજા કુશ
છ છત્રીએ મળી, દેહે આદર માત. ગુણકા ત્યાં નરત કરે, તે
રાજાના ગુણ ગાય; પ્રાણે ત્યાં બેઠા ઘણાં, ત્યાં વેદ ચરચા
થાય. ભાટ આરાણ જસ મેસે બાણાં, કુરે ખંડીનત પેકાર: ૨
ઇયત રાજ સરવ છે. ત્યાં થઈ રહ્યો નેને કાર. એવે હલકા
રો એક અવીજા, તેણે કર્યો પોકાર; કોઈ નેગી બે બાહાર
આવીયા, સામે છે દરવાન. ત્યારે રાજા કહે લાવો અહીં, હું
કમ કરો હજુર. વિસ્તારી વાત પુછુ અમો, જોડે નેગી બો
ગીનુ નુર. તેને આસન અપ્યાં બેસવા. દખી નેગીના વેશ;
પુખ્ત અરજા તેહને, જોતાં પડે અદેશ. મામે જઠા ભસ્મે ભરી,
વીણી સરવે અંગ; ભગવા વસ્ત્ર આપે ધરયાં, ને સંસી સીં
ગીસઅ. ત્યારે રાજા કહે તમે કોણુઓ, નહીં નેગીની જાત;
કોઈ જોગી નરજો ભાવતા, વિસ્તારી કહે તે વાત. ૮

ચિપાઈ.

એવું રાજા બોલ્યો વચન, એવું નેગી બોલે ધારી લોચન;
પછે ગુણસ્થાભાવની સામુજેડ, વરમમાં એમજ કહી. જુઓ ધા
રીને મારા કાંત, રાય નથી એ નારી જાત; પરથમ પાર એ
ના લીછએ. પછે બટે તેને ઉતાર દીછએ. ત્યારે ગુણસ્થા
વ કહે પડ્યો સદહ. છે નારી પણ નરની દહ; એકાંત વાત
થાય જાયરે, સદહ ભાગે મનનો તાયરે. રાજાએ પણ ધારી જો
યુ, કેમ સદહ કરો બેજાણ; રજે દોય ખરાસરાય, પણ વેશ
પાસદો નવ આગખાય, એકાંત વાત ને કરીએ સહી, વાત કર
તાં આગખીએ અહીં; એવું વીચારી બોલ્યો રાજા, પાસે તે
હયા સેવક જન. આ નેગીને મંદીરમાં તેડી જાઓ, કહીએ જે
ગમે તે ખાઓ; પરથમ તો બોજન દીછએ, પછે વાત વીસ્તા
રી દીછએ. ત્યારે નેગી બોલ્યો વચન, નહીં બોજનનું અમ
ને મન: સ્વયંપાક કરીને જમુ, તે વાત અમારા મનમાં ગમું.
રાજા કહે તમને ગમતું નેહ, મનમાને તેમ કરો તેહ; એકાંત
સ્થળ આપ્યું સાર, ત્યાં રસેઈ કરી તથયાર. નીશાપડી સભા
ધર ગઇ. રાજા ઘરમાં આવ્યો સહી; રાણી કહે સાંભળીએ રા
ય, મારા મનમાં હરખ ન માય. તેર માત્ર થયા સાક્ષાત, તે

માં ઓછા દાહાડા સાત; હવે વરત તમારુ પુરાણ થયુ, હવે મા
નને મારુ કહ્યું. એમ કહીને રાણી રહી, તારે રાજ્યએ વા
ણી કહી, સહની હવે પુરે આશ, એમ કહી મુકયા નીસવા
સ. પછે જઈ બેઠો એકાંત, ભાગવાને મન કેરી બ્રાંત; જોગી
એ બોલાવ્યા પાસ, દીવ્રી અદકી તેને આશ. જોગી સાચુ
બોલો તમે, વાત વીરતારી પુછુ અમે; ત્યારે જોગી બોલ્યાએ
થ આણી મનમાં અદકો નેહ. પરથમ વાત તમારી કહો, પછી
અમારી સાંભળવા રોહો; વીરતારી પુછો શામાટ એવડો શો બહ
વેછે ઘાટ. મુખ દુઃખ સહુ આવેને જાય, તેમાં શું પુછો રાય;
પુછ્યાનું કારણ કોહો ને, પરથમ વાત માંડો કહો તેહ. મા
રા પુછ્યાનું એ કારણ, ને આવે તેનું મનપુ મન; ત્યારે કા
મસેત કહે પુછુ અમે, ભારુ ઉચાટ તે જાણો તમે. માટે વ
મારા ઇછની આણ, ને જુકુ બોલો એ વાણ; સાચાના બેલી
શ્રી રામ, સાચી વાતે સરસે કામ. ૧૭

દોહરો.

જોગી કહે રાજ્ય મુજો, અમારા કરમની કાંજ; તમ શાનીધ
સાચું બોલીએ, તે જાણે શ્રીભગવાન. કરુઆદશ હમારડો એ
ત્રણેન મારે વાત; આ ગુણસ્વાભાવ પ્રધાન છે, પણ જહીએ
જેવોપ્રત. અમ તને કહ્યુ ને પરણીએ, રૂડી જોઈ કન્યાય; નને
પુર્વ જનમનું જ્ઞાન છે, માટે કહી પરણ્યાની નય. ૩

છંદો.

અમે એ જાણ નીકળ્યા પોર, ધીર ગન માંદે રાખી અ
મીન થયા અમ સાથ, વાત તે પ્રત્યે ભાખી. એ પુરવની મ
જો નાર, વીહાર તે સાથે કરવું; બીજી સીધું નહી મન, તે
ને મારું મે હરવું; એમ નીકળ્યા બાહાર, દશવિદશે ફરતા પ
રવેની સાંભળી નાર, હંસા હંસા એમ કરતા. એમ ઘણું ક
ષ્ટ અમે ભોગવ્યું, દશ વિદશે ફરતા સધ; ત્રણ માસ એમ વ
હી ગયા, તેએ પુરવની નાતી મળી નહી. આવ્યું આસાવરી
એક ગામ, કામ થયુ ત્યાં અમારું; ત્યાં દવધર નામે મુતાર,
કામ કરયું તેને સારું; એક ચરશે જનનનું વીમાન, કરયો
મત કારમી તેમાં; આવ્યા સમુદ્ર નેપાર, એ જાણ બેશી એમાં.
તે કરપુરસભાવતી ગામ, કામ રૂડો તે જાણ્યો; ત્યાંનો કરપુર

સૈન રાજ્ય, સતવેદી તેતો રૂઠો; કરપુરાવતી એક નાર, એક કરતુરાવતી કુમારી; અતીશે કામગ અંગ, નારીપુરવતી તેમારી. તે ગામે અમે ગયા, ફકીરવેશ લીધો સધ; એક દીન ફરતો તેગામ, મહેલ નીચે આવ્યો સહી; દાશી આવી ખાહામ, તેણે ત્યાં મહેલ ઉપર બોલાવીયા. આપું કનક આસન, પાત પુરવતી વીસ્તારી; રાજાએ પરણારી તન, મનમાં તો ઠરી તે નારી; એક પ્રાણુધર નામે સુતાર, માહા માટી કહે છે; તે દવધર ફેરો બ્રાત. તે રાજા ઘેર રહે છે; એક સાતસે જોજનનુ વીમાન તે પ્રાણુધરની પાસે તેમાં બેઠા નર નાર, ઘેર જવાની અંશે; ચારસે જોજનનુ વીમાન, તેમાં પ્રાણુધર ગુણી બે બેઠા સહી; વીદ્યગીરી રાજી કરી, એમ ચારસે જોજન આદ્યા સહી; આવ્યાં સમુદ્ર મધે, વીમાન અંધવચે લાવ્યું; પ્રાણુધર ગુણુસ્વ ભાવપાસે તે આકાશે આદ્યું આધું; અમે જળમાં પડ્યા નરનાર, નારી મધે લીધી; મારે કર આવ્યું એક કાષ્ઠ, પ્રભુએ સાંઠે તા કીધી. હું ઉતર્યો બધે એક બેટ બેટ નારી જોરાવતીમાં આવી; છવતી નીકળી નાર, રાજી પુત્રી કહી બોલાવી; મુનેના ગે કીધી સાંઠે, એક દરો આકાશેથી નાખ્યા; તે લીધો માહા રે હાથ, પગ અંગુડે ખાંધો; હું થઈ ગયો પોપટ ઝટ ઉડ્યો આકાશે આવ્યો જોરાવતી ગામ, કામ નારીની પાસે; મળ્યાં બે કયા સુબે રહ્યાં વળી વીરેવ વાત નારીએ કરી; નીશાં સમે જો નીસર્યો, તે નારીને મે પરહરી, વળી નીકળ્યાં ત્યાંથી બહાર વાટમાં પ્રયાનજ મળીયા; કહી એક એકની વીગત વાત, સંતા પ શોક રૂદ્ધી ટળીયા; પાણુ અમને સાંભળે તે નાર, સંસાર સુખ નહી અમને; માટે ફરીએ દશ વિદશ સચુ કહીએ તમને; તે મજે જો નાર, મન માને અમાર; નહીતો પાકુ દહ, છવ કાકું તે સરુહવે મન મનાવો તેતાણુ, જો પુજો તો સચુ કહું; અવને ચેતન નહી ચતા ઘણી, એ વીના નવ જાએ રહું.

આપાઈ.

એક હમારું કહ્યું વરતાંત, ભાગી તમારા મનની બ્રાંત; હવે સંધે અરથ આવે તમ તણું. બેદ અવે તમારો ઘણો. ત્યાં રે કામસેન બોલ્યો વચન, સાંભળો સતવાદી જોગીજન; તમે ફરીને મળો બહરે, એવડી વાત નારીએ કહી બહરે. આ

અલપ અપરાધે દીધો છેહ, ઘટે નહીં એમ તોડવો નહ; નારી ખુદ પાની કહેવાય રાત પડે ત્યાંથી પણ જાય.

છપો.

નારી નીચ અગતાન લણે પુરૂષ તે જાણે; નારી નીચ અગતાન, મમત પોતીડા તાંણે; નારી નીચ અગતાન, સેહે જમાં રામાણ સાડે; નારી નીચ અગતાન, કારણ કો નુક જાણે; નારી નીચ અગતાન પ્રમાણ કરે તે તેનું; માટે શાણા નર તમે સમજાજે અખજા ખુદ આર છે; અપોદ્યું જાણે નહી, તો એ તમારી સાથ છે.

દોહરા.

પછે કર જોડીને કરગરે, કરી મદસણા ચાર; મોતી થાજે વધાવીયા, સફળ થયું વરત તે વાર. વેસ પોતીકો પરહરો, થઈ રહી તે નાર; વરેવારે કરગરે. પ્રણામ કરે વારંવાર. પ છે વારતા માંડી કહી, જે વીત્યુંતું દુઃખ; પ્રાણ છવાણ મુજને મળ્યા, આજ અદક થયું સુખ. ચંદ્રમુખી તેડી તાંડા, જ્યાં ત્રણે જાણ મહાય; અથઈતી સરવે કહી, લાગી તેની જાંત. વ પન કરાવ્યું જે જાણે, નાણા નીરમળ નીર; સુખ શાણગાર વ સ્ત્ર પેદરીયાં સુદ થયાં શરીર. હું તું આપણ એક છું, આ પછો સ્વામી છે એહ; એ વાત વીસતારીને કહી, ભાવ્યો મન સદક. એ ન એકાંતિ ચારે મળી, વીનાદ ઘણો કરી કરી, એ ટસે થયો પ્રભાત.

આપાઈ.

પ્રાતસકાળ થયો જોડલો, પ્રધાન ત્યાં આવ્યો તેટલે; તેને તેડે એકાંતે જઈ, બાબ વીસતારીને સરવે કહી. પ્રધાને પણ જાણ્યું એહ. મગન થયો પોતાનો દહ; ચંદ્રમુખી પણ હરખી મન, રૂડો આજ મળ્યો સ્વામીન. પછે પરધાને લીચા રી પેર, એક પુત્રી હતી પોતાને ઘેર; કલાવતી છે તેનું નામ, કાઆ સકોમલ રૂપનીધાન. તે ગુણ સ્વભાવને આપી જઈ, વી હીવા રગ કરચો છે તહી; પરધાન પણ ગુણ સ્વભાવ કરે. દુઃખ માત્ર લોકોનાં હરે. જોહુ એ નારીને હરખ ન માય, રં જે રમે રાણીને રાય; હવે એ વાત એટલેથી રહી, ચીત્રસેન રાજની શી ગત થઈ. ૫

દોહરા.

ચીત્રચેત ને રાયજી બરાસ રાયનો તાત; પુત્ર ગયો પર
 દશડે, અખીક થયો ઉતપાત. ખાન પાન નીંદ્રા તજી, તજ્યા
 ભવતા ભોગ; તેને પુત્ર વીજોગ સાલે ઘણું, તે ધરી બેઠો છે
 જોગ. તે જનુનીએ જીતમ કર્યો, તજ્યા અંગ તાણા શણ
 ગાર; માળા લીધી હાથમાં ભને છે વિશ્વ આધાર, રાજ્ય કહે
 દહ નવ ધર; કાહાનું મારો ખાણુ એ બરાસ માહારો કયાં ગ
 યો એમ મુખે બોલે વાંણ. કાશીએ બંધ કરવત ધર, કરે હું
 ભેરવ જાપ; તન વિના તલપે ઘણું કાઈ કરે એહની વાત.
 રાજ્યએ તેડયો પરધાનને શો કરવો ઉપાય; બરાસ માહારો
 કયાં ગયો જીતમ કરે છે રાય. વીખ ખાઈને હું મરે, નથી પ
 ડનું કાંઈ સુખ; પરશ્રાવતી કલપે ઘણું, રહી છે ભીડીને ભુજ.
 કસુબા નગરીમાં કલપાંત ઘણું; બેહેપારી સહુ જ્ય એમ નવ
 કરીએ નયજી, કાલે આવશે તન. ધીરજ આપી સહુ પાછા વ
 બ્યા, ઘણું ઉચાટ મનમાં થયો; એ વાત રહી ત્યાં એટલે પછે ન
 બરાસને ત્યાં શું થાય.

ચોપાઈ,

બેહુએ નારને હરખ ન માય નીત રમે રમે છે રાય; કા
 મ કટાસે અતીશે થયું હવે કયું દુઃખ ત્યાં નવ રહ્યું. એક
 સમે શોકાતુર થયો આપ, મનમાં સાંભર્યા માને બાપ; માહો
 રા બાપની શી ગત હશે, મુલા જ્યતની ખમર કેમ પડશે,
 મનમાં કલપે માને ઘણું, ઘણું દુઃખ પ્રભાવતી માતા તણું; તે
 તો વીખ ખાઈને મરે. મારો બાપ હવે દહ નવ ધરે. એક
 મનમાં ધરે છે દુઃખ ઉતરી ગયું રાજનું મુખ; ત્યારે કરતુરા
 વતી એમ પુછે રાય, બહુ દુખણી કેમ થય છે કાય. તાણુ બો
 લેતી મનમાં અહીં, ને કહો તે કરીએ સહી; રાજ્યએ માં
 હી કહી વાત, બાપ દરેતી કરશે વાત. પ્રભાવતી માતા ધઈને
 મરે, ચીત્રચેત રાજ્ય ઘણું ટળવળે; એના ઉચાટ મનમાં ઘણું,
 ગુણુ સભાવ મિત્ર સાંભળો. ત્યારે ચંદ્રમુખી બેહી વાંણુ મુ
 જો રાજ્ય અતુર સુજાણુ; શા માટે તમે દુઃખજ ધરો; નયજી
 આંસુ શાને ભરો.

દાહર.

કસ્તુરીવતી કે કાંઈ કુખ ધરો. ટાળો મન ઉચાટ; પરધાન ને રાજ શોધી કરી, કહી એ કશુખાની વાટ. રાજ કહે પરધાનને. હું જાઉં જાના કાળ; મજા પુત્રને પેરે પામજો, ચસા વળે મારું રાજ. ચાલો રાજ ગુણસ્વામી પરધાન, સાથે ને ખાતો નાર. વળી ગુણ સ્વામીવતી અસી જાણ, ચાસા પી તાના દશ મોઝાર. એવું કહીને નીશરાં બાર, લશકર લાંબુ સાથ; દાહ મજાલ તો પરવર્યા, નહીં મનમાં ઉચાટ, ઘણા દીવસે પાછા આવીયા સાથે છે બને નાર, ગુણ સ્વામી પરધાન છે, તેની તે ત્રીજી નાર આવ્યા રૂપાને અશ્રમે, ત્યાં કે ચ મુકામ કીધ; તે નર નાર જઈ. પગે પડ્યાં, રૂપીય આશીસ દીધ, જઈ ઉઝા રૂપી કને, સાથે કરતુરીની નાર; હાથ પગ જોડી કરી, તમી કીધો જાહાર.

ચાપાઈ.

નેત્ર ઉઘાડી જુએ રૂપી રાય, કેણુછેરે માનવતી કાય; કેમ તું અડીયાં આવીયો, તપ ભંગ કરવા લાવીયો. ત્યારે બાહ્યા દીત વચન એ કસુખા નગરાનો રાજન; તેના સુત ખરાસ કે હવાય તે આવ્યો પગે લાગવાય. તમ દરસનનો હુ ઘેરો રાય, કરતુરીવતી પરણ્યા કન્યાય તમ પરતાપેલાવ્યો અહીં, સમાકમ અપગમ મારો સહી. એમ કહીને લાવ્યો પાય હું અપરાધી તાના રાયરૂ શીએ દીધો આશીરવાદ, ઘન ઘન પુત્ર તારું ભાવ્ય એમ કહી ને મુકયો માથે હાથ, પછે લીધી કસુખાકેરી વાટ; આવી ગાંઠેરે ઉારો કર્યો, સડને હાંડે હરખજ ભર્યો. ચીત્રશેન જુએ છે પુત્ર વાટ. ન આવ્યો અજુ શા માટે; એકલાટ અંધારી એમજ ભ જો; ખરાસરાય આવ્યો તમ તણે. નાહાલ કર્યો રાજાએ તેહને રાજ્યાસનથી ઉઠ્યો ત્યાહરે; હરખ ભરી સહુ સામા જાય, ઉલસ આંજી મન માંહે.

દાહર.

રાજ આસનથી ઊઠ્યો, પ્રભાવતી શામાં જાએ; કુંવર આ વ્યો જાણી કરી મનમાં થયો ઘેવાટ. ચીત્રશેન જાએ તેહવા પાછળ પ્રભાવતી માએ, તે પુઠે રોના શહુ, રધવત રંકને રાય, રાજ આવનો જાણીને પુત્ર પત્રે પળાય; બેકુનાં હાંડાં હ

(૧૧૦) બરાસ કસ્તુરીની વારતા

રખીયાં. પુત્ર લાગ્યો પાચે. રાજા મીત્ર સહુ મળ્યા અને જો
જે લીધો કુંભાર, ફરી ફરી મુખ નીહાળીયું, ચીત્રમત ભુપાળ.
પછે આંખ્યા નયનમાં, સાથે સહુ સેનાય, રઘવતને હરખ આ
તી ઘણો, મનમાં શકુ હરખય. સલા ભરી શીઠાસને બધા
તાતને તંત્ર; વીગત વાત માંડી જી, જે વીત્યુંતુ રાણુમાંહ. ત
મ પરતાપે આવીયો; માતાને લાગ્યો પાય. કસ્તુરાવતી આસી
લાવીઆ તમ પરતાપે માય. ખાઓ પીઓ ખુબ કરો, ટચો
વાહલાનો વીન્નગ બર વરસે મળ્યા સહી, રંગ ભોગ આતી બો
ગ. સામળ ભટ વરાણવું બરાસ કસ્તુરાવતી જોડ; બેહુ કર
જોડી એમ ભણે, જે જે રાણુછોડ, આય સોજેને સાંભળે,
મન તણે ભાગે બેઠ; વીન્નગ ટખે વાહલા તણે, એમ શાસ
એસે વેદ. ૧૦

